

Grønt Miljø

2 / FEBRUAR 2019

GREEN CITY. Hvis byggeri og bynatur spiller sammen undgås kampen om kvadratmetrene. 4
BYENS GULV. Bæredygtighed, genanvendelse og projekter med klimatilpasning som tendens. 8
TRÆTERRASSER. Ny vejledning viser hvordan man bruger terrassebrædder, strøer og bjælker. 16
BRÆDDEHEGN. Brædderne skal vende rigtigt, men der er også andre råd efter 17-årig test. 20
KRINSEN. Efter ti år som byggeplads er der endelig igen lindetræer på Kongens Nytorv. 28

Axel Towers i København med træer fra den fynske muld

Kort afstand fra produktionssted til dit projekt er bedst for både planterne og miljøet!

TænK grønt i tide

Bæredygtighed bør også tænkes ind allerede ved projektering, og det vil vi gerne med kvalificeret rådgivning hjælpe dig med.

I Kortegaards Planteskole plejer og passer vi de danske træer, vi har i skole på 110 hektar fynsk jord. Vi gør det med en passion for, at det foregår efter moderne miljørigtige principper.

Vil du se flere træer? Scan koden og få en "koretur" i planteskolen.

Telefon 65 97 26 56
pkp@kortegaard.dk
www.kortegaard.dk

TOTALLEVERANDØR AF PLANTER TIL DEN GRØNNE SEKTOR

- kontakt os for et godt tilbud til dit projekt

Dobbelt rækket bagehæk Østjysk Gods

Kbh. Univ. Amager

Egenproduktion

Totalleverandør af:

- Træer
- Slyngplanter
- Roser
- Stauder
- Prydbuske
- Hæk- og læplanter
- Stedsegrønt
- Formklippede planter
- Bunddækkeplanter
- Frø, lag og knolde

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongeåvej 12 - 6600 Vejen
Telefon: 75 36 40 99 - mail@holden.dk
www.holden.dk

- også i bigbags

Muld
Spagnum
Barkflis
Træflis
Topdressing
Grus
Granitskærver

Levering med lastbil
eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk

Lyng
Naturgødning

Slangerupvej 16
3540 Lyng

48 18 73 50

LANDSKAB PÅ DÆK

NEXUS CPH

Det smukt beplantede landskabsstrøg opfordrer til ophold og tilbyder et levende miljø. ZinCo komponenter ligger grunden for landskabet der bugter sig imellem Styrelserne på Kalvebod Brygge - anlagt ovenpå på P-kælder.

ZinCo Danmark A/S · Tlf. 86 28 04 66
Mail salg@zinco.dk · www.zinco.dk

TRÆPLEJE - beskæring i januar

BESKÆRING

- for virksomheder, institutioner,
boligselskaber og grundejerforeninger

GRØN VÆKST
ANLÆGSGARTNERFIRMA

Vi passer på miljøet - og på hinanden!

www.groenvaekst.dk

RUL DIN GRÆSPLÆNE UD ÅRET RUNDT

SMÅ RULLER:

61 x 164 x 1,5 cm
= 1m² pr. rulle

STORE RULLER:

Bredde 50-81 cm.
Længde op til 35 meter.

Priser pr. m² excl. moms & transport:

1-29 m ²	kr. 30,-
30-99 m ²	kr. 25,-
100-299 m ²	kr. 18,-
300-999 m ²	kr. 15,-
1000-2999 m ²	kr. 13,-
Over 3000 m ²	kr. 12,-
Græstage, 1-39 m ²	kr. 40,-
Græstage, over 40 m ²	kr. 30,-

Leopold's Rullegræs

4100 Ringsted Tlf. 56 87 00 95

www.leopolds-rullegraes.dk info@leopolds-rullegraes.dk

DÆKBARK FRA KOLD TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

• SORTERET BARK:

DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran

• FALDUNDERLAG:

DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran

• USORTERET BARK:

REKET DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring

• FLIS OG SPHAGNUM:

TRÆFLIS (20-50 mm)
RIDEBA NEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

HØVEDKONTOR:

Vognmand Kold A/S
Stærkindevej 37,
Vindinge
4000 Roskilde

Tlf. 4635 0531
fax 4635 2199
E-mail: Salg@kold-bark.dk
www.kold-bark.dk

Konsulent:
Jens Olesen
4014 9840

Jylland:
Tlf. 9839 2722

LAGER PÅ SJÆLLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND

SPECIALPRISVED
STØRRE LEVERANCER

KOMMENTAR

IKKE KUN FLERE ELEVER

Ligesom andre håndværks- og entreprenørfag savner anlægsgartnerfaget flere elever og flere kvalificerede medarbejdere. Det siger virksomhederne og organisationerne i hvert fald at de gør, og hvis ikke de gør det, vil de nødig komme til det. Den ene kampagne afløser derfor nærmest den næste, og nu er en ny ved at blive skudt i gang, ja faktisk er den allerede begyndt før de formelle rammer er på plads. Ingen tid at spille. På Danske Anlægsgartneres og andre organisationers generalforsamlinger har uddannelse da også været et hovedtema i snart flere år i træk.

Men det er svært at vide hvor stort behovet reelt er. Staten dimensionering af uddannelser indebar en vis adgangsbe- grænsning for 2018 for anlægsgartnerelver. Det skete ud fra relativt objektive tal om bl.a. ledighed og praktikplad- ser. Adgangsbegrænsningen blev taget af bordet for 2019, men den siger alligevel noget om at behovet veksler med synsvinklen. Set man på det øjeblikkelige behov og på gen- nemsnitstal for hele landet, er behovet nok mindre presse- rende end når man fokuserer på fremtiden og det lokal- område hvor arbejdskraften skal søges.

Men bekymringen for de manglende elever hænger også sammen med højkonjunktoren. Under tidligere højkonjunkturer er rekrutteringen hver gang italesat som et problem, og lige så ofte har bekymringen fortonet sig uden den senere lavkonjunktur. Så når man begrunder afsavnet med fremtidige behov, så skal man også tænke på at de let kan falde om få år. Allerede nu spår økonomerne en vis dæmp- ning af bygge- og anlægsaktiviteterne, og når elever der optaget i år er færdige, sidder vi måske i en lavkonjunktur. Vel modererer den grønne drift og miljøopgaver bygge- konjunkturerne, men for branchen som helhed vil det alli- gevel betyde at behovet for medarbejdere - og elever - fal- der. I samme retning vil trække den automatisering med robotter som vi må forvente vil påvirke vores fag.

Man skal derfor måske slå lidt koldt vand i blodet når det gælder det langsigtede behov for flere elever. Til gengæld er der god grund til at se nærmere på uddannelsernes rammer og indhold. Selv om de er gode kan de altid blive bedre, og fagets stadig større spændvidde kan aktualisere en anden struktur. En struktur der f.eks. er baseret på flere linjer og tilvalg fulgt op af en efteruddannelse så man kan udbygge sin faglighed med de specialer man ellers ikke nå- ede. Det kan også hæve uddannelsens ry og medarbejder- nes kvalifikationer. **SØREN HOLGERSEN**

FORSIDEN: Lindetræerne i Krinsen på Kongens Nytorv i København er kommet tilbage med træer der på forhånd er formet som en 'espaliert stammehæk'.

Grønt Miljø

www.grontmiljo.dk
www.facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindegaard Thorsen (lt). LLthorsen@gmail.com. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Randi Salzwedel, RS@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@teknovation.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnerne / ProVerte A/S.

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykplag: 5.000.

Oplag: 1.7-30.6.18: 4.704 ifølge Danske Mediers Oplagskontrol. Medlem af Danske Medier. 37. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. I ti årlige numre skriver vi for fagfolk i privat eller offentlig virksomhed, fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Års- abonnement: 425 kr. inkl. moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

Balancen mellem byggeri og bynatur

BYPLANLÆGNING. Green Cities-konference præsenterede muligheder for at få byggeri og bynatur til at spille sammen og undgå at det udvikler sig til en kamp om kvadratmetre

Af Tilde Tvedt

Balancen mellem byggeri og bynatur handler i høj grad om politiske prioriteringer. Sådan indledte Kirsten Lund Andersen, formand for Park- og Naturforvalterne, konferencen på Christiansborg den 9. januar hvor kampen om byens kvadratmetre var temaet. Bag konferencen stod Green Cities hvor en række grønne organisationer deltog.

Den overordnede konklusion var at det ikke er enten eller, men at det kræver fokus og beslutningskraft at kombinere de to og sikre grønne byer. Redskaberne kan bl.a. være stærke kommunale strategier, sundhedsargumenter med fokus på bevægelse, strategisk udnyttelse af de økonomiske mekanismer og store bygherrer der arbejder aktivt for bæredygtige byer.

De fælles løsninger

Borgmester Joy Mogensen (S) fra Roskilde Kommune bemærkede at konferencens overskrift 'Kampen om kva-

dratmeterne' tyder på at en konflikt kan være ved at spidse til. „Vi skal undgå at der er nogen der bliver tabere. Det kan skabe oprør og bevæge os væk fra et velordnet samfund der kan løse problemerne,“ påpegede hun.

Roskildes planstrategi har tre hovedtemaer der handler om byer i social balance, tætte og stærkere byer og en bæredygtig fremtid - inklusiv robuste grønne miljøer. Ambitionen er at integrere det grønne i alle andre planer, f.eks. i forhold til sundhed, turisme og børnepasning.

Kommunen har som en af de første for alvor mærket konsekvenserne af klimaforandringerne i form af oversvømmelser langs fjorden. I stedet for kun at se katastrofen har man valgt at bruge det som afsæt for klimasikring med merværdi. Idéen er at bruge den alvorlige situation til at skabe forståelse for behovet for fælles løsninger.

Nye planer bliver til i tæt samarbejde med borgerne. Det har f.eks. vist at der er for-

skellige rekreative behov og ønsker rundt om i byen som nu påvirker udformningen af den grønne ring. Grusgravning fylder meget i kommunen. Her kunne Joy Mogensen godt tænke sig bedre lovmæssige muligheder for at planlægge reetablering og rekreative muligheder i god tid. Hun opfordrede afslutningsvis til at være 'vildere med vilje' fordi naturen jo er den grundlæggende basis for hele menneskelivet.

Fysisk aktivitet vigtigst

Vi er efterhånden vant til at betragte sundhed som et argument for grønt i byen, men Bente Klarlund der er sundhedsforsker og professor ved Københavns Universitet, nuancerede den antagelse. Hun har gennemgået en lang række forskningsprojekter for at se hvor klare de videnskabelige beviser var. Hendes overordnede konklusion var at det grønne godt kan have en nyttig virkning, men at den ikke altid har sikker videnskabelig dokumentation.

Et grundlæggende problem

er at det ofte er de rige og raske som bor tættest på de grønne områder. Og det er jo ikke nødvendigvis det grønne der har gjort dem rige og raske. Desuden kan grønne områder godt være til gavn for den enkelte uden at det umiddelbart kan overføres til samfundsniveau.

Grønne byer er med andre ord ikke automatisk sundere, nok fordi de grønne områder er spredt sådan at ikke alle har nær adgang. Derfor er det ikke nok at se på mængden af grønne områder, andre faktorer må med i billedet.

Det der efter Bente Klarlunds vurdering har størst betydning, er de grønne områders evne til at stimulere bevægelse. Rygning, kort uddannelse og fysisk inaktivitet er de største faktorer i forhold til dødelighed. Hvis man dagligt går 0,5 time, er ens levealder 4 år længere end dem der ikke gør det. Og hvad får os så til at gå mere? Det gør bl.a. byer hvor det er nemt og attraktivt at bevæge sig rundt til fods. Bente Klarlund viste til sidst et billede af en hund der luftes fra bilens førersæde, og konstaterede, at grønne områder skal bruges hensigtsmæssigt for at gavne sundheden.

Økonomi i strategisk rolle

Politikerne siger at det går godt overalt. Men i virkeligheden er væksten - og dermed behovet for plads - meget koncentreret i de store byer, konstaterede projektdirektør Curt Liliengreen fra Boligøkonomisk Videncenter hos Realdata. I København giver fødselsoverskud og indvandring således et stødt stigende behov for boliger som vil fortsætte de næste 15-20 år.

Undersøgelser fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi viser at forbrugerne er parate til at betale mere for boligen når der er grønne områder i nærheden. Det betyder at dem der sælger, også kan tjene mere. Effekten er klart

Samspillet mellem byggeri og bynatur handler i høj grad om politiske prioriteringer. Konferencen præsenterede fire indgangsvinkler. Foto: Tilde Tvedt.

Et af hovedtemaerne i Roskildes planstrategi er en bæredygtig fremtid, inklusiv robuste grønne miljøer. Ambitionen er at integrere det grønne i alle andre planer, f.eks. i forhold til sundhed, turisme og børnepasning. Foto: Tilde Tvedt.

størst når de grønne områder ligger inden for 500-1.000 meter. Nærhed er med andre ord altafgørende, og derfor har grønne områder i byens centrale dele særligt stort økonomisk potentiale. Et andet økonomisk argument for bynatur er at grønne byer der er gode at bo i, er med til at tiltrække virksomheder som ønsker en grøn profil og veluddannet arbejdskraft.

Hvordan får man så plads til det hele? Helt fra Christian den IV's tid har København haft tradition for 'land banking', opfyld langs lavvandede kyster. Det skaber areal der kan sælges til byggeri og finansierer ny infrastruktur. Metoden skåner grønne områder og kan være med til at bremse boligprisernes himmelflugt i København. Omvendt kan den også kortslutte regional og national infrastrukturplanlægning og gøre det svært at tage sociale hensyn. Desuden er der altid risiko for at konjunkturerne skifter og gør de nye arealer usælgelige.

Bygherrerne forrest

Der kan flyttes en del hvis bæredygtighed og hensyn til slutbrugerne er på dagsordenen hos store bygherrer. Projektudviklingsdirektør Mai Manghezi

fra Pension Danmark pegede på at man som bygherre skal vide hvad man vil, og prøve at få hele holdet i samme retning. Men det kræver noget. Pensionskassen investerer 10% af formuen i byggeri af ejendomme i Danmark da medlemmerne bl.a. arbejder i byggebranchen. Formålet er først og fremmest at skaffe afkast til de 713.000 medlemmers pensioner. „Men man kan også godt skabe noget værdi samtidig ved at bygge bæredygtigt,“ sagde Mai Manghezi.

Pension Danmark bygger til fællesskab, og folk skal have lyst til at blive boende. Bæredygtige bygninger er f.eks. sunderne bygninger. Dermed er de både bedre for beboerne og har bedre gensalgsværdi. Bæredygtighed betyder også at det f.eks. ikke giver mening at etablere en grøn væg som så er afhængig af vanding med drikkevand.

Pensionskassen nøjes ikke med at læne sig op ad rådgiverne, men sørger for også selv at være klædt på. Det sker med et særligt program hvor næsten alle 15 medarbejdere er certificeret i bæredygtighed. Lige nu arbejder man med at udvikle en ny bydel på Ceres-grunden i Aarhus, og

det giver mulighed for at koble de grønne områder sammen med byens øvrige blå-grønne struktur. „Vi samarbejder med kommunen om en fælles vision og forsøger at være tydelig og modig som bygherre,“ sagde Mai Manghezi.

Partipolitiske indspil

Borgmester Steen Christiansen (S) fra Albertslund Kommune konstaterede i den politiske debat at der er bred politisk forståelse for grønne byer i kommunalbestyrelsen, men ikke altid enighed om vejen. Klimatilpasningen kunne nok bruges mere aktivt i forhold til at sikre grønne områder.

Folketingsmedlem Trine Torp (SF) pegede på at bæredygtighed både omfatter det miljømæssige, det sociale og det økonomiske og lagde op til at der måske burde være national planlægning på området. Jens Joel (S) havde omvendt svært ved at se at en fast plan fra Christiansborg ville kunne fungere. Han konstaterede også at mange allerede har glæde af gode grønne områder. Udfordringen er at få plads til flere. Erling Bonnesen (V) vurderede at løsningen ligger i at udnytte de lokale muligheder og lytte til borgerne.

Den efterfølgende diskussion med de spørgelystne deltagere kredsede bl.a. om fredninger - og affredning - som værktøj, investorernes (for) stærke rolle og den mulige nytte af nationale politikker for grønne områder i byerne. Stort set hele panelet vurderede at der i nogle tilfælde kan være rimelighed i at opheve fredninger. Krav om bestemte antal kvadrater med grønne områder blev også diskuteret. Det er ikke umiddelbart nogen skudsikker metode fordi kvantitet ikke gør det alene, lød det fra flere sider. □

GREEN CITIES DANMARK
Konferencen 'Byggeri eller bynatur - kampen om kvadraterne' 9. januar var arrangeret af Green Cities for a sustainable Europe. Det EU-finansierede projekt arbejder for at der træffes politiske beslutninger, som øremærker ressourcer til bynatur ved eksisterende byggeri, nybyggeri og større renoveringer.

Projektet er et samarbejde mellem brancheorganisationerne Danske Anlægsgartnere, Danske Planteskoler, Danske Landskabsarkitekter, Landskabsrådet og Park- og Naturforvalterne.

Læs mere på thegreencity.eu/dk, hvor man også kan se videoer med konferencens oplæg og paneldebat.

SKRIBENT
Tilde Tvedt er landskabsarkitekt, freelancejournalist og specialkonsulent på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Historiske haver inspirerer nutidens LAR-anlæg

Gå til opgaven med forståelse for helheden og den lokale kontekst, tilråder nyt videnblad

Når man leder efter gode og langtidsholdbare LAR-løsninger, kan man få inspiration fra den klassiske havekunst. Her spiller vandet en stor rolle, ikke bare til vanding, men også i havens arkitektur der stiliserer det omgivende landskab.

Det viser en analyse af fire gamle europæiske haver. Analysen beskrives af Freja Løgager Kynde, Marina Bergen Jensen og Ole Fryd i videnbladet 'Vand i historiske haveanlæg som inspiration til LAR' fra Københavns Universitet. Det bygger på Freja Løgager Kyndes afsluttende opgave på parkdiplomuddannelsen.

Villa Lante (Italien, cirka 1566) ligger på en bjergskråning. Vandet falder, springer,

bruser og risler gennem haven, ofte i legende former, f.eks. en trappe med vand i håndlisten og et bord med en hævet rende som vinkøler.

I Patio de los Naranjos (Spanien, cirka 1597) forsyner vandkanaler træerne i en orangegård med vand. Omkring træerne er renderne udvidet til en skål hvor vandet samles og siver ned til rodnettet. Materialet og belægningens detaljering giver den tekniske funktion æstetisk værdi.

I Vaux-le-Vicomte (Frankrig, cirka 1650) er bassiner et centralt strukturerende element med store rolige vandspejle. De ligger i cirka samme niveau som terrænet og med en lav kant så vandspejlet ses så meget som muligt.

I Rousham (England, cirka 1730) trækkes naturen ind i haven, bl.a. med en slynget bæk og en skovsø. En lille diskret rende - stiliseret bæk - snor sig gennem et skovparti og leder frem til et lille bassin i en skovlysning. Her spejler renderen lyset i den mørke skov.

De fire haver kan give inspiration til tekniske løsninger som vanding, magasinering og terræntilpasning. De viser også hvordan vandet og de arkitektoniske greb giver haven identitet og sammenhæng og taler til sanserne, bl.a. med vandets overflader, former, lyde, solglimt og himmelspejling.

De fire anlæg er opført af naturlige materialer der patinerer smukt og holder længe. Ofte kan tekstur og farve også bedre skjule - og tåle - aflejring af sedimenter. En be-

Vandingssystem i Patio de los Naranjos. Foto: Rasmus Dragenberg.

tonrende er billigere, men måske ikke ud fra en livscyklusvurdering.

Da der ikke altid er vand i anlægget, kan man holde vand tilbage for at forlænge strømmingen i renderne. Eller at forme dem så de har en æstetisk værdi også uden vand.

Vandanlæggene er baseret på simple og lokalt tilpassede tekniske løsninger med ind- og udløb, rør og naturlige strømningsgradienter. I nutidige LAR-projekter kan man ifølge videnbladet let forfalde til teknologi selv om det tit er dyrt i anlæg og drift og installationerne skæmmes.

Enkle, velfungerende anlæg forudsætter dog at de planlægges grundigt fra starten. Det sker ikke når LAR-projekter skal indpasses i eksisterende

de bebyggelser hvor det kan være svært at skabe et fuldt integreret design.

Som de historiske eksempler viser, kan udfordringerne ellers løses enkelt og elegant hvis man har helheden og den lokale kontekst for øje. Som det hedder i videnbladet:

„LAR-anlæg bør tilpasses den eksisterende topografi og indgå som en integreret del af arkitekturen og byrummet. Samtidigt er det vigtigt at vandets rekreative værdi udnyttes og sætter sanserne i spil.“ sh

KILDE
Freja Løgager Kynde, Marina Bergen Jensen, Ole Fryd (2018): Vand i historiske haveanlæg som inspiration til LAR. Videnblad nr. 04.03-21. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet 2019.
Freja Løgager Kynde er landskabsarkitekt og arbejder hos Niras.

Bord med vandrende i Villa Lante. Foto: Rasmus Dragenberg.

Stiliseret bæk i Rousham. Foto: Jacob Fischer.

Vandet i renden spejler himlen i Vaux-le-Vicomte. Foto: Jacob Fischer.

VI HAR BRUG FOR FLERE FAGFOLK

ANLÆGSGARTNER

MØLLERLØKKEGAARD

Er du **anlægsgartner, anlægsstruktør** eller har du **anden relevant erfaring** inden for anlægsbranchen, så kontakt os med det samme. Vi søger nye medarbejdere til den kommende sæson, hvor vi allerede har en masse spændende projekter i ordrebogen – og flere kommer til løbende.

Vi er anlægsfolk hos MøllerLøkkegaard. Og vi er nogle af de bedre, hvis vi selv skal sige det. Men vi er også cykelryttere, familiefædre, lokale tennistjerner, rollespillere og festsangskrivere. Vi tror på balance og det gode arbejdsliv, på kvalitet og rettidig omhu. Vi udfører anlægsopgaver i hoved-, fag- og underentrepriser. Lige fra jordarbejde, kloakering og LAR-projekter til den sidste finish med belægninger, opsætning af inventar, beplantning og etableringspleje.

**Vil du høre mere, så kontakt
Anders Møller direkte på tlf. 28 71 82 54
eller e-mail anders@anlaeg-ml.dk.**

*Find mere om os og vores mange projekter
på www.anlaeg-ml.dk. Hent vores profil-
brochure, tilmeld dig vores nyhedsbrev eller
følg os på Facebook og LinkedIn.*

MøllerLøkkegaard A/S

Huginsvej 17, 4100 Ringsted ■ Tlf. 71 99 71 08
kontor@anlaeg-ml.dk ■ www.anlaeg-ml.dk

Vandet og den holdbare skønhed

BYENS GULV. Konferencen bød på bæredygtighed, genanvendelse og masser af konkrete projekteksempler, igen med klimatilpasning som gennemgående tendens

Selv om konferencen 'Byens Gulv' grundlæggende handler om befæstelser, handler den meget om vand, både i de faglige oplæg og i de produkter som de udstillende belægnings- og inventarproducenter præsenterede i forhallen. Gulvet er ikke en membran der skiller, men noget der får vores verden til at hænge sammen. Også i byens rum.

Over 250 deltagere var med årets Byens Gulv den 30. januar i Nyborg. Konferencen var større end nogensinde og igen med tre spor: Et temaspor om genanvendelse, bæredygtighed og cirkulær økonomi. Et spor om konkrete projekter. Og et åbent spor om alt fra kalkgruber til kunstgræsbaner. Grønt Miljø valgte at overvære tre fra temaspor og ét fra hvert af de to andre.

Dertil kom de to hovedtalere uden for spor: den franske landskabsarkitekt Henri Bava fra Agence TER og arkitekt Poul Høilund fra Norrøn, begge causerende om egne værker og metoder.

Skøn bæredygtighed

„Skønhed er kommet for at blive. Den erkendelse er vi kommet frem til - at man som landskabsarkitekt skal lave så

smukke projekter som muligt for på den måde at sikre at de ikke vil lave det om. Målet er simpelthen at få arbejdet freddet. At komme på UNESCOs verdensarvsliste. Det er topmålet af bæredygtighed.“

Sådan lød det fra Søren Nielsen fra Tegnestuen Vandkunsten. Som arkitekt har han primært arbejdet med bæredygtighed og cirkulær økonomi i forbindelse med bygninger. Men mange erfaringer kan direkte overføres, pointerede han, f.eks. når det gælder betonelementer i udearealerne: „Man skal kunne komme til samlingerne. Normalt er beton støbt sammen, men det behøver det ikke at være. Sørg for at det kan skilles ad igen, så det ikke skal rives ned og smadres.“

Et andet materiale som med fordel kan genanvendes, er metallet fra de bjerge af ventilationsrør som skrottes, men eksempelvis fungerer glimrende som udendørs vægbeklædning. Alt man groft sagt behøver at gøre, er at køre ventilationsrøret over med en lastbil og sømme det på.

Apropos havde Søren Nielsen en spydig kommentar til regeringens plan om at etablere en helt ny ø, Lynettehol-

men, ud for København.

„Tænk alene på antallet af tunge lastbiler som er nødvendige,“ sagde Søren Nielsen og slog opgivende ud med arme. „Man må spørge sig selv hvornår kommer livscyklusanalysen ind i byplanlægningen.“

50 meter verdensnyhed

I Hedensted har de med besvær og mange brølere undervejs fået lavet 50 meter klimavej. Det lyder jo ikke så imponerende, men faktisk er der tale om en verdensnyhed som fagfolk kommer helt fra New Zealand for at se. Og til Byens Gulv understregede Merete Valbak, klimakoordinator i Hedensted Kommune, at de mange fejl var vigtige og en naturlig del af en åbenhed som er nødvendig for at skabe seriøse landvindinger.

„Vi ville gerne have erfaringen med hvordan vi kan håndterer regnvand i boligområder hvor der ikke er plads til LAR. Og det var planlagt at det ikke skulle gå efter planen. Det handler om at turde gå i gang med projekter som man ikke helt ved hvordan man løfter, eller hvordan man kommer i mål. At turde springe ud i bøvlede projekter som man ændrer undervejs hvis der står

nogle med en kaffekop og får en god idé. Det kan man godt så længe man indledningsvis og løbende forventningsafstemmer. Jeg kunne godt se flere steder hvor projektet kunne have været stoppet med argumentet 'nu er det for bøvlet. Men sådan er det altid i et nyskabende projekt. Der er ting man ikke ved, men lærer undervejs,“ forklarede hun.

Klimavejen i Hedensted er en del af det EU-støttede Coast to Coast-projekt i Region Midtjylland, og det smarte ved Klimavejen kan opdeles i to: Den kan håndtere den stigende mængde regnvand som skyldes klimaforandringerne. Derfor er der på vejstrækningen anvendt permeabel asfalt som regnvandet kan trænge igennem. Den anden udfordring er at reducere CO₂-udledningen. Det sker ved at Klimavejen producerer bæredygtig varme. Under asfalten er der lagt jordvarmeslanger der varmes op af det regnvand der siver gennem asfalten. Det varme vand anvendes til at opvarme Børnehuset Lille Dalby der er nabo til klimavejen.

Mette Valbak fastslog at bæredygtighed og kommuner ikke er en modsætning. „Vi skal sikre det bedste liv for vores borgere, passe på naturen og få økonomien til at fungere. Så når man siger at bæredygtighed ikke er noget vi skal beskæftige os med som kommune, så siger jeg: Er det ikke det vi er sat i verden for?“

Fælle, vand og menneske

Danskerne er et af verdens mest lykkelige folk, nogle år endda det lykkeligste. Den slags historier labber vi i os når World Happiness Report kommer ud. Men når man måler om indbyggerne lever på en måde der sikrer planetens velfindende (som det sker i Happy Planet Index) er Danmark ikke engang i top 30.

Vi er dermed et af de lande som virkelig bidrager til klimaforandringerne og altså til at

Med lidt fantasi kan mange byggematerialer genbruges på nye måder som eksempelvis denne væg af metal fra kasserede ventilationssystemer. Den fungerer også som facadebeklædning. Foto: Tegnestuen Vandkunsten.

Ved en 100-års skybrudshændelse kan man ro i kano i Enghaveparken på Vesterbro i København. En massiv dimensionering i forhold til regnvand lå allerede i opdraget. Tredje Natur stillede også spørgsmålet om hvad man havde brug i et grønt område på stedet i dag. Det er i høj grad derfor at fællesskabet er i højsædet. Ligesom på de gamle fælleder. Visualisering af Tredje Natur.

ødelægge verden som vi kender den pointerede, Flemming Rafn Thomsen, arkitekt og partner hos Tredje Natur, en tegnestue der vil at naturen og byen skal lære af hinanden, hvor menneske, arkitektur og natur indgår i en symbiose, centreret om et sanseligt og meningsfyldt hverdagsliv i byen. Det er et værdigt formål, og Flemming Rafn Thomsen kom vidt omkring i sit oplæg hvilket man også får et fingerpeg om i oplæggets titel 'Kulstoffælleder. Enghaveparken, pop-up og Klimaflisen'.

Og netop fordi vi hver især er ved at smadre det hele, er det også nødvendigt at finde tilbage til det som binder os sammen. Ifølge Flemming Rafn Thomsen kan et relevant

bud være den gamle fælled hvor man mødtes og havde fælles regler, og dyrene græssede. Derfor er fælleden et sympatisk udgangspunkt.

Derfor var netop tanker om en fælles fælled også udgangspunktet for Den Tredje Naturs igangværende renovering af Enghaveparken på Vesterbro i København. Den 3,5 hektar store park kommer til at kunne rumme 24.000 m³ skybrudsvand ved en 100-års hændelse. Når den kommer, vil det nye, forsænkede rum i parken - som fungerer som amfiteater og hockeybane i tørvejr - fyldes med 12.000 m³ stående vand. Den anden halvdel af vandet tilbageholdes af et dige i kanten af parken og oversvømmer derved kortva-

rigt hele parken. Men der vil være så meget vand at eventuel kloakvand udtyndes. Anlægget er derfor blevet tilladt af embedslægen i København.

Mere nytænkende - og måske mere urealistisk - er forslaget om et syvetagers nedsænket parkeringshus i New York som vil blive løftet op af vandet som en prop i tilfælde af skybrud. Pop-up-klimatilpasning som Flemming Rafn passende kaldt det. Det handler nemlig ikke kun om vand, men om at tænke alle udfordringer sammen når man byudvikler.

Tænker man kun på klimatilpasning, glemmer man trængslen. Tænker man kun på trængslen, tænker man ikke på livet mellem bygningerne. At skabe et begrønnet par-

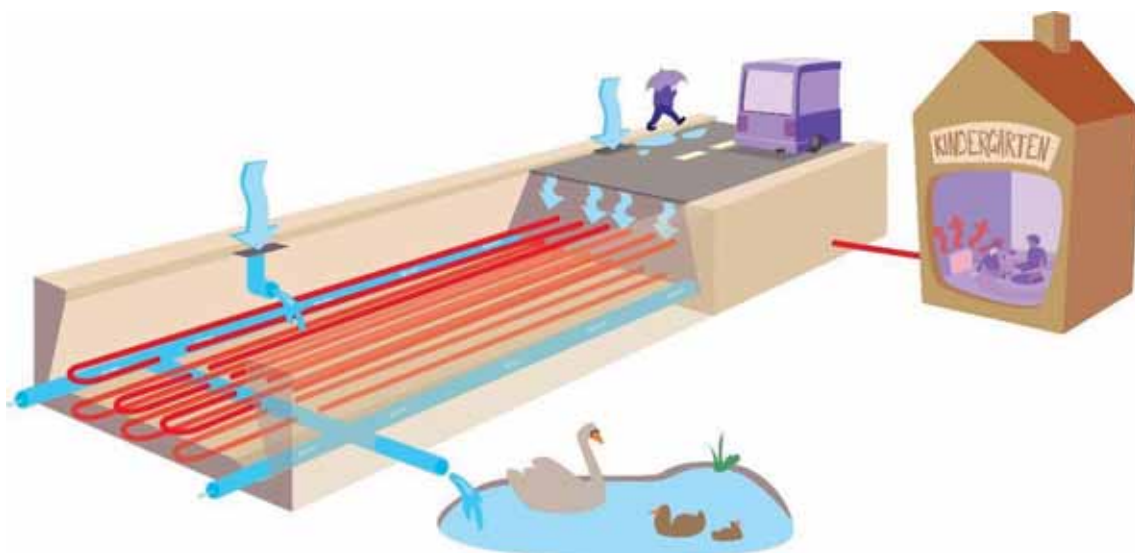
keringshus-skybrudsanlæg kræver at ingeniører, arkitekter, landskabsarkitekter og et væld af andre faggrupper kan tale sammen, og det bliver der mere behov for i fremtiden.

Klimaflisen er allerede før beskrevet (se Grønt Miljø 8, 2018). Men for at svare på et spørgsmål fra salen, så nej. Klimaflisen oplever ingen problemer med tilstopning eller tilslemning af hullerne.

Byggeaffaldets æstetik

Hvor pænt er byggeaffald. Det korte svar er: ikke så pænt. Men det skyldes i høj grad de grove metoder som bruges til at rive bygninger ned i dag. Det lidt længere svar kunne være: Lidt måske, med tiden.

Men mængderne af affald

Den 50 meter lange klimavej i Hedensted er den første hvor man har kombineret permeabel asfalt med jordvarme. Anlægget fungerer ved at regnvand siver ned gennem den åbne asfalt hvor vandet samles i en 120.000 liter stor kasse. I kassen er der 800 meter jordvarmerør som hiver energien ud af regnvandet og sender det til den nærliggende børnehave. Her vil klimavejen fremover dække børnehavens vand- og varmebrug. Illustration: Hedensted Kommune.

Nogle af de produkter som Out of Office Architects har udviklet prototyper af efter at have hevet materialerne ud af tidens endeløse bunker af byggeaffald. Foto: Out of Office Architects.

hober sig op, så det er vigtigt at gøre forsøget, og det har Out of Office Architects gjort. Med oplægget 'Byggeaffalds æstetiske potentiale i byens rum' præsenterede landskabsarkitekt Martin Hedevang Andersen nogle resultater af firmaets kraveture i skraldebunker for at sortere skidt fra kanal. Selv om de er landskabsarkitekter, er de først og fremmest praktikere der kan lide at være i værkstedet hvor de bl.a. har produceret stolpehætter og stolpehatte af - metallet fra ventilationssystemer!

Den væsentligste fraktion i enhver bunke byggeaffald er beton. Hvad kan man stille op med disse knuste betonmasser? Martin Hedevang Andersen fortæller at de opgav at prøve at støbe gammel beton ind i nye ting da processen er for energitung og dermed ubæredygtig. Til gengæld prøver de at åbne betonen, at save den over og blotlægge tilslaget hvilket giver en terrassoefekt. „Men vi er tidligt i processen. Vi kigger på skønhed og endnu ikke på stenes bæreevne og reaktion på kulde og varme,“ pointerede Martin Hedevang Andersen.

Ellers har Out of Office Architects prøvet kræfter med facadebeklædning af spildtræ fra produktionen af gulvbrædder, hvor der konsekvent bliver stykker på 60 cm til overs og plankeværk af kvalitetspal-ler (ikke imprægnerede Europaller) som appelsiner er sejlet til Europa fra Sydamerika på.

Konklusionen fra Out of Office Architects er derfor at potentialet er til stede, for affaldsmængderne og dermed materialestrømmene er store, og den ønskede, æstetiske kvalitet kan efterkommes og kulturværdi (som fortællinger om materialernes fortid) kan tilføjes. Nu skal det hele bare systematiseres, nedrivningsindustrien organiseres, produktionen industrialiseres og produkterne certificeres.

Lego-husets pladser

Billund har store ambitioner, men også store træklastre - og en lufthavn. Det største er uden tvivl Legoland, og det er

da også et partnerskab mellem Lego Fonden og Billund Kommune der har lagt planen om at blive 'Børnenes hovedstad'.

Målet er en by der opfordrer til nysgerrighed, leg og kreativitet. Udgangspunktet er en by med et manglende centrum og en lidt flydende skala. Det har Arkitema Architects taget højde for i deres arbejde med pladsen omkring det nybyggede Lego-house, fortalte arkitekt Heidi Hjort Thuesen fra Arkitema Architects.

De samlede udenomsarealer omkring Lego House er opdelt i tre pladser med distinkte karakteristika og funktioner, men alle er bygget op om

samme hovedidé: Belægningsfladen består af et klodset grid af støbte betonbelægninger 40x240 cm fliser som kan moduleres og rejse sig eller skråne terrænet og skabe et sammenhængende, men fleksibelt bygulv. Regnvandshåndteringen har også haft stor betydning for pladsdesignet. Vandet fra Lego House og på pladsen kan blive forsinket, tilbageholdt, nedsivet og afledt til den nyåbnede bæk mod syd. Hernede er der etableret vandleg med skotter og render for børn og ikke mindst mere natur. De to nordlige pladser er i stedet programmeret til at fungere som klassiske pladser med plads til markeder og caféliv. De skal afbøde den bratte overgang mellem byens lave beskedne bygninger og det markante Lego House.

Om natten træder den skulpturelle del af det module-rede bygulv frem med lyssætningen som fremhæver hvor du kan gå og nærmest får gridets elementer til at rejse sig som skubbet op nedefra.

„Projektområdet bliver et rekreativt hængsel for Billund,“ fortalte Heidi Hjort Thuesen. Og mindede om at man ikke glemmer Billunds natur, specielt de store indsander. De er fantastiske.

Landskabet der styrer

Henri Bava var årets internationale hovedtaler. Han er part-

'Det blå plateau' ved Blåvandshug er et planlagt aktivitetscenter nede i klitterne for ikke at skæmme den storslåede natur. Desuden er parkeringspladsen trukket længere væk fra første klitrække hvor den ellers havde ligget før. Visualisering af Norrøn.

Der er intet klodset over overgangen mellem Billund og det nye Lego House. Her ses det nordøstlige hjørne hvor mange vil ankomme til pladsen fra. Pladsen er moduleret ligesom Lego House og fremstår skulpturel med lyssætningen i aftenmørket. Foto: Heidi Hjort Thuesen.

ner i Agence Ter i Paris der udvikler byområder, boligområder, parker og infrastrukturer. Bava er landskabsarkitekt, men også plantebiolog og teaterscenograf - og professor i Karlsruher Institut für Technologie i Tyskland.

I sit indlæg forklarede han sin tilgang til cirkulær økonomi og nogle af tegnestuens koncepter som landskabstyre urbanisme, tværfaglig arbejds-metode og udnyttelsen af frugtbar jord til dyrkning. Hans indlæg er uddybet af et upubliceret interview som landskabsarkitekt Elzelina van Melle har lavet.

Henri Bava forklarer at han udvikler projekterne „gennem en rumlig forvandling der tager højde for stedets særforhold, synlige og fysiske eller ej,” og ved at „integrere historien om de mennesker der bor der, deres kultur og livsstil.” Tolkningen af det geografiske fundament er grundlæggende for ethvert projekt. Bava ser landskabsarkitektur som noget mere centralt end byplanlægning fordi byen er inkluderet i landskabet. Landskabet omfatter også flere elementer end

det urbane, især natur- og biovidenskabelige.

Et af Agence Ters store aktuelle byudviklingsprojekter er Deux Rives-projektet i Strassbourg. Her skabes en ny bydel og en landskabsstruktur der danner et link til det omgivende landskabs skove og floder. En stigning i indbyggerantal og øget biodiversitet er ikke nødvendigvis modstridende, fastslår han. Et andet eksempel er Grand Parc Garonne i Toulouse med 35 km vandløb og en natur- og landbrugspark i hjertet af en metropol.

„Efter perioder med landboeres flytning til byerne, er vi begyndt at vende tilbage til den dyrkede jord, som særligt tiltrækker de nye generationer. Det kan blive et symbol for en genfundet harmoni mellem natur og mennesker,” forklarer Bava.

De hvide dronninger

Landskabsværkstedet lavede i start-10'erne et udkast til Faxe Byråd om at gøre Faxe Ladeplads til badeby igen. Faxe Badeplads hed projektet. Et enkelt bogstav ændrede associationerne. Enkelt og elegant.

Men ladeplads blev ikke til badeplads. Faktisk skete der intet på Faxe Ladeplads havnefront i mange år, men i dag har Norrøn vundet renoveringen af Faxe Ladeplads' havnefront med projektet 'De hvide dronninger'. Navnet stammer fra de søsøte skibe som blev kaldt dronninger. En række platforme skal strække sig ud i vandet mens de fungerer som høfder og indfanger sand som vil danne små sandbugter på indersiden af hver 'dronning'.

'De hvide dronninger' har jo en poetisk klang, og ifølge Byens Gulvs afsluttende hovedtaler, arkitekt Poul Højlund fra Norrøn, sørger firmaet for at projekttitlerne altid får et poetisk schwung. Firmaets motto er da også 'Territory for dreaming', og det er måske netop dét en hovedtaler skal kunne: få os til at hæve blikket fra materialerne og praktikken og ind i det store og det åbne.

Engang hældte Poul Højlund blå farve i vand og frøs det ned. Så stillede han en af isterningerne ud og lod den smelte. Så tog de billeder af det. Så blev de blå isterninger stillet oven på skummodeller

af nogle bygninger som de var i færd med at lave, for at se hvordan vandet i fri form mødte det faste, bygningerne. Byens bygninger skulle nemlig anskues som 'sten i kæret'. Meningen med det hele var at placere et besøgscenter i Haraldskjær der oprindeligt betyder 'samling af sten i kæret'. Projektet handlede om at skabe en samlende fortælling for hele Vejle-regionen og fik navnet 'De fire dale'.

Foruden 'De hvide dronninger' og 'De fire dale' hørte vi også om 'Det blå plateau' som ikke havde noget at gøre med smeltende isterninger, men om at fjerne parkeringspladsen ved Blåvandshuks første klitrække og i stedet skabe et center til urbant strandliv sænket ned mellem klitterne så anlægget ikke stikker op i horisonten på vandreturen langs Vesterhavskysten. Det opsummerede meget godt hvad Byens Gulv handlede om når det kom til stykket: vand. /t

KILDER

Byens Gulv 30.1.2019 i Nyborg.
Elzelina van Melle (2018): Om at skabe byen gennem landskabet. Upubliceret interview med Henri Bava.

Efter sommertørken 2018 glemte vi næsten at det hele drev året inden.
Foto: Københavns Universitet.

Droner skal kortlægge dræningsbehovet

Sommeren 2018 var ekstrem tør, men året før var der problemer med forsumpning ikke bare i landbruget, men også på bl.a. golfbaner og fodboldbaner. Og dårlig dræning kan reducere høstudbyttet op til 30%. Derfor er forskere fra Københavns Universitet i gang med en ny teknik der lettere kan præcisere hvor der er behov for at dræne. I dag er det nemlig vanskeligt og tidskrævende at finde de dræningskrævede arealer

Den nye teknik består af droner med termiske kameraer, lyder det fra de to ph.d.-

studerende, Kasper Jensen og Jesper Svendsgaard fra Institut for Plante- og Miljøvidenskab.

”Selv om man kan se vandet samle sig på lavtliggende dele af jorden, så har vi fundet at det kun er toppen af isbjerget man kan se med det blotte øje. Den virkelige udfordring ligger i at indkredse de områder som ikke umiddelbart ser problematiske ud, men hvor drænene alligevel ikke fungerer optimalt eller ikke er til stede. Vurderingen af dræningstilstanden bygger i dag ofte på et kvalificeret gæt som ikke er ret præcist. Det kan droner

gøre bedre,” forklarer Jensen.

De termiske kameraer afslører de temperaturudsving som findes i jorden. Og våd jord er koldere fordi solens energi bruges på at opvarme vandet. Derfor kan man også se hvor jorden er våd og har brug for dræning. Der følger dog en kompliceret beregning med hvor man bl.a. tager højde for det tidspunkt billederne tages, og som kan omsætte data til et brugbart resultat.

At kunne kortlægge dræningsbehovet bedre, er ifølge Jensen og Svendsgaard et led i en større problemstilling hvor bl.a. klimaændringer, miljøbeskyttelse og stigende fødevarerebehov taler for at øge høstudbyttet hvor det er muligt. Bedre dræning kan øge produktiviteten og mindske miljøbelastningen pr. produceret enhed.

Det nye forskningsprojekt kører i hele 2019 og støttes af Promilleafgiftsfonden. Målet er en metode som er direkte anvendelig for slutbrugeren. Det undersøges også om satellitter kan være mulighed i stedet for droner. *sh*

Remonterende rose med hyben

Rosa 'Looking in your eyes' er en af de spændende nye, bi- og fuglevenlige remonterende buketrosor der tiltrækker bier og senere får flotte hyben som farver vinterhaven. Den blomstrer langstrakt med kaskader af store, halvfylde blomster i pink, abrikos og laksefarvede nuancer med en let duft fra sommer til sent efterår. Rosen bliver 40-60 cm høj og er vel egnet i forgrunden af bede og i krukke. Den produceres af Buddes Planteskole og er forædlet af Rosa Eskelund i serien 'Plant n' relax' af sunde og nemme nye roser. Buddesplanteskole.dk. *J. Thysen.*

Nedrivninger øger ikke huspriser

Nedrivning af faldefærdige, usælgelige huse i udkantskommuner glæder naboerne, men øger ikke naboejendommenes pris og sætter heller ikke gang i det lokale hussalg. Det viser ny undersøgelse af 1.138 nedrivninger som Statens Byggeforskningsinstitut har lavet for Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen. Styrelsen administrerer den statslige pulje til landsbyfornyelse.

Antagelsen har hidtil været at salget og priserne øges når ruiner fjernes. Det viser undersøgelsen kun svage tegn på, og de kan have andre årsager. Nedrivningerne glæder dog naboerne og giver naboer og ejendomsmæglere optimisme. Der er også eksempler på at lokale er med til at omforme tomme grunde til mødesteder, rekreative arealer mv.

I 2018 var puljen til landsbyfornyelse på 57,8 mio. kr. plus restmidler fra 2014 og 2015. Fra 2013 til 2017 er der i alt foretaget 2.155 nedrivninger med støtte fra puljen.

DLF-Select tilbyder meget rene græsfrø

Efter to års udvikling lancerer DLF nu 'DLF Select' der er et nyt produktprogram inden for plænegræs hvor der lægges særligt vægt på frøenes renhed, dvs. hvor mange ukrudtsfrø der er med. Og dem er der ikke mange af takket være en ny produktionskæde hvor produktionen styres fra 'mark til frøpose'. Frøene har derfor en renhed der er markant bedre end standard EU-kvalitet.

Selects 00-kvalitet betegner den højeste renhed der kan dokumenteres ved en officiel ISTA standardanalyse. I en prø-

ve på 2.500 frø må der simpelt hen ingen ukrudtsfrø være. Renheden er 100%. For kunder der stiller endnu højere krav, anvendes en 10 gange større frøprøve hvor renheden fortsat er 100%. Her får frøene mærket S1 - eller S2 hvis der kan være spor (<0,05%) af ikke-skadelige arter af tokimbladet ukrudt. „Alle vores prøver er ISTA-krediteret, så det er garantien for at vi holder grænserne,” oplyser produktchef Katja Lamborg.

Man kan også vælge kvaliteterne Professionel A1 og A2

der ligger lige under DLF Select-normerne, men er renere end standard EU-kvalitet. A1 og A2 anvendes bl.a. i Masterline-blandingerne.

Miljølovgivningen udfordrer ellers de frøavlere der forsøger at holde frømarkerne fri for ukrudt, skriver DLF som derfor sammen med udvalgte avlere har fundet de reneste marker. Men ikke nok med det:

„Vi har samarbejdet tæt med vores frøavlere omkring best practice i dyrkningen, og vores renseoperatører har fået opdateret deres viden om frøgenkendelse. De har også fået assistance af højteknologiske kameraer der er installeret over renselinjerne for at hjælpe med at identificere urenheder og analysere frøprøver,” lyder det fra produktchef for Mette Jespersen. Hun forklarer at projektet har involveret alle niveauer fra salgsplanlægning, frøproduktion, høst og til frørensning og logistik. Desuden er der indført nye procedurer i hele processen, f.eks. separat lageropbevaring for at undgå eventuel forurening ligesom renselinjerne er fintunet. *sh*

Font

Design:
Front

Ti vilde heste er flyttet til Møn

På Ulvshale på Møn afgræsser køer og geder et 220 ha stort naturområde, men de har nu fået hjælp af ti vilde heste som Naturstyrelsen har flyttet til området fra Langeland. Hestene skal som udgangspunkt gå ude hele året.

Heste har ifølge Naturstyrelsen vist sig at være effektive naturplejere hvor de primært spiser græs og urter, men også grene og kviste på unge træer og buske. Samtidig gnaver hestene af løvtræers bark hvilket giver levesteder til insekter og biller.

Der er tale om otte vallakker og to hopper af racen Exmoor Pony der som stort set er identisk med den europæiske vildhest. Bestanden på Langeland omfatter omkring 70 vilde heste hvor de første for 15 år siden blev hentet fra Tærø i Storstrømmen nær Ulfshale.

Lille busket pil med rosarøde gæslinger

Vårpilens silkebrøde gæslinger består normalt af grå-hvide blomsterstande der omgives af gule, pollenfyldte skyer i takt med at blomsterne udvikler sig. Men den nye *Salix gracilistyla* 'Mount Aso' fra Strøjer Plant har rosarøde gæslinger og lyser smukt op med sin hidtil usete blomsterfarve. Gæslingerne der blomstrer fra februar til marts, er en smuk kontrast til de bare, brune grene og giver farve og sanseoplevelser især i vinterhaven. Busken bliver godt 1,5 meter høj, og anbefales at beskære efter blomstring. 'Mount Aso' er som andre pil hårdfør og en vital fødekilde for forårets første bier fuld af 3-stjernet nektar og proteinrigt pollen. Strøjerplant.dk. J. Thysen.

VERDENS LANDSKABER

Asfaltjunglen blev til en biodiversitetshave

Af jord er du kommet, til jord skal du blive. Det kan man godt komme til at glemme i byen hvor lugten af våd asfalt mærkes mere end våd muld. Det er i særklasse tilfældet i Aubervilliers i udkanten af Paris hvor en asfaltbelagt parkeringsplads lå knækket og ubrugt hen, omkranset af almenyttige boliger i beton.

Det gør mange parkeringspladser sikkert, men i 2015 valgte ejendomsselskabet at afsætte et ultralavt budget, lidt over 250.000 kr., til at lave en have ud af netop denne 1.600 m² store parkeringsplads. Det skete ved at lade en gravko brække asfalten op i tallerkenstore stykker og brede nogle få bigbags med ny jord ud over arealet. Derefter gik idéfolkene fra Wagon-landscaping i gang med at beplante det opbrækkede landskab med et væld af frø og planter som kan klare sig med de dårlige jordforhold.

Planen var at skabe en biodiversitetshave med mere end 200 plantearter fra sukkulente arter over stauder, buske og engblandinger til birk og pil og andre pionerarter langs den nye haves kanter for hurtigt at danne en skærm.

Læs mere på wagon-landscaping.fr/joyeux-1 (og find din franske ordbog frem).

Philadelphias cirkelrunde havnehaver

Grønt er godt for øjet. Og det er rundt også. Det har landskabsarkitektfirmaet James Corner Field Operations benyttet sig af i sit prisvindende anlæg - renovationen af et erhvervsområde ved den tidligere flådehavn i Philadelphia, USA. Firmaet, der bl.a. er kendt for det berømte High Line-projekt i New York, fik til opgave at omdanne to hektar restareal til et aktivitetsområde for de arbejdspladser der ligger rundt om parken, bl.a. en kontorbygning designet af det danske arkitektfirma BIG der buer som stævnen af et skib.

Til projektet, der blev kaldt Navy Yards Central Green, valgte James Corner Field Operations som organiserende princip at bruge cirklen. Den rammer hele området ind med en seks meter bred løbebane. De resterende cirkler inden for den store cirkel er blevet udformet til bocca-bane, fitness-

område, en hængekøjelund, et amfiteater og ikke mindst beplantninger med engblandinger eller græsser med 1-2 træer eller buske i hver. Læs mere på: www.fieldoperations.net, se under 'Projects'. It

Til venstre almindelige avnbøg, til højre selekterede.

Ny avnbøg med et tættere vinterløv

Normalt er hækplanter af avnbøg, *Carpinus betulus*, langt fra så tætte om vinteren som almindelig bøg. En årsag er bl.a. at der er større forskel på hvornår avnbøgplanter smider bladene hvor bøgehækkens løvfald sker mere på én gang.

Det laver Møllegaardens Planteskole nu om på med den nye selektion af Prima Færdig Hæk avnbøg der er lige så godt vinterklædt som den almindelige bøgehæk. Navnet på den nye hæk er *Carpinus betulus* 'Vinter Premium'.

Avnbøg er en stærk, stabil

og særdeles hårdfør hæk der tåler alt fra ler til stærk vind og trives både i sol og tåler en del skygge. Bladene har takkede kanter og tydelige bladnerver der i udspring er lysegrønne, nærmest plisserede, og bliver senere mørkere grønne. I efteråret får de gyldne løvfarver som senere blegner til brune. I etableringsfasen er avnbøg også stærkere end bøg, den får ingen lus, og løvet formulerer lettere og blæser derfor ikke rundt i samme grad som bøgehækkens blade. Primafærdighæk.dk. J. Thysen.

KLUMME UDEN FOR NUMMER

Kan I høre mig? Nå, ikke. Jeg tror vist også godt at jeg kan råbe salen op

Til konferencer og andre store møder i store rum er det jo almindeligt at der er et lydanlæg med mikrofon til talerne så alle kan tale og lytte uanstrengt. Men den selvfølgelig og enkle teknik byder også på elementære problemer.

Det er mere reglen end undtagelsen at talerne fumler med mikrofonen hvad enten den sidder på et headset, står på en talerpult eller sidder på en mikrofonholder. Hvordan skal headsettet sidde? Hvordan flytter jeg mikrofonen op? Er der lyd? Bank, bank. Kan I høre mig? Nå, nu var den der vist. Næh. Og fra salen: Tal ind i mikrofonen. Drej hovedet. Nå, nu skal mikrofonen nok ned i børnehøjde, ha ha.

Talerne kan blive helt befippede, og opgiver ofte med ordene 'jeg kan vist også råbe salen op uden mikrofon'. Hvilket taleren normalt ikke kan, viser det sig snart. Som taler kan man frygte at blive lidt til grin, og det kan afholde nogle fra at tage ordet. Jeg husker selv et par gange hvor jeg skulle tale med et headset. Jeg vidste ikke hvordan det skulle sidde, prøvede febrilsk forskellige måder, mens smilene nede på rækkerne blev stadig bredere. Og ingen hjælp ved hånden var der. Arrangørerne tager for givet at det kan man selv finde ud af, vant til systemet som de selv er.

Før var der også tit problemer når man stillede op med en computer der skulle kobles til en monitor eller kom med en fil der skulle over på arrangørens computer. Det spillede ikke altid sammen og filen havde det med at putte sig. Nu virker det altid, og arrangørerne er gode til at hjælpe. Det skal de også blive med lydanlægget. Hallo, kan I høre mig? *sh*

Vil du ha' en karriere?

Vil du lede og ta' ansvar?

Vil du tegne og projektere?

Vil du planlægge og styre?

- så bli'

JORDBRUGSTEKNOLOG
Landskab og Anlæg

- branchen savner dig!

Informationsaften

torsdag den 28. februar kl. 19.00

Sønderhøj 30, 8260 Viby J.

Ansøgningsfrist for faglærte:

15. marts 2019 kl. 12.00

Søg nu - også hvis du bliver udlært sommer 2019!

www.eaaa.dk/jordbrug

www.optagelse.dk

ERHVERVSAKADEMI
AARHUS

Terrassen der er lavet af træ

BELÆGNINGER. At arbejde med træ hører med til anlægsgartneres arbejde. En ny detaljeret vejledning fra tømrerfaget beskriver hvordan man bruger terrassebrædder, strøer og bjælker

En træterrasse består af terrassebrædder der hviler på strøer der hviler på en understøtning af f.eks. fliser. Det lyder let, men at gøre det helt rigtigt er mere kompliceret end som så. Så meget at Træinformation har udgivet vejledningen 'Træterrasser samt tagterrasser' som Træhåndbog 74, den første alene om træterrasser. Træinformation er en interesseorganisation inden for træhandel og byggeri.

„Der er en stigende interesse for at etablere terrasser af træ, både i haver, på altaner og på tage,“ hedder det i vejledningen der hviler på både praktiske erfaringer og almindelig baggrundsviden. Forfattere er Jørgen Munch-Andersen og Christine Rem fra Træinformation og Tommy Bunch fra Bunchs Bygningsfysik ApS.

I anlægsgartnernormerne står der kun at brædder bør monteres med marvsiden op. Desuden henvises til krav til samlinger. Alt i alt meget kortfattet. Den nye træhåndbog bør præge den næste udgave af anlægsgartnernormerne.

Bogens komprimerede faglighed kan ikke refereres komplet, men nogle væsentlige træk nævnes her, dog ikke fra det 46 sider lange kapitel om tagterrasser. Her er teknikken også mere kompliceret end nede på jorden.

Det er derefter op til læseren at anskaffe sig bogen der

bør høre til anlægsgartnerens standardbibliotek, også selv om anlægsgartnerfirmaer ofte har en tømrer eller flere ansat. Bogen bør også være en del af det faglige grundlag for det obligatoriske fag 'Havens trækonstruktioner' på anlægsgartneruddannelsen.

Terrassebrædder

Terrassebrædderne er konstruktionens mest iøjnefaldende del og den del der er mest klimaeksponeret og slides mest. Terrassebrædder kan være af trykimprægneret træ, modificeret træ eller af træarter med god naturlig varighed.

Til varige træarter hører tropiske som cumaru og ipé, men enkelte tempererede arter er også ret varige med robinie som den bedste. Man skelner mellem DC1 (bedst) til DC5 (dårligst) hvor robinie er DC1-DC2. Splintræet, træets yderste del, henføres altid til DC5, så derfor skal der helst ikke være for meget splinttræ i brædderne. Jo tungere træet er, desto mere varigt er det.

Terrassebræddernes og strøernes styrke og stivhed indgår i dimensioneringen så terrassen er sikker at gå på uden generende nedbøjninger. I en tabel kan man ud fra bræddernes højde, bredde og træart finde den tilsvarende strøafstand. Der skelnes også mellem den to klasser, den lempelige 'anvendelsesgrænsetil-

stand' og den skrappe 'brudgrænsetilstand' der gælder for bl.a. hævede terrasser hvor et brud kan være fatalt. Strøafstanden er 48 cm hvis brættet er 21x120 mm, træarten er eg og man går efter den lempelige klasse. Afstanden øges hvis brædderne spænder over flere fag, men falder hvis brættet kun spænder over ét fag.

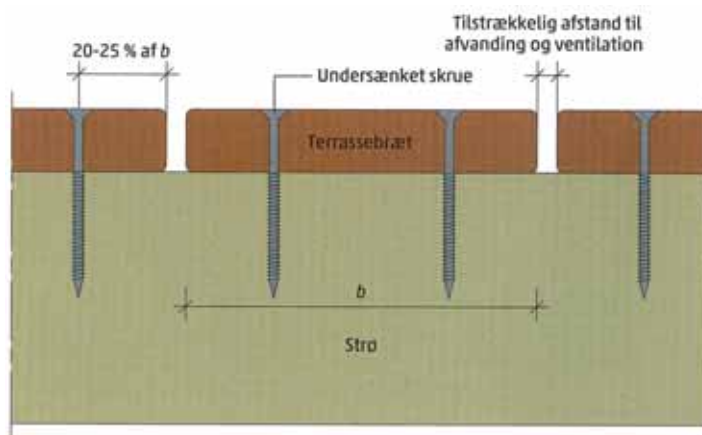
Montering af brædder

Man bør ikke bruge brædder med større sidekrumning end der kan skrues væk. Der må ikke være synlig marv fra allersiderst i stammen, for den holder dårligst. Der må ikke være uimprægneret splintræ og ikke for store og mange knaster. Er der 'faldende' fiberhældning, kan det få brættet til at vride sig, men det er ikke noget problem, bare brættet er fastholdt korrekt.

Brædderne skal monteres med en vis afstand så vandet kan løbe af og hulrummet under brædderne ventileres. Her må man tage højde for at brædderne udvider sig i fugt og svinder i tørvej, og at afstanden mellem brædderne derfor ændrer sig over året. Generelt bør der være cirka 5 mm afstand når brædderne er vådest og bredest.

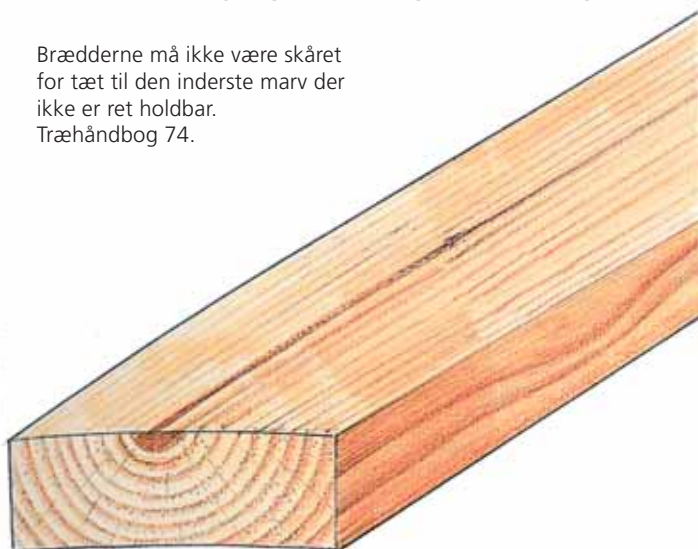
Man kan bruge det såkaldte 10-brætsmål som er 10 brædders samlede bredde plus de mellemliggende afstande. Dette modulmål er uafhængigt af det aktuelle fugtindhold.

Kender man ikke 10-brætsmålet, kan man for trykimprægnerede brædder regne med at imprægneringen har gjort brædderne så fugtige som de kan blive. Man kan derfor bruge 5 mm som afstand. For mere tørre varer må

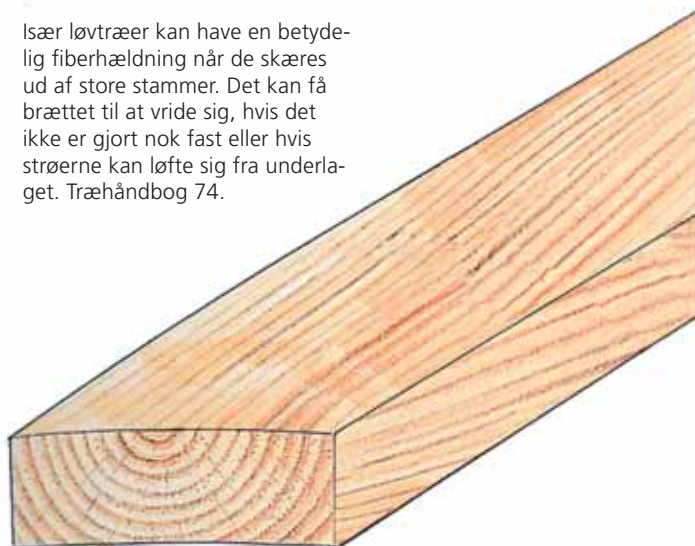

Brædderne monteres med nok mellemrum så vand kan løbe af. Skrueerne bør forsænkes og have delgevind. Træhåndbog 74.

Brædderne må ikke være skåret for tæt til den inderste marv der ikke er ret holdbar. Træhåndbog 74.

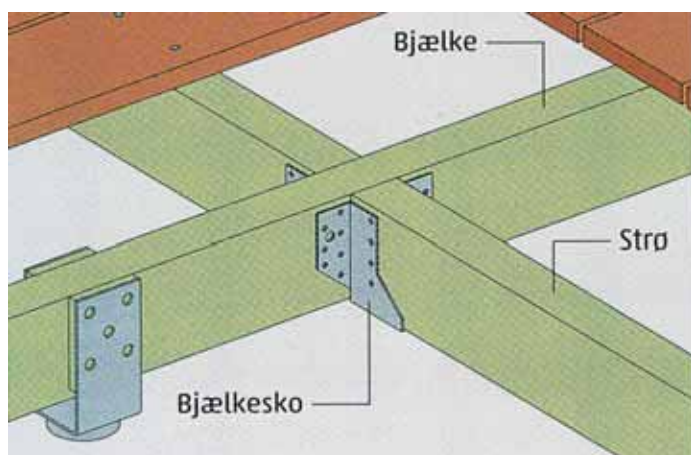

Især løvtræer kan have en betydelig fiberhældning når de skæres ud af store stammer. Det kan få brættet til at vride sig, hvis det ikke er gjort nok fast eller hvis strøerne kan løfte sig fra underlaget. Træhåndbog 74.

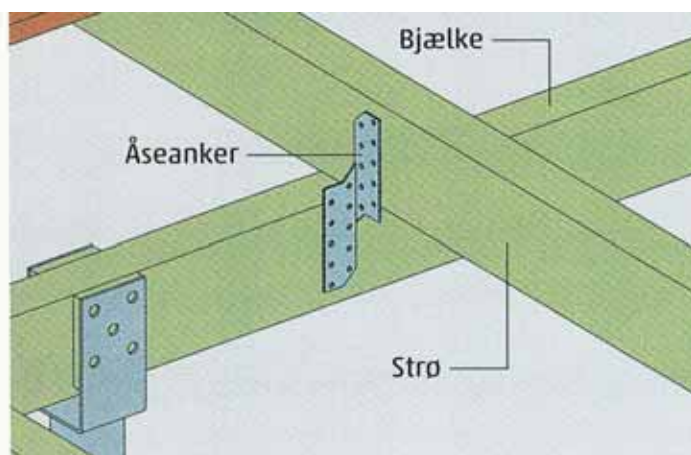

Når træet tørrer har det tendens til at krumme i tværetningen fordi årringene retter sig lidt ud. Til udendørs belægninger skal brædderne derfor 'smile' med sine årringe. Det betyder også at retsiden - den stærkeste og pæneste - vendes op mod al sliddet. Det nævner træhåndbogen dog ikke.

Når strøer fastgøres til bjælker bør der bruges bjælkesko. Træhåndbog 74.

Hvis strøen spænder hen over flere bjælker, kan man bruge et såkaldt åseanker pr. samling. Træhåndbog 74.

man vurdere. Generelt er svin-det 0,25% pr. procent træfugt for nåletræ. For løvtræ 0,4% og modificeret træ 0,15%.

Brædderne fastgøres med 2 skruer i hver strø, dog 3 hvis brættet er over 175 mm bredt. Skruerne bør være rustfrie og have delgevind (uden gevind på den øverste del) så brædderne trækkes mod strøerne. Skruens længde skal generelt være dobbelt så lang som brættet er tykt, f.eks. 5,0x50 mm for et 25 mm tykt bræt. Det gælder dog kun hvis bræt og strø er af samme styrke. Hvis strøerne er svagere, anvendes skuer der er tre gange så lange som brættet er tykt.

I nåletræ kan man bruge ringede, galvaniserede søm. De skal være 20 mm længere end skruerne, men diameteren kan være 1 mm mindre.

Generelt skal der forbores i brættet for at undgå flæk. Selv små revner suger og sænker brættets levetid. Man bør forbore med 1 mm større diameter end skruens gevinddiameter så man tager højde for

fugtbetingede breddeændringer. Strøerne bør forbores hvis de er af løvtræ, her med et bor lidt større end skruens kerne-diameter. Normalt vil et 3,5 mm bor passe til 5 mm skruer.

Skruerne placeres normalt med en afstand til kanten på 20-25% af brættets bredde. Hvor brædderne stødes sammen i enderne, bør der være 2-3 mm mellemrum så vand i endetræet kan ventilere bort.

Det anbefales at brædder i forlængelse af hinanden har den samme side opad (retsiden, vrangside) så de krummer ens. Det nævnes ikke at hvis retsiden vender op, så krummer brættet op på midten så vandet bedre kan løbe af.

Skruer bør ligge med fladt hoved i plan med brættets overside. Skruer man for langt i, kan der samle sig vand i hullet. Det kræver en undersænkning for at udgå at træet splintres og suger vand. Man kan også bevidst forsænke skruerne 5-6 mm og proppe hullet med en træprop. Den limes, bankes i og skæres af i

overfladen med et stemmejern når limen er tør.

Brædderne skal ligge lige uden at mellemrummene varierer for meget. Afstandsklodser kan bruges, men man skal tjekke for f.eks. hver femte bræt så man ikke risikerer at hele rækken trækkes skæv. Af æstetiske grunde bør skruernes placering streges op så skruerækkerne står helt lige.

Strøer

Strøerne ser man ikke, og da de er meget besværlige at udskifte, skal de have lige så lang levetid som terrassebrædderne. Det bør derfor være af trykimprægneret træ eller af løvtræ med god varighed.

Strøer af trykimprægneret træ bør være mindst 70 mm høje, gerne 95 mm, og mindst 45 mm brede. Så kan man nemlig bruge 5 mm skruer eller 4 mm søm uden at forbore i strøen. Forbore bør man dog gøre når skrue eller søm placeres nær strøets ender (10 gange skruens eller sømmets diameter). I løvtræ og tropisk træ

bør man altid forbore både af risiko for at træet flækker og skruet hovedet drejes af.

Opbygningen af strøer er principielt den samme uanset om terrassen er i terræn, hævet eller på et tag. Forskellen ligger i afstanden mellem understøtningerne. Ud fra strøens dimensioner kan man i et skema se hvor langt der skal være mellem understøtningerne. Er strøen 70x95 mm bliver afstanden 154 cm i den lempelige klasse.

Ofte anvendes tværstrøer for enden af strøerne så man får en mere stabil ramme der fastholder strøerne indbyrdes. Det er ikke nødvendigt hvis strøerne ligger direkte på en belægning. Omvendt er tværstrøer ikke nok hvis man bruger punktfundamenter. Her skal der egentlige bjælker til.

Samlinger mellem strøer, tværstrøer og bjælker kan udføres med 2-3 skruer der skrues lidt skråt ind så de sidder bedre fast i endetræet. Bjælkesko er en mulighed mens vinkelbeslag ikke holder. I

hjørnesamlinger må kraftige vinkelbeslag klare det. Der er ikke andre muligheder. Ligger strøerne oven på bjælkerne, kan man bruge åseankre.

Skruer bør være rustfri, i hvert fald i aggressive træarter som eg og douglas. Beslagsøm og beslag er galvaniserede. Det er knap så godt, men nok til hele terrassens levetid.

Hvis strøerne ikke er lange nok skal de stødes sammen. Det kan ske med en påføring af træ, trækbånd eller hulplade, helst over en understøtning. Strøerne skal selv understøtte de steder hvor terrassebrædderne skal stødes. Det kræver at strøerne er mindst 90 mm brede. Ellers må der påfores med en stump strø der er mindst så langt som to gange terrassebrættets bredde.

Kanterne

Det er ikke kun valget af brædder der afgør designet. Det gør også kantaftslutningen hvor man slører indblikket til strøer og fliser. Det må dog ikke ske på en måde så man svækker ventilationen.

Man kan udkrage strøerne over den yderste understøtning og udkrage brædderne over den sidste strø. Så får man et let udtryk uden at blokere ventilationen - men kan dog stadig se ind under terrassen. Man kan dog kun udkrage op til en fjerdedel af understøtningsafstanden og strøafstanden. Hvis man samtidig sårer alle brædder samlet af efter af de er monteret, får man en flot og skarp afslutning.

Kanten kan lukkes mere med en ramme af strøer langs kanten. Det er samtidig med til at stabilisere terrassen. Det kan suppleres med lodrette kantbrædder der dækker endnu mere. Der bør dog være 3-5 mm mellem kantbrædder og terrassebrædder, og mindst 2 cm afstand mellem kantbræddet og jorden for at bevare ventilationen.

Man kan også slutte af med et vandret kantbrædt, men det kræver en kompleks opbygning med stikstrøer, og jo mere kompleks opbygningen er, desto større er risikoen for at hobe fugt op.

Op mod facader beskriver træhåndbogen hvordan man skal beskytte facaden mod op-

sprøjt fra terrassen med f.eks. metalriste, stenbede, højt fundament og store tagudhæng. Det er ellers veldokumenteret at facadens problem ikke er opsprøjt, men slagregn, så det er unødvendige råd.

God ventilation betyder dog også at vissent løv mv. samler sig under terrassen. Det kan f.eks. forebygges med et lodret plast- eller metalnet der placeres så langt ind under konstruktionen at det ikke ses, men man skal også jævnligt fjerne blade så ventilationen ikke blokeres.

Når man bygger store terrasser, kan man af æstetiske grunde inddеле den i felter omkranset af skillebrædder. Og når terrassen danner en vinkel, kan brædderne mødes i en diagonal line eventuelt suppleret med et skillebræt. Mere komplicerede former og udsparinger til f.eks. træer kræver i alle tilfælde en udvidet strøopbygning.

Nede på terræn

Bygningsreglementet har ikke krav til ikke-overdækkede terrasser på terræn, men når terrassen støder op til en facade, skal der skal dog stadig være fald på terrænet bort fra facaden. I SBI-vejledning 224 anbefales 1:40 de første 3 meter, dog 1:50 ved fast belægning. Man kan også give terrassen

fald i bræddernes længderetning. Det kan øge bræddernes levetid, men over 1:100 bør faldet ikke være før det er for synligt eller mærkbart.

Strøerne kan ligge direkte på et lag sten, f.eks. 16-32 mm nøddesten i 15-20 cm dybde. De hindrer at der suges vand op til strøerne. På en eksisterende belægning kan strøerne hvile på flisefodder så man nemt kan udligne eventuelle højdeforskelle.

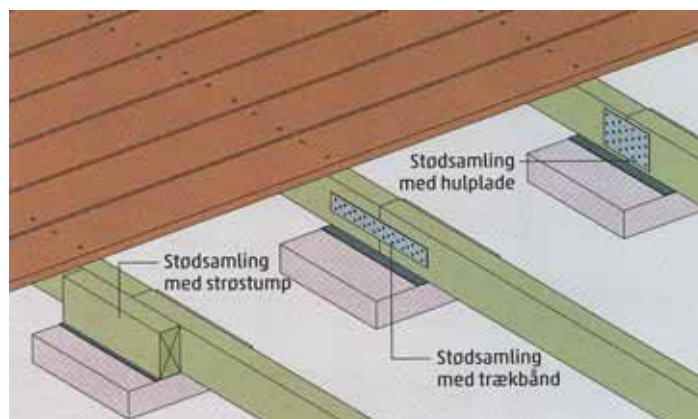
Terrassen kan også anlægges på en almindelig grusbund af stabilgrus hvor fliser understøtter strøerne. De bør gå lige hen over fliserne for at hindre at de efterhånden kæntrer. Der skal være et mellemlag af murpap for at hindre fugt når op i strøerne. Det anføres her at betonfliserne 'bankes fast mod underlaget med en træ-

klods'. Nej, det gør man ikke med fliser på komprimeret og afrettet grus.

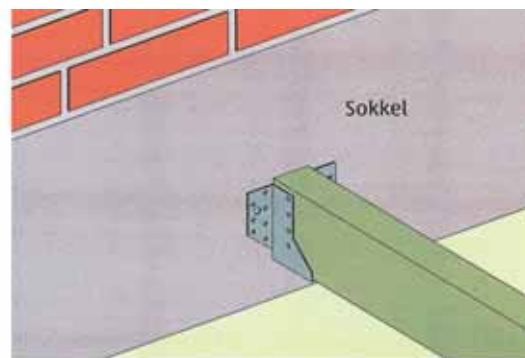
En mulighed uden en belægning under er punktfundamenter, f.eks. skruefundamenter eller betonklodser med indstøbte søjlesko. Da de skal være relativt få på grund af prisen, indskyder man et mellemlag af gennemgående bjælker der bærer strøerne. Derefter fastlægger man afstanden mellem punktfundamenterne ud fra bjælkernes og strøernes styrke. Denne teknik er mest oplagt når man arbejder med hævede terrasser. I alle tilfælde anbefales et geotekstil på overfladen for at hindre ukrudt.

Hævede terrasser

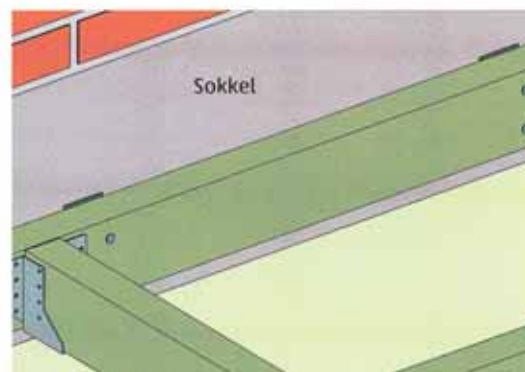
Hvis terrassen skal hæves, typisk ved en facade med en høj

Når strøer stødes sammen, kan det ske på tre måder. Træhåndbog 74.

Når terrassebrædderne ligger parallelt med huset, kan strøerne monteres i bjælkesko direkte på facaden. Når brædderne er vinkelret på facaden, kan rammen gøres fast direkte til facaden. Træhåndbog 74.

kælder, bliver konstruktionen mere kompliceret og der er flere regler af hensyn til naboerne og sikkerheden.

Ifølge bygningsreglementet skal man søge om byggetilladelse hvis opholdsarealer hæves mindst 30 cm over naturligt terræn. Det gælder også terrasser. Reglementet siger også at man skal holde 2,5 meter afstand til skel og at terrassen i sit højeste punkt ikke må være over 1,4 gange afstanden fra skel. Reglerne er lempeligere for sommerhuse, og rækkehuse nævnes slet ikke.

Til hævede terrasser bruges normalt punktfundamenter der via stolper understøtter gennemgående bjælker der

holder strøerne. Da punktfundamenter er arbejdskrævende, kan det være en fordel at bruge bjælker og strøer der tillader stor stolpeafstand.

Her er samlingernes styrke afgørende for bæreevnen. Stolpe og bjælke boltes sammen, enten ved at bjælken skæres ind i stolpen eller ved at to bjælker fastgøres til hver side af stolpen. Sidstnævnte har den fordel at stolpen kan føres videre op som værn.

Træhåndbogen anviser i flere skemaer hvilke krav der er til stolpernes bæreevne, men en 90x90 cm stolpe er normalt nok hvis samlingerne er i orden. Er terrassen meget høj, f.eks. med udgang fra 1. sal,

skal træets styrke eftervises.

Den vandrette vindlast på terrasser er meget beskedne, så den nødvendige stivhed - eller stabilitet - opnås når terrassen er forbundet med facaden og stolperækken udføres med en enkelt kryds af brædder eller lægter. Når terrassebrædderne ligger parallelt med facaden, kan strøerne monteres direkte i bjælkesko på facaden. Når terrassebrædderne ligger vinkelret på facaden, kan terrassens ramme gøres fast direkte til væggen.

Punktfundamenter kan udføres som nedgravede træstolper, støbte betonfundamenter med søjlesko eller skruefundamentet i galvaniseret stål. De behøver ikke nødvendigvis nå frostfri dybde (90 cm). Går man blot ned til bæredygtig jord, er der ikke risiko for kollaps, men man må tolerere små bevægelser. Til nedgravede træstolper bør hullet udføres med et jordbor så det bliver så snævert som muligt. Det anbefales at fylde beton eller skærver i bunden for stolpen anbringes og at stampe fyldet hårdt for hver 10 cm. Skruerfundamenter kan let fjernes igen. Beslagets underside bør være 15-20 cm over jorden. Før fundamentet skrues i, slås et spyd ned for at knuse sten og bestemme retningen.

Hævede terrasser kræver tit en trappe ned til haven. Den kan udføres simpelt med vanger der f.eks. fastgøres til påforing på en strø. Også her med de velkendte trappeformler i baghovedet. Er trinene mindst 30 cm dybe, kan de

også bruges til siddepladser, men så skal trappen bygges med bjælker og strøer.

Tolerancer

Træhåndbogen henviser til Dansk Byggeris tolerancer.dk der skelner mellem lempet, normal og skærpet toleranceklasse. For planhed anbefaler træhåndbogen +/- 5 mm målt på 2 meter retskede i normal toleranceklasse, det dobbelte i lempet klasse. At måle +/- med en retskinne er dog en misforståelse. I anlægsgartneriet hedder det jævnhed og retskede, og her taler man om et gab der for træbelægninger højst må være op til 10 mm på en 3 meter retskede.

I Træhåndbog hedder det at den „sideværts variation i bræddernes flugt må være +/- 3 mm over 2 m målt ved strøerne.“ Det skal vel forstås sådan at samlinger hen over en strø skal flugte med en tolerance på 3 mm til hver side.

Tolerance i plan er +/- 10 mm og i kote +/- 5 mm. Her siger anlægsgartnernormerne i begge tilfælde +/- 10 mm, men for koten er det en midlertidig overhøjde der skal falde når befæstelsen har lejet sig.

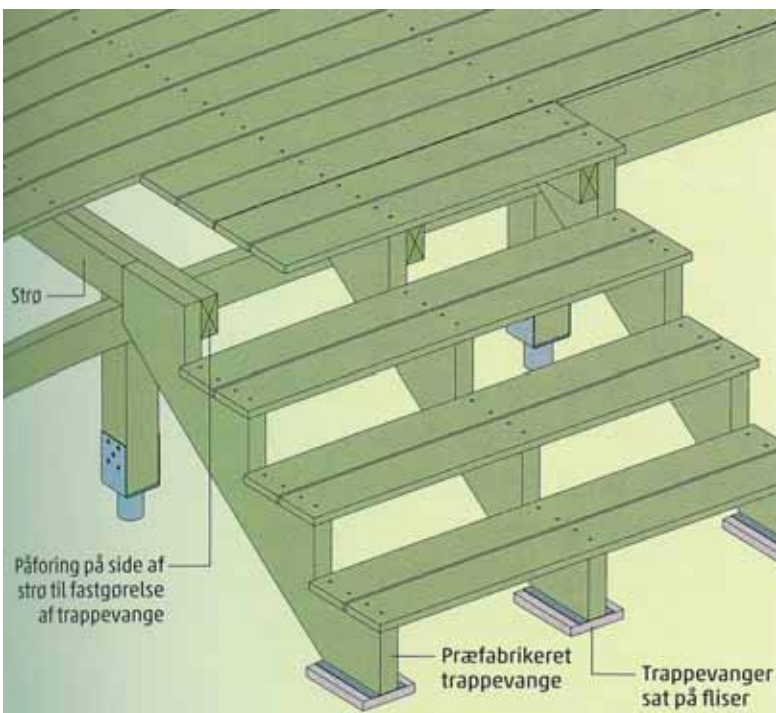
Vedligeholdelse

Den vigtigste vedligeholdelse er at sikre at terrassen er ventileret, og at terrænet ikke vokser op omkring terrassen. Jævnlig overfladebehandling med diffusionsåben træolie, træbeskyttelse mv. kan forlænge levetiden og bevare en ønsket farve. Uden behandling gråner træet ret ens i løbet af et par år.

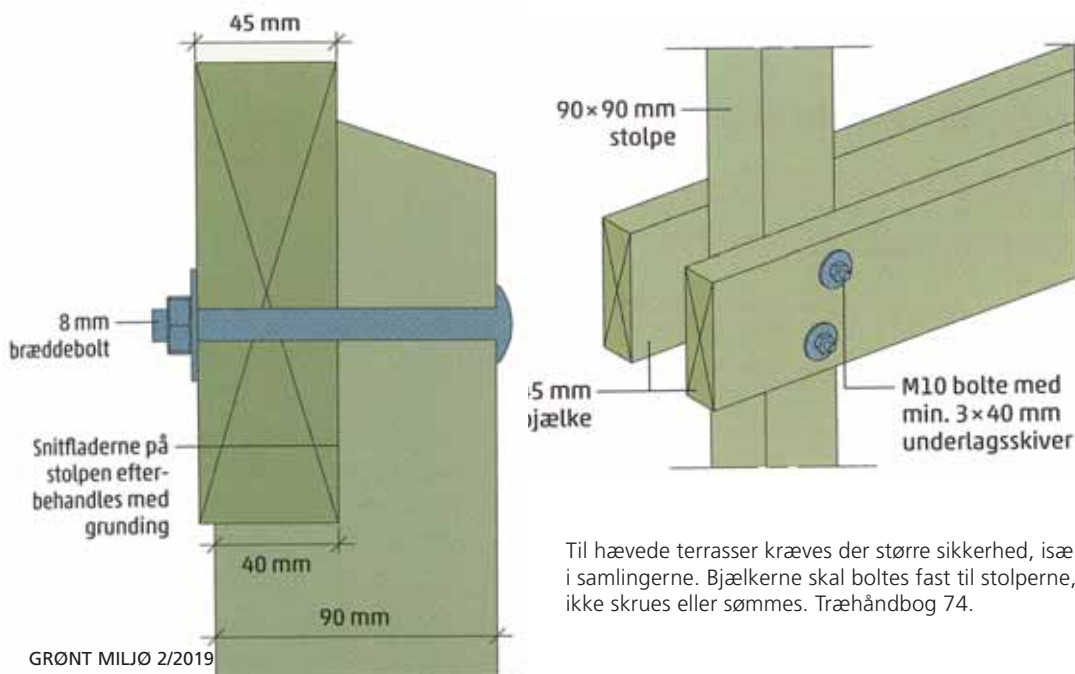
Alger bør fjernes da de holder på fugten, f.eks. med en højtrykspuler med bred dyse. Det skal dog være med så lavt tryk som muligt så man skåner træet, og bløde træarter bør slet ikke højtryksspules.

Træterrasser kan blive meget glatte når en fugtig overflade fryser. De bør derfor slet ikke bruges ved primære indgange. Saltning er brugbart, men kan misfarve træet. Grus slider træet for meget. sh

KILDE
Jørgen Munch-Andersen, Christine Rem og Tommy Bunch (2018): Træterrasser samt tagterrasser. Træhåndbog 74. Træinformation 2019. 136 s. Traefinfo.dk.

Trappe med præfabrikerede trappevanger der er fastgjort til en påforing på en strø. Træhåndbog 74.

Til hævede terrasser kræves der større sikkerhed, især i samlingerne. Bjælkerne skal boltes fast til stolperne, ikke skrues eller sømmes. Træhåndbog 74.

Da brombærrene blev ryddet, røg samarbejdet

NATURPLEJE. Hårdhændet, maskinel rydning i statslige naturområder får kritik, men Naturstyrelsen vil bare bevare den lysåbne natur

Den danske miljøorganisation Verdens Skove har trukket sig fra et formaliseret samarbejde med Naturstyrelsen, Forsvaret og Aabenraa Kommune om en vildere naturforvaltning på det offentligt ejede overdrev Bjergskov nær Aabenraa.

Det sker efter at en større brombærbevoksning blev ryddet maskinelt i januar. Verdens Skove havde nemlig syv vilde heste af racen konik gående på arealerne, og de skulle have levet af brombærbuskene hen over vinteren. Nu er hestene flyttet til andre græsgange, og samarbejdet ligger dødt.

Rydningen blev gennemført af Naturstyrelsen og Forsvaret uden at orientere Verdens Skove og har ført til betydelige naturødelæggelser i området ifølge Stine Tuxen, biolog hos Verdens Skove.

„Vi er virkelig chokerede og kede af denne voldsomme rydning som vi aldrig var gået med til hvis vi var blevet orienteret som vi skulle ifølge vores aftale med Naturstyrelsen. Vi anede intet om det før vi i ja-

nuar stod i Bjergskov og så de store hjulspor og bare områder. Ved at køre ind med tunge maskiner og rydde så store mængder af brombær har Naturstyrelsen og Forsvaret både skadet jordbunden og ødelagt levesteder og fødekilder for mange insekter, fugle, krybdyr, smågnavere og andre dyrearter,” forklarer hun i en pressemeddelelse.

Grundlæggende forskruet

Verdens Skove har fået oplyst at rydningen på Naturstyrelsens areal er sket af hensyn til offentlige støttemidler. Sagen er dermed den seneste i en stribe af hårdhændede, maskinelle rydninger i statsejede naturområder som har vakt harme blandt natureksperter og miljøorganisationer i de sidste uger, og som tilsyneladende har været motiverede af støtteordninger.

„Disse triste sager viser tydeligt at der er noget grundlæggende forskruet i den måde dansk naturforvaltning fungerer på. Vi ser gang på gang at naturområder bliver forvaltet

på måder der faktisk forringer naturen fordi det er nemt og billigt, og man kan sikre indtægter fra støtteordninger og forpagtningsaftaler. Græsningsstøtten f.eks. belønner ligefrem dårlig naturforvaltning. Det er jo den rene galimatias,” mener Stine Tuxen.

Brombær ved at vinde

Helt sådan ser situationen ikke ud set fra Naturstyrelsen der udsendte en pressemeddelelse i kølvandet på forløbet. Den oplyste at nogle af brombær-

Konikhesten er en lavstammet, stærk, halvvild hest med oprindelse i Polen. Racen kan leve i lang tid uden foder, er ekstremt robust og lever ofte længe. Den er derfor god i naturplejen. Foto: Colourbox.

krattene på Naturstyrelsens areal i Bjergskov i Sønderjylland blev ryddet i starten af januar. Det skete fordi hverken kreaturer eller Verdens Skoves heste kunne holde tilgroningen med brombær nede. Skovrider Inge Gillesberg påpeger dog at Verdens Skove burde have været orienteret om rydningen inden den blev sat i værk.

„Det er en fejl af os at vi ikke på forhånd orienterer vores samarbejdspartnere, herunder Verdens Skove, om hvornår vi går ud og rydder noget af tilgroningen med brombærkrat i Bjergskov. Det kan jeg kun beklage. Det er ærgerligt at de ikke har lyst til at fortsætte samarbejdet på grund af en lille rydning af 0,3 hektar brombærkrat. Vi havde håbet at naturplejen med både kreaturer og heste kunne forhindre tilgroningen for at gavne den artsrige lysåbne natur. Men hestene har ikke kunnet holde brombærrene i skak. På Naturstyrelsens arealer har vi fået ryddet 0,3 hektar brombærkrat på et tidspunkt hvor vejret var optimalt. Rydningen

Alt var stadig fryd og gammen i samarbejdet mellem Verdens Skove, Naturstyrelsen og Forsvaret da de syv vilde heste blev sluppet fri i Bjergskov i 2016. Den opmærksomme læser vil dog bemærke det begyndende brombærkrat hvis rydning nu har taget livet af samarbejdet. Screenshot fra youtube.

kunne være gennemført på et senere tidspunkt, men så kunne det have virket forstyrrende for bl.a. ynglende fugle hvilket der ikke er nu. Bjergskov Overdrev er et af de vigtigste lysåbne overdrev i Sønderjylland, og tilgroning med brombær og andre vedplanter er en af de væsentligste trusler mod naturtilstanden på overdrevet. Derfor skal vi holde tilgroningen nede," siger Gillesberg.

Når nu muligheden bød sig

I alt blev der på Naturstyrelsens arealer ved Bjergskov ryddet tilgroning på knap 1 ha, heraf 0,3 ha med brombær. Rydningen modvirker tilgroning af overdrevet med bl.a. brombær og understøtter opfyldelsen af Natura 2000-målsætningerne for arealet. Ifølge Naturstyrelsens muliggjorde det kolde vejr en rydning af brombærkrattet fordi maskinerne ikke ville skade den frosne jord.

Overfor DR forklarer arealforvalter ved Forsvarsministeriets ejendomsstyrelse, Henrik Olsen, ligeledes at kommunikationen kunne have været bedre, men at han mener at rydningen var nødvendig.

„Vi har været utålmodige. Udviklingen af brombær så ud til at være uden ende, og derfor besluttede vi at når nu muligheden bød sig i vinterhalvåret - og maskinerne var i området - knuste vi det ned. Det

skal sikre at brombærerne ikke vil styre den afgræsning der efterfølgende skal være.“

Bagefter er Verdens skove gået i rette med oplysningen om at hestene ikke kunne holde brombærerne nede. Det er det alt for tidligt at sige noget om efter blot to år, mener de, og bemærker at projektet af samme grund var sat til at løbe i fem år.

Vi mangler store græssere

Efter udmeldingerne fra Naturstyrelsen og Forsvaret bragte forskerne Rasmus Ejrnæs fra Aarhus Universitet og Hans Henrik Bruun fra Københavns Universitet på altinget.dk et indlæg der forsvarede brombærbusken. Forskerne problematiserede at italesætte brombær som 'brombærhelvedet' og 'den tornede plage'. De mente ikke at myndighederne kunne begrunde indgrebet med Natura 2000-planen. Den peger på at tilgroning er den største trussel mod den beskyttede overdrevsvegetation. Det er forskerne med på, men de mener at årsagen er at der mangler græssende pattedyr.

„De vilde dyr er for fåtallige, og de tamme dyr er stort set alle opstaldet eller går på naturfattige græsmarker omkring gården. Når dyrene en sjælden gang kommer ud på en naturplejemission, er det normalt en sommerforeteelse, med det resultat at dyrene aldrig får spist af buske og træer fordi de ikke er pressede til det af vinterens knaphed på frisk græs. Uden sultne dyr må man sende maskinerne ind for at holde vedplanterne i skak. Problemet opstår når de naturforvaltende myndigheder tager udfordringen for bogstaveligt og forveksler symptomer og mål. I dette tilfælde rydder man altså brombærkrattet for at forbedre overdrevsnaturen, men kommer derved til at overse hvor vigtig en plante brombær er for den samlede biodiversitet," fastslår de i indlægget.

Men brombærerne er ryddet, samarbejdet slut, og hestene er væk. En sørgelig historie. På youtube kan man se hestene blive sluppet ud i Bjergskov i 2016 da alt endnu så lyst ud. Søg på 'Syv vilde heste som naturplejere i Bjergskov'. It

KATO-IHI minigravere

Salg - service - reservedele

KATO-IHI 12VXE

1260 kg - Udskydelige bælter 870/1130mm
Arbejdslys - Servo proportional joystick

Kampagnepris
134.000,-

KATO IHI

Japansk kvalitet

Kontakt: Brian Sandfeld 24 81 44 88

Vagn Hansen 23 67 88 44 (Syddjylland)

BRDR. HOLST SØRENSEN A/S

FOR FREMTIDENS LANDBRUG, BYGGE & ANLÆG

TLF. 76 88 44 00 · WWW.BHSRIBE.DK

Skovtræarternes dyrkning – er de små træarter små?

Skovskolens skovbrugskonference 2019

Viden om dyrkning af de små træarter er i fokus på årets konference. Hvad ved vi, og hvad mangler vi stadig at få belyst?

Konferencen foregår torsdag d. 25. april 2019
på Vejlshøj Hotel og Conferencecenter i Silkeborg

For mere information og tilmelding:
www.skovskolen.ku.dk/skovbrugskonference

KØBENHAVNS UNIVERSITET
SKOVSKOLEN

Et almindeligt planskåret bræt, har en retside og en vrangside. På brættet til venstre vender retsiden frem. På brættet til højre, er det vrangsidens der vender frem. Bemærk også hvordan årringene forløber på toppen af de to brædder. Foto: Claus Buhl Sørensen.

Bræddehegnet til eksamen 17 år efter

INVENTAR. Hvis ubehandlet træ skal holde længe er det især vigtig at vende brædderne rigtigt, men der er også andre gode råd at hente efter en foreløbig 17-årig test

Når et bræddehegn af ubehandlet tømmer skal holde længe, handler det meget om at vende bræddernes retside ud mod de mest udsatte vilkår. De første 17 år skal brædderne dog nok holde alligevel, bare det ikke er skovfyr. Det handler også om at holde brædderne godt fri af jorden, for terrænet har det med at hæve sig. Og så bliver det hele i øvrigt lige gråt efterhånden som årene går.

Det viser Claus Buhl Sørensen nu godt 17-årige forsøg med hegn af ubehandlede brædder. For godt 17 år siden var der også Have & Landskab '01 på Hindsgavl. Det nu nedlagte Have & Landskabsrådet,

der lagde navn til udstillingen, viste på en stand hvordan konstruktiv træbeskyttelse og bevidst artsvalg kan erstatte trykimpregneret træ i bræddehegn og plankeværker. Have & Landskabsrådet stod også bag vejledningen 'Miljøvenlig brug af træ i have og landskab' der lige var udkommet.

På standen stod forstkandidat Claus Buhl Sørensen, bl.a. med et svensk inspireret concepthegn der lige siden har været illustration i anlægsgartnernormerne. Have & Landskab var nærmest robinien debut som konstruktionstræ. Hegnet havde jordfaste stolper er af robinie og beklædning af granbrædder. Topbrædder,

revler og drypnæse - som var vandrette og derfor mere udsatte for fugt og råd - var af douglas. I bunden dannede to granbrædder en sliddel der skiftes efter behov.

Også andre demo-bræddehegn og plankeværker blev vist frem, med flere træarter, kantede og ukantede brædder og med splintræ på alle kanter. Og igen med robiniestolper. Claus Buhl Sørensen tog det hele med hjem for at teste deres udvikling i det fri. Og så gik der 17 år.

Brædderne blev monteret som en simpel rå og våd savvare. Ingen beskyttelse af endeflader, ingen overfladebehandling. Og med endefladerne opad bortset fra revler og topbrædder. Hver art, douglas, lærk, gran og skovfyr, er været repræsenteret af to brædder, et med retsiden ud mod syd og et med vrangsidens samme vej.

Gran er alle de Picea-arter der vokser i Danmark, dvs. rødgran, sitkagran og omorika-gran. De har hver deres egen-

Koncepthegnet der blev vist på Have & Landskab 2001. Der er ikke anvendt imprægneringer eller andre behandlinger, kun konstruktiv træbeskyttelse og en bevidst brug af træarter. De jordfaste stolper er af robinie. De vandrette elementer, som er mest udsatte for fugt og råd, er alle douglasgran. Det gælder de to top- og tagbrædder, de vandrette revler og drypnæsen under den lodrette beklædning. De lodrette beklædningsbrædder er gran. De to nederste vandrette brædder er også gran, og er beregnet som sliddel der udskiftes efter behov. Bemærk at revlerne er rhombeformede, så vandet fra beklædningsbrædderne kan løbe væk. Foto: Claus Buhl Sørensen.

skaber, men de er ifølge Buhl Sørensen ens i forhold til en ventileret konstruktion.

Nu er der ifølge Buhl Sørensen 'lidt udsagnskraft at hente'. Den er ikke baseret på den store statistik, men med konklusioner der 'må appellere til sund fornuft'.

Der er mange konstruktive tiltag der hver især påvirker den funktionstid man kan forvente af et bræt, forklarer han. Hertil hører bl.a. afstand over jord og om et bræt er ret eller vrangvendt. Det er de to faktorer som den aktuelle test især belyser. Andre faktorer der forlænger holdbarheden, er at sømmene placeres rigtigt (aldrig midt på), at søm kun går gennem ét brædt, at der er tag på bræddernes overkant, at der er vandnæse ved stødsamling, og at en beklædning har lodrette brædder. Buhl Sørensen kender selv ingen dokumentation på de enkelte tiltag, men testen kan give nogle retningspile.

Holder efter 17 år

Efter 17 år er beklædningen af gran, douglas og lærk stadig i god form, skruerne holder dem endnu fast, og de kan sik-

kert fungere en rum tid endnu. Gran viser lidt svaghedstegn, men kun hvor konstruktionen danner en fugtfælde.

Brædderne af skovfyr er derimod ved at falde af, og træet rådner omkring skruerne. Fyr er desuden broget i sort kerneved og gråt splintved - hvis der da er splintved tilbage. De øvrige træarter er jævnt grå. Så som forventet er fyr dømt ude til udendørs anvendelse.

At fyr klarer sig dårligt overrasker ikke. Fyr efterlader alle porer åbne i den ubeskyttede splint når den fældes og er derfor meget udsat for råd. Porerne i splintræet på gran, douglas og lærk efterlades lukkede og er derfor væsentligt mere træge. Imprægnering forbedrer fyrrens egenskaber, men det er kun splinten der imprægneres. Hverken gran, douglas eller lærk kan trykimprægneres.

Stolperne af robinie

Hegnenes basis er stolperne af robinie. Efter 17 år kan man sige at de fungerer endnu, men det er højst usikkert hvor meget længere. Claus Buhl Sørensen anslog i 2001 at robinie

nok kan holde 36 år med jordkontakt, men det lyder nu meget optimistisk.

Dimensionen er i alle tilfælde cirka 65x65 mm savskåret. Claus Buhl Sørensen valgte den lille dimension så den styrkemæssigt nok ville svare til en 100x100 mm imprægneret fyrrestolpe. Claus Buhl Sørensen har også brugt robiniestolper (cirka 70x70 mm) i et vin-espalier. De har holdt 19-20 år og trænger nu afgjort til at blive skiftet.

„Der er nogen variation på hvornår en stolpe af en given træsort - herunder også imprægnering og anden behandling - rådner. Det var måske en egenskab, forstgenetikere også skulle interessere sig for. Jeg er stadig i tvivl om dimensionens betydning i forhold til råd,” siger Claus Buhl Sørensen.

Retsiden udad

Man kan efter 17 år allerede nu se hvordan holdbarheden er stærkt afhængig af en enkelt faktor, nemlig hvordan det enkelte brædt er vendt. Man skal her skelne mellem træets retside og vrangside, Brædder saves ud af en rund

træstamme. Brættets retside er den side der vender mod stammens marv. Derfor kan den også kaldes marvsiden eller kernesiden hvis træarten har en farvet kerne. Ordet 'retsiden' fortæller at det er den side tømreren helst vil vende frem mod lys og slid og mod brugeren. Det er den pæne og den teknisk gode og stærke side.

Brættets vrangside er den modsatte side. Den kan også kaldes splintsiden eller bark-siden fordi det er den side der vender mod splintræet og barken. Hvis vrangside vender til den eksponerede side, er brættet mere udsat. Der kommer flere ridser og revner, de er dybere, og fugten kommer lettere ind i træet og giver rådsvampe bedre vilkår.

Når man bruger to søm eller skruer i hvert bræt, vil det desuden blive holdt fast mod den tværkrumning der ofte opstår når træet tørrer. Det øger træets tilbøjelighed til at danne ridser og revner lige i toppen af årringen.

Bortset fra fyr står brædderne efter 17 år stadig hele og fuldkantede, også selv om der er splintved på alle kanter.

Demo-hegn med - fra højre - skovfyr, lærk, douglas og gran. Hegnet er sat 'løst' op fordi det ved flere lejligheder er taget med til foredrag og lignende, og det skulle nemt kunne tages af og på. Foto: Claus Buhl Sørensen.

Samme hegn med 17 års mellemrum. Vandrette brædder er her indbygget som et 'skørt' af 120 mm brede brædder. På billedet fra 2001 herunder er begge brædder frie af jorden. På billedet til højre fra 2018 ser man kun det øverste brædt. Det viser hvor hurtigt terrænet kan hæve sig omkring et hegn, her omkring 7 mm om året. Bemærk også patineringen og at vandnæsen af douglas har kernesiden opad. Fotos: Claus Buhl Sørensen.

Den viser allerede nu at det har afgørende betydning for hvilken vej brættet vender. „Fyrren bekræfter de fire store f'er når det gælder træ uden-dørs: fyr, fy for fanden,“ som Buhl Sørensen udtrykker sig.

Efter hans erfaring er det de færreste tømrere der kender forskel på ret og vrang. Desuden laves en række produkter, f.eks. klinkbrædder, konsekvent så hvert andet bræt vil vende forkert.

Til Buhl Sørensens erfaringer kan man tilføje at det på vandrette bræddebelægninger er afgørende at aflede vandet. Her kan man udnytte den naturlige tværkrumning som brættet gerne får når det tørrer og årringene retter sig lidt ud. Brættet skal derfor lægges så endetræets årringe smiler. Det betyder samtidig at kerneveddet vender opad, men det er i denne sammenhæng kun en sidegevinst. I øvrigt anbefales til belægninger at anvende rent kerneved.

Det voksende terræn

I kontakt med jord falder træets holdbarhed drastisk, så

derfor er det god latin at holde brædderne fri af jord. Man skal dog være opmærksom på hvordan terrænet gennem årene hæver sig op under hegnet og op af stolperne. Hegnet giver læ så luftbårne partikler falder ned for hegnets fod lige som ved et snehegn. Og det er mærkbart efter få år.

Alle testbræddehegn der blev monteret fri af jord, er præget af fugten fra jorden. Det forringer deres levetid. Det understreger fordelene ved at montere et eller to brædder nederst som et vandret 'skørt' eller sliddel der let kan udskiftes en eller to gange i hegnets levetid. Claus Buhl Sørensen tilråder mindst 25 cm afstand til jord. Og så skal der et skørt til for at få bundlæ.

Høvling uden resultat

I testen er der anvendt rå og høvlede overflader af samme træart (gran) for at se om det gør en forskel. Man skulle forvente at et høvlet træ holder længere fordi vandet lettere løber af, men det kan testen endnu ikke hverken bekræfte eller afkræfte.

Derimod er det set at hvepse er glattere for høvlet træ end for savskåret træ. Der kommer flere hvepse, og de er der i længere tid. Ifølge Buhl Sørensen græsser hvepse cellulose til deres hvepsebo, og det er mere bekvemt på høvlet træ. Det kan være et argument for at undgå høvlede brædder i f.eks. børnehaver og skoler.

Det hele bliver gråt

Da brædderne var nyopsatte kunne man se forskel på de enkelte arter i deres farver og knaster. Det er blevet sværere, for alle arter er patineret ens. Afblegningen er jævn uanset træsort som man skal tættere og tættere på for at fastslå.

„Alle synes at have fået samme smukke grå farve som med tiden kommer til os alle,“ skriver Buhl Sørensen. De kyndige kunne før også dufte forskel på arterne. Det kan de ikke mere efter 15 års sol og regn.

Den udsatte bagside

Et hegn påvirkes ikke nødvendigvis ens fra begge sider. De to testhegn har forsiden mod syd frit eksponeret for sol,

regn og vind. Bagsiden mod nord er i læ for det hele med seks meter til et levende hegn. Den er derfor ikke lige så bleg, der er lidt køligere og luftfugtigheden er lidt højere. Når samtidig træets vrangside vender bagud, kan det øge risikoen for råd.

Det kan man se på fyrrebrædderne på de to testhegn. Selv om forsiden ser pæn ud, er brædderne angrebet af råd på bagsiden, især over den vandrette revle. Bag det ene testhegn er der vokset buske op med grene der læner sig op ad hegnets bagside. Her er råddet mere udtalt selv om forsiden stadig er pæn. De rådproblemer der ses i fyr, ses i mindre omfang også for gran, men ikke for douglas og lærk.

Revlen som den rådende fyr sidder på, er også angrebet. Revlen er en savskåret lægte af douglas og altså indbygget med vandret overflade. Et andet tilsvarende hegn har rhombeformede revler og altså en skrå overflade så vandet kan løbe af. Her er der ingen råd hverken i revler eller brædder.

Selv om hegnets bagside altså kan være lidt udsat, er det alligevel bedst at have træets vrangside på hegnets bagside. Hvis vrangsidens var på hegnets forside, ville den hurtigt blive nedbrudt.

Hjælpe skovbruget

Testen bekræfter at skovfyr ikke er velegnet udendørs. Træet skal først behandles, f.eks. trykimprægneres. Men så er det lige så dyrt som douglas og dyrere end lærk der ikke behøver at blive behandlet. Det behøves heller ikke med gran som er i prisklasse med ikke-behandlet fyr. Og så kan man jo lige så godt bruge douglas, lærk og eventuelt gran. Gerne af dansk træ. Så hjælper man også det danske skovbrug idet trykimprægneret fyr mest importeres. sh

KILDER

Claus Buhl Sørensen (2019): Efter 15 år - hvordan klarer hegnet sig. Skoven 1/2019.

Claus Buhl Sørensen. Kommentarer via e-mail, februar 2019.

Claus Buhl Sørensen (2001): Et plankeværk der ikke er imprægneret. Grønt Miljø 6/2001.

Dorte Klarskov Petersen (2001): Miljøvenlig brug af træ i have og landskab. Grønt Miljø 5/2001.

Dømt for at fælde kommunens platantræ

Der blev indgået forlig på 78.000 kr., men anklagemyndigheden gik videre i sagen

En grundejer i Borup i Køge Kommune fældede i 2017 et træ der stod på kommunens areal. Det slap han ikke godt fra, for han blev i december idømt betinget fængsel i 14 dage og en erstatning på 78.000 kr. af retten i Roskilde.

Sagen startede i 2011 hvor den dømte henvendte sig til kommunen om at fjerne træet samt to andre. Kommunen gik med til at fjerne det ene, men ikke de to andre selv om den dømte henvendte sig til kommunen flere gange. Til sidst fældede han det ene træ, før kommunen kunne reagere. Det var en cirka 40-årig platan med 170 cm stammeomfang.

Køge Kommune politianmeldte hærværket og sendte erstatningskrav til den dømte. Det endte først med et forlig. Kommunen havde sat træets værdi til 124.430 kr. eksklusiv moms. I forliget blev beløbet nedsat til de 78.000 kr. Anklagemyndigheden kan dog selv beslutte at rejse sag når den vurderer at der er tale om groft hærværk. Det valgte anklageren at gøre, og resultatet blev at den betingede fængselsstraf kom oveni.

Kommunens værdisætning var beregnet som en genanskaffelsværdi baseret på en platan fra en tysk planteskole med 90-100 cm stammeomfang. I beregningen indgik alt

til rydning, indkøb, plantning og pleje. De store poster var træet (82.500 kr.) og fire års pleje (33.440 kr.). Beregningen fulgte altså ikke værdisætningsmodellen VAT 03. „Den giver for små erstatningssummer efter min mening,” siger landskabsarkitekt Berit Jacobsen fra Teknik- og Miljøforvaltningen i Køge Kommune.

Hun oplyser at hun tidligere som ansat i Gentofte Kommune havde en helt tilsvarende sag, bare med et 12 meter højt egetræ. Ud fra samme beregningsform blev der indgået forlig på cirka 115.000 kr. Det var en tilståelsessag, og personen blev derudover idømt dagbøder på 10x3000 kr. eller 10 dages fængsel.

Hun henviser endvidere til to sager hvor entreprenører havde gravet tæt på store træer så en stor del af rodmassen var ødelagt. Træerne skulle ikke fældes, men var blevet til risikotræer der skulle beskæres. Ud fra samme beregningsmetode blev der her indgået forlig med henholdsvis 85.000 (ét træ) og 170.000 kr. (allé).

„Så jeg synes der efterhånden er evidens for at metoden virker,” forklarer Berit Jacobsen. „Den er afhængig af ledelsesmæssig og politisk opbakning til politianmeldelse og brugen af kommunens juridiske ressourcer.” sh

Platanen er fældet. 124.000 kr. satte kommunen træets værdi til.

Foto: Køge Kommune

Spas på klipningen!

Lavtvoksende græs med hurtig etablering

MowSaver®

Græs med hurtig etablering & mindre klipning

NYHED!

- Reducerer behovet for klipning
- Danner hurtigt et tæt græstæppe
- Producerer mindre biomasse
- Mindsker afklipsmængden
- Er ideelt til robotplæneklippere

Vores forhandler i Danmark

LINDSØ

SEMENCO

Henri Beck Poulsen: Mobil +45 21270436
Michael Møller Larsen: Mobil +45 21747699
Finn Linnet Juul: Mobil +45 40165073

Alle elsker Oudolfs ufriserede haver

Havemanden Piet Oudolf er en verdensstjerne på sit felt og når så bredt ud at han i januar trak fulde huse i biografen

Af Kristian Holgersen

I januar viste Grand-biografen i København en stilfærdig dokumentarfilm om den hollandske havedesigner Piet Oudolf, For fulde sale. Egentlig var der kun planlagt en enkelt visning af 'Five Seasons - the Gardens of Piet Oudolf' af instruktøren Tom Piper, men det var langt fra nok til at mætte efterspørgslen. Det endte med tre visninger og nær 800 solgte billetter, lyder status fra initiativtagerne i Haveselskabets lokale afdeling for Roskilde-Køge.

Udefra virker det usædvanligt at en skikkelse fra en staudbevægelse (The New Perennial Movement) trækker fulde huse. Men en række bøger siden 1990'erne og flere store haveprojekter har givet Piet Oudolf så mange tilhængere over hele verden at det må kaldes et særsyn i branchen.

„Han er en rockstjerne, og det ved han også godt selv,“ siger Claes Amundsen fra Haveselskabet i sin introduktion til filmens tredje visning, og det får salen til at klukke af forventning. Foran kameraet er 74-årige Piet Oudolf ganske rigtigt en underspillet rockstjerne i hele sin væremåde og med sit lange grå pandehår smækket om i en sideskilning.

Optræder på scenen

Filmens røde tråd er tilblivelsen af en stor have ved et kunstgalleri i det sydvestlige

England. Vi følger projektet lige fra starten hvor Piet Oudolf sidder med tegningerne som han laver 'intuitivt' i størrelsesforholdet 1:100, nærmest med fri hånd uden støttelinjer. Det giver en god fornemmelse for hans metoder og idéer.

„For mig er havedesign ikke blot et spørgsmål om planter. Det handler om sindsbevægelse, atmosfære og en følelse af fordybelse. Man forsøger at røre folk,“ siger Piet Oudolf i filmen. Planterne bliver beskrevet som et medium for hans kunst. „Jeg sætter planter frem på scenen og lader dem optræde,“ siger han.

Drømmelandskaber

Piet Oudolf stifter bekendtskab med den grønne branche i en forholdsvis sen alder. Først i 1981, da han er sidst i tredive, køber han en stor grund i hollandske Hummelo hvor han starter en planteskole sammen med sin kone.

På planteskolen begynder Piet Oudolf at eksperimentere. Han finder planter fra forskellige egne og sætter dem sammen på en naturalistisk måde. Flere sorter har siden fået en genvej ud af glemslen fordi Piet Oudolf har brugt dem. Stjerneskaerm og kvæsur er to eksempler ifølge en artikel i Irish Times.

Skarpe tunger har flere gange bemærket at den ufriserede stil som hovedpersonen selv kalder 'drømmelandskaber', har en slående lighed

med tilgroede rundkørsler eller græsmarker.

På en rejse til USA som er med i filmen, må Piet Oudolf stige ud af bilen et sted i Texas fordi han har fået øje på vilde blomster langs vejen. Det farvestrålende landskab gør ham lettere eksalteret, men efter at have taget et par billeder indrømmer han at „this is too much for someone like me.“

De døde planter

Piet Oudolf har med egne ord en svaghed for 'døde planter'. Og at haver skal være smukke året rundt, er en af de absolutte hjørnestene hos Piet Oudolf, og han gør sig meget umage for at finde planter der gør en god figur når de ikke er i blomst.

„Folk er ikke klar over at planter kan være smukke efter blomstringen og skærer dem ned før de opdager det. Jeg ser ud i haven og opdager en clematis der blomstrede i sommer, men som er mere interessant nu med sine blottede frøhoveder,“ har han engang fortalt til New York Times.

Gennem årene har Piet Oudolf haft projekter flere steder i verden. Mest kendt er nok The High Line i New York - en nedlagt højbane der nu er en offentlig stipark. På dansk grund har han en finger med i haven ude ved restauranten Noma 2.0 på Christianshavn. □

SKRIBENT

Kristian Holgersen er journalist.
kristianholgersen1987@gmail.com.

På opdagelse i den lokale herregård

Med projektet 'Jagten på Fortiden' skal folk have et tættere tilhørsforhold til herregårdene. Det gratis formidlings- og undervisningsprojekt, der løber fra 2019 til 2021, stiller skarpt på herregårdenes glemte kulturarv og skal få danskerne til at gå på opdagelse i deres lokale herregård.

Projektet rummer bl.a. undervisningsmateriale og særlige undervisningsfilm målrettet grundskole og gymnasier, samt fysiske faciliteter og historiske ruter i herregårdslandskaberne. Hertil kommer nationale arrangementer såsom fødevarerefællesskaber og en årlig Herregårdenes Dag samt forskellige events på de enkelte herregårde. En digital platform samler og formidler alle tilbud og aktiviteter.

Projektet, der bl.a. er støttet af Nordea-fonden, er etableret af Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum. Jagten på Fortiden udbredes fra syv 'fyrtårns herregårde' i syv forskellige regioner.

Stjerneformede dekorative æbler

Har du nogensinde smagt et stjerneformet æble? Det har du mulighed for med det nye Malus 'Apistar' fra Prima Plant. Træet får dekorative, stjerneformede æbler der er gule med orange kinder. Frugtkødet er hvidt og fast, og smagen er god, men uden meget syre. Æblerne modner i oktober og kan gemmes til senere. Som med andre æbler får du en mere regelmæssig bæring og større frugter hvis træet udtyndes. Og nej, det er ikke en ny opfindelse. Sorten er faktisk fra romertiden. Træet kan købes på en middelkraftig grundstamme (MM106) fra Primaplant.dk. J. Thyssen.

HA HA, AHA

Det faglige sprogjørne

Det har ikke noget med norsk 80'er-pop at gøre, i hvert fald ikke inden for landskabsarkitekturen. Her er en ha-ha eller aha en forsænket og usynlig spærring der holder græssende dyr væk uden at man visuelt fornemmer et skel. I hvert fald set fra den ene side.

Det kendes først og fremmest fra den engelske landskabshave hvor man fra hus og have ser uhindret ud i landskabet og fornemmer at have og landskab går i ét. Men hvor de græssende dyr altså kun kan komme til ha ha'en. Englænderen Charles Bridgeman er traditionelt omtalt som den første der brugte ha ha'en, men den kendes også fra de tidligere franske barokhaver (ah ah) og er omtalt i d'Argenvilles barokhavebibel *La theorie et la pratique du jardinage* fra 1709.

Den løjerlige betegnelse skyldes ifølge flere kilder at det usynlige skel åbenbarer sig som en overraskelse første gang man går i haven. Ha-ha! Ikke en latter, men et overraskelsesudbrud hvor aha vel er mest dækkende på dansk. I alle tilfælde er det et lydord, et såkaldt onomatopoeikon der betegner ord dannet ved at efterligne naturlig lyd. Muh,

mjav, vov, bang, pladask, atju. Kvidre, skratte, gurgle.

I sin simpleste form er en ha-ha bare en grøft som dyrene ikke kan passere. I stigende terræn kan ha-ha'en også være en terrassering med en størmur. Det kan være en bred grøft eller forsænkning med en støttmur i den ene side eller en mur eller hegn i midten. Som sådan taler man også om en ha-ha-grav hvor der kan stå en ha-ha-mur.

I dag er det ikke almindeligt at bruge ha-ha'er. I det hele taget er det ikke almindeligt at have græssende dyr helt op til hus og have. Og til en fold i en park eller naturområde er en ha ha vel nor-

malt for dyr og ufleksibel. Men til særlige steder, og især historiske haver, er ha-ha'en værd at have i baghovedet.

Ha-ha'en kan også udformes til helt nye funktioner, bl.a. som en diskret terrørbeskyttelse fordi en bil ikke kan forcere ha-ha'en. Derfor er Washingtonmonumentet i den amerikanske hovedstad er forsynet med en lav ha ha på 76 cm med indbygget lyssætning og siddepladser. Da Christiansborg Slotsplads skulle terrorsikres, overvejede GHB Landskabsarkitekter en modificeret ha-ha kaldet Bølgen, men det blev til sidst de store granitkugler som man i dag kan se på stedet. sh

Indspark fra Nygaards Planteskole - Hvad er bunddække?

ANNONCE

Når man tænker bunddække tænker man automatisk også på ukrudt. Ukrudt er egentligt bare uønskede planter på en given vokseplads. Vi planter bunddække for at bestemme hvilke planter vi ønsker, hvilket udtryk vi ønsker og for at gøre pasning og vedligeholdelse så nemt som muligt. Men hvilke planter egner sig?

Først og fremmest plantes bunddække i anlæg for at gøre arealet så let som muligt at vedligeholde og dermed holde omkostningerne nede. Ved at plante mange styk af den samme plante, får man et tæt dække der lukker for den bare jord og hindrer sollys i at trænge igennem så ukrudtsfrø kan spire. Ofte forbinder man bunddække med 10 cm. potter. På Nygaards Planteskole producerer hvert år ca. 400.000 bunddækkeplanter i P10 samt nogle sorter i vores smarte 15-huls bakker. Disse 15-huls bakker gør selve plantningen meget mere tidsbesparende, da man slipper for at skulle samle de tomme potter. Eksempler på sorter i vores bunddækkes sortiment kan nævnes: *Hedera*

hib. Nordic® 'Hestor', Euonymus Nordic® 'Green Choiz', Pachysandra te. 'Green Carpet' og Waldsteinia ternata, der er naturligvis flere i sortimentet. **Behøver bunddække altid være disse traditionelle planter?** Nej! Mange buske og stauder er også særdeles velegnet, bare de ikke bliver så høje at de forhindrer udsigt fra bilen. En beplantning på ca. 1 meter. Vi kalder det for 'bildørshøjde'. **Velegnede lave buske:** *Hydrangea petiolaris, Hydrangea serr. 'Preziosa', Hypericum inod. Nordic® 'Red Choiz', Potentilla frut. 'Pink Paradise', Deutzia gracilis 'Nikko', Diervilla loni. 'Dilon', Spiraea jap. 'Magic Carpet', Rhus aromatica 'Nordic® Carpet' og Weigela flor. 'Minor Black'.*

Velegnede lave stedsegrønne buske:

Cotoneaster salicifolia Nordic® 'Repens', Hedera Nordic® 'Golden Choiz', Mahonia aquif. Nordic® 'Maqu', Prunus l. 'Otto Luyken', Prunus l. Nordic® 'Pruzab' og Viburnum davidii.

Velegnede conifere:

Taxus media 'Farmen', Taxus bacc. 'Repandens' og lave sorter af Juniperus.

Vi må heller ikke glemme sorter af lave stauder og græsser, som også vinder mere og mere frem som bunddække i anlæg. Mulighederne er derfor mange til alternativt bunddække. Har du spørgsmål til sorter eller nærmeste forhandler, hører vi gerne fra dig enten på mail@nygaardsplanteskole.dk eller tlf.: 75 36 60 88.

GERANIUM OXONIANUM
'ORKNEY CHERRY'
Lang blomstring og flot mørkt løv

SPIRAEA JAP. 'MAGIC CARPET'
Taknemmelig busk med blomstrende løv både i foråret og i efteråret

DEUTZIA GRACILIS 'NIKKO'
Lav busk med næsten lilla høstfarver

Krinsens linde bliver en stammehæk

BYTRÆER. Efter ti år som byggeplads er der endelig igen træer på Kongens Nytorv

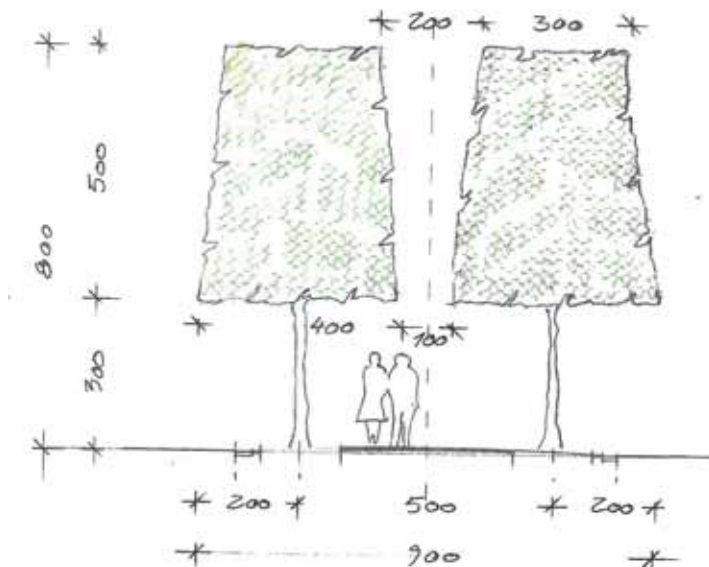
Efter ti år som byggeplads er Krinsen af lindetræer på Kongens Nytorv i København gendannet. De træer der stod der før, blev fjernet 2009-2012 da Metroselskabet skulle bruge stedet som arbejdsplads til en ny metrostation i Cityringen. Ti år skulle der gå før en af landets mest kendte byrum igen kunne begynde at ligne sig selv uden plankeværker og byggepladshegn. Mellem 1 og 12 meter nede under Krinsen ligger metrostationen der åbner til sommer.

Krinsen betyder kransen, og i dette tilfælde en krans af lindetræer. Inden for kransen er der en belægning og et haveanlæg omkring rytterstatuen af Christian V. Det blev bevaret bag et byggepladshegn under anlægsprocessen. Uden for Krinsen er der en belægning der også er bevaret. Imellem lå Krinsen der altså ikke blev bevaret, men som nu er fuldstændig fornyet.

Omskiftelig historie

Den gamle Krinsen blev plantet i 2001 og var altså kun 8 år da man begyndte at fjerne træerne igen. Kongens Nytorv har i det hele taget haft en omskiftelig historie. Pladsen blev planeret og brolagt første gang i 1670. I 1688 blev rytterstatuen af Christian V sat op. Den har siden været pladsens eneste stabile element.

Lige efter at statuen blev sat op, blev Krinsen plantet for første gang, en firedobbelt række af klippede lindetræer i en stor oval. Denne form og plantning blev siden gentaget i 2001 og 2019, dog kun med

Det er disse former og mål som der plejes efter. Slidsen mellem kronerne sikrer at de indre dele af stammehækken forbliver grønne som på billederne herunder. Tegning: Københavns Kommune.

to rækker og med en stammehæk som mål hvad det formetligt ikke var i 1688.

Krinsen blev fjernet igen i 1750, men opstod igen i 1916 med elmetræer der blev skåret ned hvert år. Disse elme blev fjernet i 1998, plaget som de var af elmesyge. Det blev dengang debatteret om Krinsen skulle være der eller ej. Uden Krinsen ville man få en lysere og mere åben plads hvor bygningsfacaderne trådte klarere frem. Med Krinsen fik man et stærkt grønt element der fik pladsen til at hænge sammen. Det var den samme diskussion der blev ført første gang Krinsen skulle fjernes 250 år før. Dengang blev der ikke genplantet. Det gjorde der i 2001, men i reduceret størrelse som en klippet stammehæk. Og sådan er det også blevet i 2019.

Krinsen har den seneste snes år fulgt en nærmest tiårig tur-

nus. I 2001 blev den plantet, i 2009 blev den fjernet og i 2019 plantet. Skal der om ti år igen graves op, måske til en tredje metrolinje? Det kan man aldrig vide, lyder det fra Metroselskabet, men eventuelle nye metrolinjer skal dog næppe gennem Kongens Nytorv der i forvejen nu har to.

Samtidig med plantningen i 2001 blev inderkredsen renoveret med græspartier og buksbombhække så det lignede det oprindelige fra 1600-tallet. Dette grønne anlæg bliver i år fornyet efter samme hensigter. På inderkredsen nærmest Krinsen blev der i 2001 lagt en belægning af chaussésten i et buet mønster som følger den ovale form. Den er bevaret. I selve Krinsen var der lagt store chaussébrosten, og de er nu lagt på plads igen. Torvet uden for Krinsen blev renoveret senere og indviet i 2005 med nye be-

lægninger af store chaussésten med mørke bånd af brosten og bordursten.

Den nye stammehæk

Den nye Krinsen følger den gamle oval hvis længste led er 105 meter. Krinsen skal udvikles som en stammehæk med 8 meters højde og 3 meter stammehøjde. Træerne står parvist over for hinanden med 5 meters afstand i de to koncentriske ovaler. Afstanden mellem stammerne i rækkerne varierer fra 5,8 til 7,2 meter fordi den yderste oval er større end den indre og fordi ovalens krumning varierer. Kronen ender med at blive 8 meter bred i toppen og 9 i bunden. Samme bredde har bunden hvor chaussébrostenene fra sidst lægges tilbage.

Stammehækken får også på ét punkt en anden form end den gamle plantning fra 2001. Her var det meningen at kronerne i de to cirkler skulle lukke helt sammen hen over midten med det resultat at man ville gå under et lukket brunt loft.

Denne gang er det sigtet at skabe et grønt loft ved at beskære kronerne så der opstår en slidse mellem kronerne, 2 meter bred i toppen og 1 meter i bunden. Så kan man også se en lysstribe i stammehækken. Princippet er set i Palais Royal i Paris. En anden ændring i forhold til 2001 er at træerne på forhånd er beskåret så de med det samme minder om en stammehæk med et samlet kronebånd og hurtigere udvikler den helt rigtige stammehæk. Stammehækken ventes at være fuldt udvokset om 15-20 år.

Formet efter formålet

Træerne der er plantet er lindaklonen kejserlind, *Tilia x europaea 'Pallida'*, den samme sort som blev plantet i 1999. Kejserlind var også det oprindeligt valgte træ da den første Krinsen blev plantet i 1688. Træerne blev i april 2014 udvalgt i planteskolen

Et forbillede for Krinsen er stammehækken i Palais Royal i Paris. Det tager op mod 20 år at nå dertil.

Så er træerne plantet og brolægningen lagt. Grenene når allerede næsten hinanden og kronespidserne er næsten oppe i 8 meters højde. 9.2.2019.

Lindetræerne blev i planteskolen formet ved at binde grene på et espalier så kronerne fik en todimensionel form velegnet til at udvikle en stammehæk. Foto: Birkholm 29.9.2016.

Lorenz von Ehren i Hamborg hvor de var podet på grundstammer i 2003.

Bag udvælgelsen stod Metroselskabet som bygherre. Det skete i samarbejde med Københavns Kommune og Birkholm Planteskole der nu fik træerne i pleje. Plejen har bl.a. omfattet beskæring og gødskning, men inden for de fem år var det ikke nødvendigt med rodbeskæring. Kun meget tynde rødder var vokset ud af klumpen.

I modsætning til i 1999 blev træerne denne gang formet så de efter udplantning hurtigere når sammen og danner den ønskede stammehæk. Lindenes hovedgrene blev bundet op til et espalier og tvunget til siderne så kronen dannede en flad, nærmest todimensionel, struktur i 60-80 cm dybde. Da træerne blev plantet, kunne nogle af grenene allerede næsten nå hinanden.

Sidegrenene blev samtidig stammet op til de 3 meter som de skal ende med at have i den fuldt tilvoksede stammehæk. Og kronerne blev formet så hovedgrenene sidder i kran-

se med cirka 60 cm mellemrum opefter så hovedgrenene sidder i samme højde hele vejen op af stammen. I nogle tilfælde er det sket ved at provokere et 'sovende øje' frem. De grene der hermed kom frem, er kortere end de øvrige grene. Dette produkt som fagfolk har kaldt en 'espalieret stammehæk', er ifølge planteskolen ikke set før i Danmark.

Det var med dette produkt for øje at træerne oprindeligt blev udvalgt i den tyske planteskole. Her blev der udvalgt 108 træer. Fem år senere gik de 96 videre til kommunen. Og de 80 endte med at blive plantet. Både hos kommunen og i planteskolen er der altså træer at tage af hvis nogle af Krinsens træer skulle gå ud eller lide anden overlast.

Da Birkholm leverede planterne i januar 2019, var de næsten 8 meter høje, altså næsten med kronespidsen i den højde som stammehækken senere skal nå. Stammeomkredsen var 40-45 cm, og de store faste rodklumper på 110 cm i diameter og 65-70 cm dybde. Hvert træ vejede omkring 1,2

16.000 Stratacell-kassetter er ved at blive indbygget som rodvenlig befæstelse i Krinsen. Foto: Københavns Kommune, 4.9.2018.

ton og blev transporteret frem på 5,5 meter brede sættevogne der kunne tage 9 træer ad gangen inklusiv de espalierer der fulgte med.

Kassetter giver plads

Træerne blev plantet i en periode med sne, slud og temperaturer omkring frysepunktet. Her var der gjort klar til dem med en stor rodvenlig befæstelse. Ikke gartnermakadam som i den gamle Krinsen, men plastikkassetter der giver meget mere plads til rødder, vand og luft end en gartnermakadam hvor skærverne fylder det meste.

Undersøgelser, der blev foretaget da træerne skulle fjernes, viste ellers at gartnermakadammen havde virket efter hensigten. Rødderne var vokset ud i den, helt ud til kanten om end de større rødder blev deformet af at vride sig frem mellem de 10-15 cm store sten.

De anvendte kassetter er Stratacell der i Danmark forhandles af Milford. Hver kasse sættes på 52x52 cm og 26 cm tyk. De ligger i tre lag i en samlet tykkelse på 78 cm. Ved de 6 af træerne ligger stationsboksen kun én meter under

terrænen, så her får træerne kun to kassetter i tykkelsen. Derfor er der lagt et 110 mm drænrør ned i kassetterne så man får mulighed for at vande de 6 særligt udsatte træer.

Da Krinsens bund er 9 meter bred, er der samlet brugt omkring 16.000 kassetter. De er fyldt med Solums Supermuld uden at være proppet. Luft-huller anses heller ikke for at være et problem. Bl.a. viser svenske undersøgelser at luftfugtigheden er så høj at luft-hullerne ikke generer rod-væksten.

Opbygningen giver i alt 13,5 m³ netto jordvolumen i gennemsnit pr. træ foruden selve plantehullet der er 140x140 cm og 120 cm dybt eller cirka 1,5 m³. I alt 15 m³ rodvolumen pr. træ. Det er meget mere end i plantningen fra 1999. Desuden danner den nye rodvenlige befæstelse et sammenhængende jordvolumen hvad den gamle ikke gjorde.

Er det ikke nok, kan rødderne også vokse ned i råjorden og hente vand dér. Kommunen vurderer at jorden - den oprindelige strand - er vækstegnet bl.a. fordi den er ret sandet. Det gælder dog ikke

for de cirka 30 træer der står oven på stationsboksen.

Plantehullet består af både allétræsmuld og FLL type 2-jord. Det er dokumenteret at FLL type 2-jord ikke danner anaerobe forgæinger i denne dybde på grund af sit effektive luftskifte. Allétræsmulds luftskifte er mindre effektivt.

Grunden til at begge jordtyper er brugt, skyldes at der til at begynde med lå allétræsmuld i hullet, men da entreprenøren gerne ville placere træet ovenpå et stabilt lag, blev der brugt FLL type 2 oven på. Det er også dette materiale som plantehullet er fyldt op med hvorefter der er afsluttet med 2 cm Slotsgrus.

Plantehullet omgives af de gråsorte bordursten der også blev brugt i 1999. Indtil plantningen var hullerne dog kun afgrænset af brædder så man kunne få de store rodklumper ned i hullet. Over kassetterne ligger der en armeret fiberdug, stabilgrus, afretningslag og brostenene fra 2001.

Skjult opbinding

Træerne er uden den almindelige synlige opbinding til pæle. I stedet er der anvendt en

usynlig underjordisk forankring. Den forhindrer rodklumpen i at bevæge sig så rødderne derfor kan vokse sig ud i den omliggende jord uden at risikere at knække når kronen i blæsevejr trækker i stammen og dermed også i roden.

Der er anvendt to slags jordankre med seler, begge fra Milford. RBG er brugt oven på stationsboksen hvor selen er forankret i det gitter som ligger oven på betonen. Duckbill RBKS er brugt de øvrige steder. Her er selerne fastgjort til jordankre der er fastgjort en meter under rodklumpen. Efter et par år er roden vokset så fast at de kan stå uden ankere. Kommunen regner dog ikke med at fjerne selerne, men hvis de overvokses af roden, vil de blive skåret over.

Både planteskolen og Anlægsgartner Leif Öhblom A/S, der plantede træerne, har bemærket at den todimensionelle krone reagerer anderledes på vind end almindelige tredimensionelle kroner, nærmest som et sejl. Alligevel vurderes den underjordiske forandring at være rigelig, og før løvspring er forankring ikke nødvendig overhovedet. Det man

garderer sig imod, er en storm mens træerne har løv.

Uden pæle og anden overjordisk beskyttelse er træerne mere udsat for f.eks. bark- og stammeskader på grund af påkørsler. Det er også i det lys man skal se de reservelagte af træer som både kommunen og planteskolen ligger inde med.

Nej til genbrug af træer

De gamle træer blev taget op i 2009-2012 idet aftalen var at de skulle blive stående så længe som muligt. Arealet var eksproprieret til Metroselskabet som derfor skulle fjerne træerne. 52 af de 80 blev taget op med en hydraulisk træspade med henblik på genplantning og solgt for flytteprisen. Men ikke til kommunen der ikke ville genbruge dem, hverken på Kongens Nytorv eller andre steder.

Der udviklede sig en debat om hvorvidt man kan genbruge den slags træer. Fortalerne argumenterede at den hydrauliske træspade tager en meget stor klump med, og at kun relativt små røddet skæres over. Modstanderne argumenterede at man - uden forudgående rodbeskæring - efterlader så meget rod, at træet mistrives

og måske dør af tørst første sommer.

De 52 træer blev overtaget af Miljøpunkt Nørrebro og derfra afsat til forskellige købere. Fem af dem endte af ukendte grunde i kommunens nye byskov på Amager Fælled. Hvor de ikke klarede den.

Drift, salt, skøjtebane

Metroselskabet er totalentreprenør på anlægsarbejderne, også alt det over jorden. Derfor også Krinsen. Men når arbejdet er færdigt, overdrages Krinsen til Københavns Kommune som får ansvaret for driften med bl.a. at beskære stammehækkene. I selve Krinsen vil der ikke blive saltet, men det vil der blive uden om, så en vis saltbelastning må påregnes.

En udfordring kan blive den skøjtebane der før 2009 om vinteren blev anlagt på belægningen på Krinsens inderside. Trafik og ophold kan medføre bl.a. barkskader på træerne. Der er også risiko for at jorden er frossen længere ud på foråret så træernes vandforsyning kan komme til at halte. Også julemarkeder, som før har været holdt på torvet, kan muligvis blive en udfordring for træerne. sh

Træerne er leveret og klar til at blive plantet. Plante hullerne er foret af en trækasse, men skal efter plantning bagefter have en bordurstenskant. Sættes bordurstenene i først, kan klumpen ikke komme ned. 17.1.2019.

Den hydrauliske træspade er i gang med prøveopgravningen af det første testtræ fra Kongens Nytorv. Foto: Miljøpunkt Nørrebro.

Skøjtebanen på Krinsens inderside 2009. Den kommer nok tilbage, men det er ikke uden problemer for træerne. Bemærk at træerne dengang ikke var forhåndsbeskåret til stammehæk. Foto: C. Askman, Ritzau Scanpix.

KILDER

Rundbordssamtale foretaget i en skurvogn på Kongens Nytorv 17.1.2019 samt efterfølgende kommentarer. I samtalen deltog:

- Henrik Greve, Work Site Manager i Metroselskabet.
- Line Hindborg, projektmedarbejder i Metroselskabet.
- Lars Christensen, beplantningsudvikler i København Kommune.
- Claus Øhblom, indehaver af Anlægsgartner Leif Øhblom A/S.
- Ove Møller, planteskoleejer i Birkholm Planteskole.

Det er kun i nogle tilfælde præciseret hvem de enkelte oplysninger er fra. August Nørgaard (1944): Kongens Nytorv. Christian den Femtes Rytterstatue og dens Omgivelser gennem Tiderne. Havekunst 1944.

Annemarie Lund (2000): Guide til dansk havekunst. År 1000-2000. Arkitektens Forlag.

Søren Holgersen (2005): Kongens Nytorv i ryddet orden. Grønt Miljø 4/2005.

Lars Thorsen (2012): Metroen og de efterladte træer. Grønt Miljø 1/2012.

Søren Holgersen (2012): Gartnermarkadammen virker. Grønt Miljø 10/2012.

Markliv.dk. Markliv.dk. Landbrugsstyrelsen i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening, Økologisk Landsforening, Danmarks Biavlerforening, Danmarks Jægerforbund, Landbrug & Fødevarer 2019.

• Ny hjemmeside der oplyser landmændene om mulighederne for at lave en fælles indsats for fugle, bier, agerhøns, harer og andre vilde dyr på markerne uden at det går ud over driftsøkonomien. Man kan f.eks. udlægge dele af sine dyrkede omdriftsarealer som vildt- og bivenlige tiltag eller som bræmmer eller udlægge større arealer som brak. Man kan også finde en samling af de forskellige vejledninger og faktaark som findes på området. Siden er en underside til Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Hånd- og rygsprøjte. Af Bente Mortensen. Miljøstyrelsen og Seges Forlag 2018. 59 s. Gratis digital. Segesforlag.dk (> natur og miljø), mst.dk.

• Undervisningsmateriale til AMU-kurset Hånd- og rygsprøjtecertifikat (S2) om hvad en professionel skal vide om mindre sprøjteopgaver: bæredygtig anvendelse af pesticider, alternativer, midler, etiket, personlige værnemidler, opblanding, udbringning, beregning af vand- og pesticidmængder, sprøjtevaske, sprøjtejournal samt opbevaring og bortskaffelse af pesticider. En hånd- og rygsprøjte må højst have 25 liter tank. Større volumen kræver S1 certifikat der kan tages som tilvalg på anlægsgartneruddannelsen. S2 må tages som AMU-kursus.

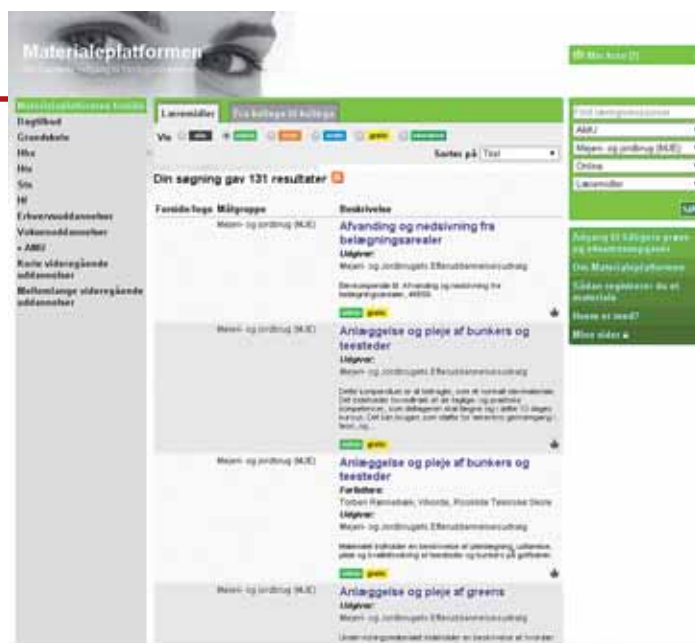

Natur på kanten - I og omkring Nationalpark Thy. Af Jens Kristian Kjærgård og Karsten Bjørnskov. Forlaget Vestenvind 2018. 370 s. 490 kr. Forlaget-vestenvind.dk.

• Bogen afløser 'Nationalpark Thy - natur i særklasse' fra 2011. I stedet for at genoptrykke bogen tredje gang, er der udgivet en ny bog hvor naturherlighederne fra Agger Tange til Bulbjerg samles med nye tekster og billeder. Bogen henvender sig til alle der vil fordybe sig i den unikke nordvestjyske natur, og især de åbne vidder, kyst, klitter, sø og hede. Der fortælles endvidere om bl.a. sandflugtens historie og dets påvirkning af landskab og mennesker.

Træterrasser samt tagterrasser. Af Jørgen Munch-Andersen, Christine Rem og Tommy Bunch. Træhåndbog 74. Træinformation 2019. 136 s. 350 kr. Træinfo.dk.

• Bogen gennemgår trætyper, dimensioner og udformning af detaljer for træterrasser, både på terræn, hævede, kvistaltaner og på tage. Desuden beskrives udførelsen af terrassens underlag, især hvordan vandindtrængning undgås. Håndbogens formidler både praktiske erfaringer og baggrundsviden. Læs mere om det faglige indhold side 16-19.

Undervisningsmaterialer til anlægsgartnerområdet

På læringsplatformen kan man finde meget, men ikke bogen der dækker det hele

Den nye bog om hånd- og rygsprøjte (se til venstre) er et eksempel på undervisningsmateriale til anlægsgartneruddannelsen og beslægtede uddannelser hvad enten det er EUD eller AMU. Den slags udgivelser der dækker en mindre del af uddannelsen, er der mange af. Fagområdet har ikke tradition for samlede værker der dækker hele faget og alle fagskoler. Grønt Miljø er ofte blevet spurgt om lærebogen til anlægsgartneruddannelsen. Den findes ikke.

Skal man som lærer, elev eller nysgerrig finde det der er, er materialeplatformen det bedste udgangspunkt. Den indeholder læringsmaterialer til alle fag og op til de mellem-lange videregående uddannelser. Det kan både være betalingsmateriale og gratis materiale man henter på stedet.

Materialeplatformen er placeret under EMU - Danmarks læringsportal (materialeplatform.emu.dk/materialer/ eller materialeplatformen.dk). Oversigten drives af Styrelsen for It og Læring i samarbejde med repræsentanter for branchen og brugersiden.

Alt undervisningsmateriale er ikke med. Systemet virker sådan at udgiveren selv ansøger om at lægge materiale ind på platformen hvorefter man får et login. Og man beholder

selv alle rettigheder til det indsendte. Dem der bagefter bruger materialet, gøres opmærksom på de vilkår der gælder.

Skal man finde hvad der er om anlægsgartneruddannelsen, søger man f.eks. AMU, mejeri og jordbrug og online i søgeboksen. Straks kommer der 131 materialer frem i alfabetsorden. Det er mange, men søger man f.eks. EUD, er det langt færre hit der dukker op. Det kan bl.a. forklares med at der til AMU-kurser gerne medfølger midler til at udvikle undervisningsmateriale.

En af de mange hit på AMU er det 138 sider lange 'Anlægsgartner basis-kompendium' udgivet i 2013 af Mejeri- og Jordbrugets Efteruddannelsesudvalg i samarbejde med Morten Henriksen og Julian Smith. En lille grøn mærkat viser at den er online og en lille gul mærkat viser at den er gratis. Den kan altså hentes frit, som regel som en pdf-fil. Det kan man i de fleste tilfælde. Trykte materialer er der til gengæld kun få af.

Det er ofte sparsomt med oplysninger om hvem der har lavet de enkelte undervisningsmaterialer, der er generelt ikke kildefortegnelser, og kvalitetsniveauet synes at variere en del. Men der er meget at gå efter, så det er bare at ønske god jagt. sh

ENGCON TILTROTATOR

Effektivitet skaber gode resultater!

Kontakt os, og hør om fordelene ved tiltrotator, Q-Safe, MIG2, ePS, redskaber mm. fra engcon.

engcon®

engcon Denmark A/S Knarreborgvej 19A, Verringe DK-5690 Tommerup
Tlf. + 45 20 20 35 84 | E-mail info@engcon.dk | www.engcon.dk

Blå bjerggræs med et flot blikfang

Søger du en mellemhøj græs som et flot blikfang? Så er den nye, blå bjerggræs, *Poa labillardieri* 'Glauc' fra Nygaards Planteskole, et godt bud i kummer og haver, både som masseplantninger og i grupper. Det er en tæt, tueformet græs med linjeformede, blågrønne blade der bliver 90 cm høje og delvist bevarer farven om vinteren. I juni sætter den fine lette blomsteraks. 'Glauc'

stammer oprindeligt fra Australien og New Zealand og trives bedst i fuld sol og veldrænet jord. Nygaardsplanteskole.dk. J. Thysen.

Genbrugsbeton fra mobile mikser

Nu kan man få beton hvor hele tilslaget er nedknust beton fra nedrivninger og produktionspild. Genbrugsbetonen er udviklet af Dansk Mobil Beton i samarbejde med Teknologisk Institut og Norrecco med støtte fra Innovationsfonden. Som Dansk Mobil Beton understreger, er genbruget med til at strække de begrænsede sten- og grusressourcer vi har til dansk betonproduktion.

Produktionen er baseret på mobile mikser, små blande-

værker bag på en lastbil der kører ud på byggepladsen og producerer betonen på stedet. Så er man herre over hvilke genbrugsprodukter der kommer i og kan styre produktionen. Det er sværere på et værk der får et blandet materiale ind. Med mobile mikser kan man desuden producere præcise mængder og undgå de typisk 10-15% ekstra for at sikre sig at der er nok. Så undgår man også at køre overskuddet bort. Dansk mobilbeton.dk.

ISEKI

**Det du behøver
- til en fair pris**

- Iseki dieselmotor m. 39 hk
- 3 cylindre og turbo
- Væskekølet
- 4WD og diff.spærre
- Hydrostat m. 3 grupper
- Vippepedal frem/bak
- 0-27 km/t
- Skridsikre trin
- Logisk betjening
- Kopholder

Iseki TLE 3400

Kampagnepris fra

106.500,-

Normalpris 130.000,-

Priser er excl. moms og lev.

Modelfoto kan være med ekstraudstyr

**Vælg frit mellem
traktor- eller turfdæk**

HCP

Find din nærmeste forhandler
på www.hcpetersen.dk

**Frontlæsser
med joystick og
140 cm skovl**

Kun **29.995,-**

**Se den nye Iseki brochure
på www.hcpetersen.dk**

Bevarer retten til at rejse fredningssag

Danmarks Naturfredningsforening beholder sin unikke ret til at rejse fredningssager, noget ellers kun staten og kommunerne kan. Det afgjorde Folketinget 24. januar med alle partiers stemmer undtagen dem fra Dansk Folkeparti der havde stillet forslaget om at ophæve naturfredningsforeningens særlige ret.

„Danmarks Naturfredningsforenings ret til at foreslå fredninger er efter min mening netop udtryk for en demokratisk proces hvor fredningsforslag ikke kun initieres af myndigheder,” lyder det fra miljø- og fødevareminister Jakob Ellemann (V).

„Vi skal i hvert fald som forening gøre alt hvad vi kan for at fredningsprocessen foregår bedst mulig for alle parter,” siger præsident i Danmarks Naturfredningsforening Maria Reumert Gjerding og inviterer til debat om fredning.

„Vi tager meget gerne imod håndsækningen fra Danmarks Naturfredningsforening, og så synes jeg at vi skal lægge låg på diskussionen,” siger Thor Gunnar Kofoed, viceformand med ansvar for miljø i Landbrug & Fødevarer til Altinget.

Fødevareforskere skal snart til Skejby

Nu er der kun 8 måneder til at plante- og fødevareforskere 1. november flytter til Agro Food Park i Skejby ved Århus. Flytningen gælder Institut for Fødevarer hvis 110 ansatte er delt mellem AU Århus på Fyn og AU Foulum ved Viborg.

Flytteplaner har der været siden Danmarks Jordbrugs Forskning blev en del af Aarhus Universitet i 2006. Først var det planen at flytte til campus inde i byen. Siden blev målet Skejby der i forvejen huser virksomheder inden for landbrugs- og fødevarerområdet. Det nye domicil omfatter 6800 m² kontorer og laboratorier og 2500 m² væksthuse. Forsøgsmarkerne bliver foreløbigt hvor de er, men jagten på 30 ha i Østjylland er gået ind.

Fælles fremstød for flere grønne unge

UDDANNELSE. Arbejdsgivere, fagbevægelse, erhvervsskoler og virksomheder går sammen om kampagne der skal få flere unge til faget

At få flere unge til at søge anlægsgartneruddannelsen og dermed skaffe faget mere kvalificeret arbejdskraft, er sigtet med et nyt bredt samarbejde i et 'grønt partnerskab'. Der vil man bl.a. gennem en oplysningskampagne lokke flere unge til faget.

Med i partnerskabet er Danske Anlægsgartnere, 3F, anlægsgartner- og rådgivervirksomheder, kommunale forvaltninger og branchens erhvervsskoler og videregående uddannelsesinstitutioner. Det er første gang der samarbejdes så bredt om sagen.

„Efter måneders dialog om innovative løsningsmodeller til at sikre den nødvendige rekruttering til branchens uddannelser, har partnerne valgt at danne et grønt partnerskab for alle relevante interessenter,” siger Michael Petersen, direktør i Danske Anlægsgartnere.

Partnerskabet bliver skudt officielt i gang med 'Fremtidsseminar for rekruttering' der

holdes i Middelfart 28.-29. marts hvor partnerskabet stiftes, vedtager de formelle rammer og man debatterer de unges fremtidsvalg, erfaringer fra andre partnerskaber og tværfagligt samarbejde.

I de følgende måneder udrulles kampagnen med konkrete initiativer og aktiviteter målrettet virksomheder, folkeskoler, gymnasier og HF for at øge fokus og interessen for branchens grønne værdier og derved tiltrække flere elever til uddannelserne. Det skal bl.a. ske over de sociale medier og med et større, videobaseret fremstød. At skabe interesse om uddannelsen med en 'grøn studendehue' hører også med de mulige aktiviteter.

I forvejen er det første initiativ dog allerede taget med kampagnehjemmesiden blivjordensbedste.dk der spiller på Danske Anlægsgartneres motto 'Jordens bedste håndværker'. Her forklares bl.a. fordelene ved at blive anlægsgartner, såsom at man får lov til at

arbejde i det fri, får løn under uddannelsen og har masser af karrieremuligheder bagefter.

Det understreges også på hjemmesiden at der er tale om en kønsbæltet blandet uddannelsesmiljø. Mere end hver tredje af anlægsgartnerereleverne er nemlig unge kvinder hvad de færreste håndværksuddannelser kan prale af.

Endvidere lokkes der med at faget tilbyder næsten fuld beskæftigelse efter uddannelsen og at eleverne er begejstrede for uddannelsen og anbefaler den til andre. I efteråret 2018 gennemførte Danske Anlægsgartnere, 3F og de lokale uddannelsesudvalg en rundspørge blandt landets anlægsgartnererelever på grundforløb 2. Her svarede hele 98,4% at de ville anbefale anlægsgartneruddannelsen til andre.

„Kampagnen skal udbrede kendskabet til disse vigtige pointer blandt de unge, men også skubbe til fordommene hos de tvivlende forældre som tror at en almindelig studentereksamen giver de unge bedre muligheder,” siger Michael Petersen, direktør i Danske Anlægsgartnere.

Som han forklarer kan en en

Tid og materialer testes på telefonen

I stadig flere bygge- og anlægsvirksomheder hiver medarbejderne telefonen frem når de skal registrere hvor mange timer de har arbejdet på en opgave, og hvilke materialer de har brugt. Det sparer de timer som både håndværkere og kontormedarbejdere før brugte på at sidde med ugesedler på papir og i ringbind.

Dansk Byggeris nye it-analyse viser at ugesedler på papir er mere end halveret siden 2013. Mens det dengang kun var et par procent af virksomhederne der registrerede timer og materialer digitalt, er det i dag over halvdelen.

At dele af det administrative arbejde bliver overflødig, kan ses på bundlinjen, lyder det fra Dansk Byggeri. I J.M. Gulve i Albertslund med 25 medarbejdere, har den digitale timeregistrering samt digital ordrestyring gjort at man nøjes med at have én administrativ medarbejder 15 timer om ugen. For bare fem år siden havde man to fuldtidsansatte.

Museum og biologi fusionerer på uni

Statens Naturhistoriske Museum og Biologisk Institut på Københavns Universitet er fusioneret. Ved fusionen skilles museets museumsaktiviteterne og museets forskning der rykker ind i Biologisk Institut. Det sammenlagte institut bliver fakultetets langt største med en omsætning på omkring 500 mio. kr. og 7-800 ansatte.

Hvor Biologisk Institut har plus på bundlinjen, har Statens Naturhistoriske Museum store underskud. I november fyrede museet 17 ansatte og fik eftergivet 50 mio. kr. i gæld.

Fusionen har ifølge Uniavisen.dk 24.1.2019 være hastet igennem i en 'mørklagt' proces hvor medarbejderne hverken er spurgt, hørt eller har fået svar. Det har ifølge Uniavisen resulteret i dyb splittelse mellem ledelse og ansatte.

„Det her er ikke en beslutning, der kan tages i plenum,“ skriver dekan John Renner til Uniavisen og fastslår at sammenlægningen er nødvendig for at fremtids sikre museet.

Fremtidsseminar 28.-29. marts i Middelfart

NYT PARTNERSKAB SKAL SAMLE DEN GRØNNE BRANCHE

Organisationer, uddannelsesinstitutioner og virksomheder har dannet et partnerskab for at øge rekrutteringen til branchens uddannelser og sikre kvalificeret arbejdskraft.

Partnerskabet stiftes på fremtidsseminaret hvor deltagerne sætter deres aftryk på initiativerne, aktiviteterne og de formelle rammer. Der vil være inspirerende oplæg om de unges fremtidsvalg, erfaringer fra andre partnerskaber samt branchens grønne værdier og fremtid.

Er du leder, partner eller direktør med relation til den grønne anlægsbranche og ønsker du at gøre en forskel for branchens muligheder for rekruttering i fremtiden, opfordres du derfor til at tilmelde dig seminaret.

Læs mere om arrangementet på dag.dk.

Hotel Comwell, Middelfart

28. marts kl. 12 til 29. marts kl. 12

Tilmelding på dag.dk senest 6. marts. Pris: 2800 kr.

True Skov for alle.
Illustration LABLAND

anlægsgartneruddannelse tages om EUX der både giver svendebrev og en klassisk studenterhue. Desuden har man som anlægsgartner masser af karrieremuligheder hvis man senere vil videreudanne sig, eksempelvis til landskabsarkitekt, have- og parkingeniør, professionsbachelor i jordbrug, kandidat i skovbrugsvidenskab eller blive selvstændig anlægsgartnermester.

Skolerne melder allerede om stigende interesse for uddannelsen som anlægsgartner. Det er en udvikling som det nye grønne partnerskab gerne give et ekstra skub. *lt & sh*

FREMTIDSSEMINAR

Fremtidsseminar for rekruttering, Hotel Comwell, Middelfart 28.3. kl. 12 til 29.3. kl. 12. Pris: 2800 kr. Tilmelding til Danske Anlægsgartnere på dag.dk senest 6.3.2019. Seminaret forløber over to dage med networking og fuld forplejning. Læs mere på dag.dk.

HOVEDFORLØBSSKOLER

AMU-Nordjylland, Sandmoseskolen Jordbrugets Uddannelsescenter Århus Kold College, Odense Roskilde Tekniske Skole, Vilvorde ZBC, Jernbjerggaard, Slagelse

GRUNDFORLØBSSKOLER

CELf, Center for erhvervsrettede uddannelser, Nykøbing Falster Hansenberg - Organia, Kolding EUC, Nordvest, Nykøbing Mors Tech College Aalborg UCH, Uddannelsescenter, Holstebro

Renholdelse til alle årstider

Importør

**SØNDERUP
MASKINHANDEL A/S**

www.ferrariamaskiner.dk
www.facebook.com
/Fort MPM Redskabsbærer

Green city, green cap & green hat

Danske Anlægsgartnere. Uddannelse var igen i fokus på generalforsamlingen der gav generelt indtryk af enighed om den politiske linje og organisationens arbejde

Manglen på elever og kvalificeret arbejdskraft samt uddannelsesforhold i det hele taget indtog igen en vigtig rolle da Danske Anlægsgartnere holdt sin landsgeneralforsamling 18. januar i Aarhus. Her fyldte også projektet 'Green Cities' godt op sammen med erhvervspolitiske emner som betalingsfrister, AB 18 og kommunalfuldmagten.

Generalforsamlingen gav indtryk af stor konsensus om den politiske linje og organisationens arbejde. I hvert fald var der kun få kommentarer og spørgsmål til beretningerne, økonomien og virksomhedsplanen, og i hovedbestyrelsen var der kun en enkelt udskeftning uden kampvalg.

Landsformand Henrik Hoffmann forklarede i sin beretning at der i 2018 var vedtaget en ny strategiplan med fire fokuspunkter: medlemsrekruttering, værdiskabelse for medlemmerne, udvikling af kredsene og udvalgsstrukturen. Der var også disse fire punkter der blev vedtaget som den nye virksomhedsplan. Til årets aktuelle opgaver hører også de helt nye feriepengeregler samt

Måske anlægsgartnerens nye 'studerterhue'?

overenskomstforhandlingerne der indledes i efteråret.

Green Cities i gang

Hoffmann kom også ind på projektet Green Cities der med EU-støtte udføres i samarbejde mellem Danske Anlægsgartnere, Danske Planteskoler, Danske Landskabsarkitekter, Park- og Naturforvalterne samt Landskabsrådet. Det EU-støttede projekt skal skabe politisk opmærksomhed om hvordan de grønne områder kan indgå i indsatsen for sundhed, motion, klima, biodiversitet og social sammenhængskraft.

I 2018 var arbejdet kommet i gang med bl.a. ansættelse af en projektleder, konferencen 'Byggeri eller natur' på Christiansborg samt åbning af hjemmeside, Facebook-profil mv. Om dette initiativ talte også Henning Roed, formand for Danske Planteskoler og Danske Anlægsgartneres direktør Michael Petersen.

Tag flere elever ind

Henrik Hoffmann opfordrede alle medlemmer til at tage elever. „Der bør ikke være én elev i skolepraktik,“ fastslog han og henviste til at Danske

Malermestre ligefrem havde indført praktikpladsgaranti. Sammen med erhvervsskolerne er Danske Anlægsgartnere også med i en uddannelseskampagne for at lokke flere elever til faget.

Fra salen var Søren Sømod enig i at man skal være varsom med en praktikpladsgaranti, men opfordrede til at tage elever. „Vi har brug for dem, og det er skidt hvis de skal i praktik på skolen,“ sagde han. Fra salen fastslog Uno Apold at når vi lancerer en kampagne for at få flere elever, „så skal vi selvfølgelig også kunne tage dem der melder sig.“

Hoffmann roste det arbejde som medlemmer udfører inden for uddannelsesområdet, og pegede specifikt på Robert Hein og Uve Jensen som ildsjæle inden for arbejdet. De fik som de første den grønne kasket der overvejes at blive lanceret som de nye anlægsgartneres 'studerterhue'.

Michael Petersen, direktør for Danske Anlægsgartnere, fastslog at tværgående initiativer som f.eks. Green Cities giver små organisationer en større stemme. Det samme kan man sige om den elevrekrutteringskampagne der kører frem til april.

Frister og fuldmagt

Af det erhvervspolitiske arbejde som udføres i samarbejde med SMVdanmark, nævnte Hoffman betalingsfristerne

Allan Nielsen, Gartnerhave.dk, fik PR-prisen 'Spaden' for sin medvirken i TV2's 'En have i gave'. Her fortæller han om programmet hvor der er blevet større plads til faglige tips og tricks

Jesper Bjerrisgaard fra hovedbestyrelsen var med til at styre løjernes gang på Scandic Aarhus City.

som store kunder kan anføre helt op til 120 dage. Målet er højst 30 dage.

Fra salen oplyste Jens Petersen at Salling Group som han havde som kunde, havde udvidet sin frist fra 60 til 120 dage. „Så måtte jeg sige at så var det ikke mig. Det skulle være højst 60 dage. Det sagde de ok til. Så det kan lade sig gøre selv om vi er små.“

Fra salen bemærkede Ejvind Røge at medlemmernes egne indsatser kan få konsekvenser for virksomhederne selv. Hvis det er organisationerne der fører indsatsen, er der mindre risiko for skrammer.

Henrik Hoffmann nævnte også problemet at kommunale parkforvaltninger ikke holder kommunalfuldmagten når de udfører grøn drift i private kunders grønne områder. „Det er stadig et problem. Hvis I ser noget, så henvend jer til sekretariatet,“ understregede Henrik Hoffmann. Til 2018's er-

hvervspolitiske milepæle hørte den nye AB 18 efter næste tre år udvalgsarbejde.

Valg uden valgkamp

Formand Henrik Hoffmann var ikke på valg. Det var derimod tre af bestyrelsesmedlemmerne hvor de to, Michael Dall og Jesper Bjerrisgaard, modtog genvalg. Det gjorde den tredje, Per Malmos, ikke. Han indstillede i stedet Anette Vistisen fra samme kreds. Da der ikke var andre kandidater, blev alle tre valgt. Søren Sømod, Marianne Larsen, Peter Østergaard Jørgensen og Bo Vinther-Jensen var ikke på valg. Alle kan stille op til hovedbestyrelsen, men i praksis sørger foreningens fire kredse for at opstille folk så de kan blive repræsenteret.

Hele den nye bestyrelse kunne glæde sig over et regnskab der så bedre ud end budgettet, især på grund af uventet høje finansielle indtægter. Det

samlede årsresultat inklusiv selskabet Proverte A/S blev på 493.629 kr. mod et forventet minus 271.577 kr. Regnskabet blev godkendt sammen med uændret kontingent og budgettet for det nye år.

Foreningens årlige PR-pris 'Spaden' gik til Gartnerhave.dk ved Allan Nielsen, mest for sin medvirken i TV2-programmet 'En have i gave'. Gartnerhave er „med til at markedsføre hele anlægsgartnerfaget samt at tiltrække elever til faget,“ lød det fra fagkonsulent Kim Tang i motivationen.

Drog ud på stand

Blandt de godt 120 personer i arrangementet var 47 af foreningens 207 medlemsvirksomheder repræsenteret på selve generalforsamlingen. De 207 er uden tilknyttede golfklubber, seniorer mv.

Deltagerne kunne opleve en ny form hvor de normalt langvarige udvalgsberetninger var erstattet af små stande man kunne besøge i pauserne. De var fordelt mellem sponsorstandene man samtidig kunne besøge mens man fik stående frokost og kaffe og netværkede med kollegaer. Hele fire ting på én gang.

Generalforsamlingen bød også på et lokalpatriotisk indlæg fra Bünyamin Simsek (V), rådmand for Teknik og Miljø i Aarhus Kommune. Og et økonomishow af Niels Villemoes. Og en ekskursion i Aarhus nye havnefront med indlæg af stadsarkitekt Stephen Willacy. Bagefter var der rundtur i byen og efterfølgende 'music experience' og 'escape room' med Green Hat People - som dog ikke havde noget med den grønne anlægsgartnerhue at gøre. Og festmiddag lørdag aften selvfølgelig. Skål! sh

Sponsorernes standområde husede også udvalgsstande og agerede frokost- og kaffestue.

BOLDBANER & STADIONS

Rådgivning
Pleje
Analyser
Hotline
Nyholt.dk

ASBJØRN
nyholt
Viden om planer og vækst

Din direkte
vej til faglig
sparring og
udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

Stangsakse op til 3 m lange

Knivtandssave • Topsave & Saks

Håndssakse • Ørnenæb • Hækkesaks

SITAS 4465 0565

Find forhandler på SITAS.dk

Billedet er ikke fra den omtalte sag. Colourbox.

Mand omkom under træfældning

En 37-årig mand fra Polen omkom 17. januar under træfældning i Taps ved Christiansfeld. Ifølge Sydøstjyllands Politik og Jyske Vestkysten var den omkomne ansat i et firma der skulle fælde nogle store bøgetræer. Han var ved at save grene af et allerede fældet træ da hans kolleger gik i gang med at fælde et 20 meter højt bøgetræ 16 meter væk. Og det faldt den gale vej hvor den omkomne arbejdede.

Arbejdstilsynet gav firmaet strakspåbud om at holde sikkerhedsafstanden idet kun

dem der fælder træet, må være inden for træets faldområde. Desuden fik firmaet strakspåbud om at yde psykisk førstehjælp til vidnerne.

Arbejdsulykken var dog ikke den eneste i januar inden for de opgaver anlægsgartnerne arbejder med. Ugen før omkom en 34-årig landmand i en minilæsserulykke på sin gård i Glejbjerg i Sydjylland. Politiet vurderer at minilæsseren er skredet i den bløde jord og har ramt landmanden.

Den 26. januar blev en 29-årig mand dræbt under en betonblok på knap to tons der faldt 5½ meter ned fra en kran under et byggeri på Helsingør Stadion. Her gav Arbejdstilsynet et strakspåbud til Maf Byg.

En 25-årig mand omkom 7. februar da han blev kørt ned af en gravemaskine under nedrivningsarbejde på en gård i Lille-Skensved ved Køge.

Arbejdstilsynet har gennemført obligatoriske undersøgelser efter dødsulykkerne. I den forbindelse skal Arbejdstilsynet også overveje at indstille til politiet at der rejses straffesag efter arbejdsmiljøloven.

Fra venstre: Anders Bjørnlund, Martin Linnemann og Kristian Buus.

Buus i Århus køber Buus i Ålborg

To jyske anlægsgartnervirksomheder med næsten samme navn er blevet til én. Buus Anlægsgartner A/S i Aarhus har nemlig opkøbt Buus & Co. med afdelinger i Aalborg og Aarhus. Det udbygger Buus Anlægsgartner A/S som en af Jyllands største anlægsgartner, nu med cirka 130 medarbejdere i højsæsonen.

„Vi ser store muligheder i at udvikle vores forretning i fællesskab og dermed give vores samarbejdspartnere endnu flere muligheder for at udføre større entrepriser sammen med os,” siger Kristian Buus, stifter og administrerende di-

rektør, Buus Anlægsgartner.

Medejer af det tidligere Buus & Co. Martin Linnemann er ny partner i Buus Anlægsgartner A/S og fortsætter som chef for Aalborg-afdelingen der i højsæsonen har cirka 30 medarbejdere. „Vi har hver i sær været markedsledende i henholdsvis Aarhus og Aalborg, så det her betyder at der virkelig kommer en markant spiller på banen i hele Jylland,” siger Linnemann.

Ud over Buus og Linnemann består virksomhedens ledelse og ejerskab af Anders Bjørnlund som siden 2013 har været partner i Buus Anlægsgartner.

Det kommende AAU Science & Innovation Hub på Aalborg Universitet Visualisering: Cobe.

Tillid og dialog i byggeriet

Med et nyt udbud går Bygningsstyrelsen videre med sin 'New Partnering - Hovedentreprise'

'New Partnering - Hovedentreprise' er en ny entrepriseform som Bygningsstyrelsen har udviklet med udgangspunkt i det nye AB 18-system. Entrepriseformen, der bygger på tillid, åbenhed og dialog, kendes fra grønne driftsentrepriser, men som Bygningsstyrelsens tiltag viser, anvendes den nu også til bygge- og anlægsarbejder.

I Bygningsstyrelsens aftalning blev princippet brugt før-

ste gang i udbuddet af den nye arkitektskole i Århus i november 2017, og nu følger byggeriet til AAU Science & Innovation Hub på Aalborg Universitet med ansøgningsfrist til prækvalifikation 25. februar.

New Partnering - Hovedentreprise skal opfylde ønsket om at „skabe et transparent forretningsmiljø og optimere byggeprocessen og projektet ved at etablere et samarbejde

baseret på dialog, tillid og åbenhed, og med tidlig inddragelse af alle parter viden, kompetencer og markeds-kendskab,” oplyste Bygningsstyrelsen i 2017.

Ud over en række fælles målsætninger indeholder den nye hovedentrepriseform også en konkret model for en løbende evaluering af samarbejdet, en metode til håndtering af uenigheder samt incitamenter. Jo bedre totalentreprenøren og bygherren opnår deres gensidigt aftalte mål, jo højere en indtjening får totalentreprenøren. Systemet omfatter også en budgetmodel der adskiller håndværkerne fra entreprenørens fortjeneste.

Og nok indeholder udbuddet en priskonkurrence, men det handler lige så meget om at finde den rigtige samarbejdspartner. Der sker f.eks. en grundigere analyse af de tilbudte nøglepersoners kompetencer gennem en såkaldt adfærdsindikation. Det hele skulle i sidste ende gerne styrke projektets gennemførelse hvor den aftalte tid, økonomi og kvalitet overholdes. sh

Grøn Vækst rykker sammen i Roskilde

Grøn Vækst, der er en af landets største anlægsgartnervirksomheder, får pr. 1. maj ny hovedadresse i Roskilde. Firmaet, der blev stiftet i 2011, har i dag hovedadresse i Lille Ebberup mellem Sorø og Slagelse, men har også kontorer i Hillerød og Greve. De bliver alle tre samlet i Roskilde. Firmaet har også en afdeling i Odense og vil udvide i Jylland.

Til Licitationen forklarer Jakob Kristensen, direktør og medstifter af firmaet, at flytningen sker for at administrationen og ledelsen kan samles samtidig med at der er plads til både værksted og maskiner. Det vil kunne spare en halv million kroner om året forventer han. Der mangler endnu en byggetilladelse før alt er på plads, og virksomheden kan melde den nye adresse ud.

Grøn Vækst er specialiseret i store driftsopgaver for bl.a. kommuner, og havde i 2017 en omsætning på omkring 120 mio. kr. og 150 medarbejdere om sommeren.

Ny voksenuddannelse.dk og eVejledning

Med trepartsaftalen inden for videre- og efteruddannelse (VEU) blev VEU-centrene nedlagt. Men nu kan man finde AMU-kurser på den nye voksenuddannelse.dk. Ansatte kan søge kurser som kursist mens virksomheder kan få et overblik over mulighederne til bl.a. tilskudsordninger.

„Det ser ud til at være skruet ret godt sammen, og det er kun en start,“ vurderer chefkonsulent Heike Hoffmann i SMVdanmark og roser ikke mindst den nye søgefunktion til de konkrete AMU-kurser.

Hun forklarer i SMVdanmarks nyhedsbrev 4.2.2019 at kurser og virksomheder længe har bøvlet med efteruddannelse.dk. Den skal stadig bruges når man skal tilmelde sig AMU-kurser, men senere lægges de to sites sammen.

Samtidig har Undervisningsministeriets eVejledning fået til opgave at vejlede om voksenuddannelse, så har man spørgsmål, kan man nu bruge eVejledningen på Uddannelsesguiden (ug.dk/evejledning). Ring, chat eller mail, også aften og weekend.

Åben maskinvej for de fem i Ringsted

Åben Maskinvej hed arrangementet i fjor da fem maskinfirmaer med filialadresse på samme vej i Ringsted holdt åbent hus. Fredag den 1. marts 10-17 og lørdag den 2. marts 10-15 går det igen løs på Kærup Parkvej hvor man inden for 650 meter kan besøge Hydrema, Helms TMT-Centret, Mertz, Scantruck og Nicolaisen & Larsen. Kærup Parkvej ligger blot et stenkast fra motorvejen i den vestlige del af Ringsted. Og ud over pølser og fadøl, bydes der på masser af maskiner, ikke kun til landmænd, men også til entreprenører og anlægsgartnere.

Hydrema præsenterer bl.a. den nye F-model i serien af rendegravere. Mertz viser den nye traktor Case Maxxum 145. Helms TMT-Centret præsenterer de nyeste hjul- og teleskoplæssere fra Schäffer. Nicolaisen og Larsen viser bl.a. den nye JCB-teleskoplæsser, mens Scantruck bl.a. viser GMG-saxlift og McCloskey tromlesortere, mobilsigtere mv.

Mange udstillere til Have & Landskab

164 virksomheder har pr. 28. januar sikret sig stand på Have & Landskab syv måneder før udstillingen holdes 28.-30. august 2019 i Slagelse. Faktisk er der solgt stande for et større beløb end på samme tidspunkt før sidste udstilling der ellers slog rekorder for både antal besøgende og antal udstillere. Det oplyser Have & Landskab i en pressemeddelelse.

Der er tilmed mange nye udstillere der har meldt sig. Over 17% af de 164 var nemlig ikke med på sidste udstilling i 2017.

„Vi har eksempelvis 12 nye udstillere på Maskinmarken, 6 nye udstillere på hovedgaden Strøget og 7 på Torvet hvor vi typisk har belægnings- og inventarproducenterne. Faktisk har vi kun fem stande tilbage på Torvet,“ siger Dina Overgaard der ud over at holde styr på de mange udstillere også er i gang med at udvikle selve publikumsoplevelsen med bl.a. større arealer, brugervenlig app, nye stiforløb og flere spisesteder.

Småsagsproces til små ubetalte beløb

En såkaldt småsagsproces kan være en god løsning hvis en kunde har mindre gæld på f.eks. 10.000-20.000 kr. på en ubetalt faktura. I denne situation vælger mange håndværksskødemænd eller at droppe sagen og tage tabet. En retsag er for dyr og bøvlet, ikke mindst på grund af advokatopkostninger.

Det undgår man med en småsagsproces der blev mulig for godt ti år siden. Alligevel har der ifølge Domstolsstyrelsen i flere år været et kraftigt fald i brugen af småsagsprocesser. Desværre, for den er nemmere og billigere end mange tror, vurderer SMVdanmark i sit nyhedsbrev 22.1.2019.

I en småsagsproces kan virksomheder selv indbringe en sag for domstolene. Det koster kun 500 kr., og da man ikke behøver advokat, koster sagen ikke ret meget.

Småsagsprocessen er tiltænkt sager hvor kravet højst er 50.000 kr. Formålet er at gøre det muligt at gå i retten for privatpersoner og mindre erhvervsdrivende uden juridisk indsigt fordi sagsgangene er forenklet.

Småsager anlægges og behandles - som i andre civile sager - i domstolens selvbetjeningsløsning minretssag.dk. Når sagsøgte har afleveret en svarblanket, hjælper retten med at forberede sagen. Undervejs er der færre retsmøder end i almindelige retssager fordi rettens forberedelse af sagen mest sker på baggrund af skriftligt materiale. Retten vejleder og assisterer parter som ikke bruger advokat.

I stedet for at indlede en småsag kan man ifølge SMVdanmark også sende et krav direkte til fogedretten med et betalingspåkrav. Hvad man vælger, kommer an på om skyldneren har indsigelser mod kravet eller bare ikke kan eller vil betale. Seriøse indsigelser kræver småsagsproces. sh

WWW.TYM.DK ☎ +45 99 28 29 30 **HELMSTMT-CENTRET**
HERNING - AARHUS - RINGSTED

Op i de højere luftlag med Camillas Haveservice

ANLÆGSGARTNER. Enhver virksomhed kan have brug for sparring. Det fik Camilla Vergo fra Erhvervshuset Region Hovedstaden, og snart har hendes firma fordoblet antallet af ansatte.

Hvad er sammenhængen mellem at anlægge et stauedebed og at flyve en Boeing 737 igennem skyerne? Den er faktisk anlægsgartner Camilla Vergo, indehaver af Camillas Haveservice i Frederiksværk. Og her starter vi selv om vi kommer tilbage til det med flyveren.

For Camillas Haveservice har fået vokseværk. Firmaet er næsten fordoblet siden Camilla Vergo valgte at booke et møde med en konsulent fra Erhvervshuset Region Hovedstaden for et års tid siden. Det blev til tre møder og en gnist i Camilla som ikke er brændt ud endnu.

„Efter første møde var jeg helt blæst bagover. Jeg fik så meget styrke og mod og blod på tanden allerede efter første møde. Konsulenten hjalp mig simpelthen med at sætte ord

på hvem jeg var, og hvad jeg ville. Når man virkelig ved det, så kan man pludselig finde ud af hvad man skal gøre, og i hvilken retning man skal gå,” fortæller Camilla Vergo.

Fra pilot til gartner

Men først skal Grønt Miljø læsere også lige have chancen for at finde ud af hvem Camilla Vergo er. Færdiguddannet som civiløkonom på Handelshøjskolen i København, fik hun praktikplads på den danske ambassade i Bruxelles. Bagefter tog Camilla Vergo en trafikflyveruddannelse. Sådan gik det til at Camilla fra Camillas Haveservice i flere år fløj Boeing 737 på kort- og mellem lange distancer.

I 2001 gik det belgiske charterselskab som hun fløj for, dog konkurs, og hun blev ansat i CNH, et italiensk firma,

som solgte landbrugsmaskiner, bl.a. i Danmark. Det var på de mange ture på gårdene rundt om i de danske landskaber at hun fik øjnene op for det grønne. Og nu fornemmer læseren nok hvor det bærer hen, men det vidste Camilla Vergo ikke endnu. Det var først da hun købte et sommerhus i Nordsjælland i 2005 at det for alvor gik op for hende at hendes fremtid lå og spirede i den gode muld.

Hun havde købt en grund som var helt vokset til, og i takt med at hun fik forvandlet vildnis til en drømmehave, begyndte naboerne at komme forbi og spørge om hun ville hjælpe med at ordne deres have. Og det ville hun gerne. Senere tog hun et iværksætterkursus og har siden været selvstændig erhvervsdrivende.

Firmastørrelsen er fin

I 2006 stiftede hun Camillas Haveservice som havde sit arbejdsområde omkring Frederiksværk og de nordsjællandske sommerhusområder, bl.a. i Liseleje. Camillas Haveservice

er altså oprindeligt sat i verden for at holde Nordsjællands private haver ved lige, men selv om firmaet voksede med årene, havde Camilla faktisk ingen planer om vokseværk. Så sent som for to år siden - hvor firmaet havde to ansatte foruden Camilla selv samt en lærling - erklærede hun at det er en perfekt størrelse. Nu skulle de ikke være større, for hun ville ikke ende med at sidde på kontor og kun lave det administrative.

Men hvis man ser på Camilla Vergos karriere indtil da, giver det også mening at der måtte komme et skifte en dag. Det kom da en af hendes bekendte som var indehaver af et fugefirma, fortalte begejstret om at de havde haft besøg af en konsulent fra Erhvervshuset Region Hovedstaden. Så Camilla Vergo greb telefonen.

Sparring til små firmaer

Der findes ti Erhvervshuse i Danmark. De hører under regionerne og er sat i verden for at hjælpe landets erhvervsdrivende. Faktisk hed de tidligere

Camilla Vergo har arbejdet målrettet og fokuseret på kvalitetsarbejde gennem alle sine 13 år som gartner, men har dog ikke været opmærksom på at det tiltrak en speciel kundekreds. Den koncentrerer hun sig om nu. I firmaet løber de dog aldrig hurtigere end der er tid til en pause og et grin. Derfor har det også været muligt for Camilla at rekruttere gode medarbejdere da hun skalerede op. Foto: Camilla Haveservice.

Det gode ved at arbejde i Nordsjælland er at man ofte får lov til at kaste sig over spændende opgaver i inspirerende omgivelser, og ikke mindst at kunderne tit har overskud til at få lavet omfattende renoveringer.

Foto: Camillas Haveservice.

'væksthuse' og havde mest fokus på virksomheder med store ambitioner og endnu større vækstpotentialer. Sådan er det ikke i dag, og selv om disse erhvervshuse stadig har for øje at få skabt internationalt konkurrencedygtige virksomheder, er de stadig klar til at yde målrettet sparring til mindre og mere almindelige virksomheder.

Modellen er typisk at man får et eller flere gratis, indledende møder, og derefter bliver henvist videre til Erhvervshusets eksterne samarbejdspartnere hvis der er brug for yderligere sparring forklarer forretningsudvikler Kim Meyer-Karlsen fra Erhvervshus Hovedstaden, om også var Camilla Vergos konsulent.

Og han er klar til at hjælpe andre, mindre firmaer, som mener at de har et uforløst potentiale. „Først og fremmest er det selvfølgelig helt individuelt hvilke lavthængende frugter der er til rådighed. Men grundlæggende tager jeg fat i virksomhedsejeren og finder ud af hvad de vil med deres virksomheder og hvilke udfordringer de står over for, og derudfra får vi lavet en plan. Vi taler og finder ud af hvad de brænder for, finder gnisten,” forklarer Kim Meyer-Karlsen som altså i den grad fik tændt op under Camilla Vergos ambitioner, men også kan pege på hvor man typisk har problemer som helt lille eller mindre virksomhed.

„Den største fejl som folk begår når de er nye og skal ind på et marked, er om man

overhovedet har spurgt kunderne om der findes et reelt problem som skal løses. Måske er folk glade for det de har. Det andet er så om man har det produkt eller den ydelse folk vil have. Dernæst handler det om værdiskabelsen: Hvordan tilfører dit arbejde kunderne værdi? Og sidst, men ikke mindst, handler det om hvordan man positionerer sig i forhold til konkurrenterne,” forklarer Kim Meyer-Karlsen.

Camilla Vergo ville gerne være mere målrettet og fokuseret på den type af kunder som udgør hendes største målgruppe. Der havde hun brug for sparring til at pejle sig ind på hvordan der skulle markedsføres, og hvordan hun skulle brande sit firma. Her hjalp konsulenten med at pejle sig ind på en strategi for en skarp markedsføring. Men hvis man først stiller sig op på scenen, er man også nødt til at være klar til at synge, og det var hun.

„Konsulenten sagde at hvis vi følger denne strategi ud i virkeligheden, så skal medarbejderstaben og kapaciteten også følge med. Og så tænkte jeg: „Ok, jeg hopper ud i det”, så jeg ansatte folk og fik ny firmabil og maskiner, og jeg har profileret mig skarpt og målrettet og holdt fast i det. Siden da har opgaverne fulgt med,” lyder det fra Camilla Vergo. Og ikke nok med det. Den skarpe branding har også medført at hun har kunnet tiltrække langt mere kompetente medarbejdere end hun havde forventet. *It*

Gartnerens barkflis

Den rigtige dækbark til den rigtige pris

Vi er klar med forskellige typer kvalitetsbark til omgående levering. Hele læs leverer vi fragtfrit.

Pris kr./m ³ excl. moms	SJÆLLAND	JYLLAND/FYN
Granbark, fra	180,-	200,-
Fyrrebark, 20 til 60 mm, fra	215,-	235,-
Vedflis/træflis, fra	180,-	200,-
Spagnum, fra	180,-	200,-

Varerne kan desuden afhentes ab lager. Ring 4064 6810
Ved større mængder: indhent venligst tilbud

Vi er også leveringsdygtige i
Svensk granit
med levering direkte fra brud i hele Sverige
Indhent venligst tilbud

Gammel Marbjergvej 17, 4000 Roskilde. Tlf. 47 52 47 00
Richard Nielsen, mobil 4064 6810. richard.nielsen@dsvtransport.dk
www.dsvtransport.dk

Tid til at tænke på rent sand !

Vi renser faldgrus og sandkassesand overalt i Danmark
Vore priser er uhyre rimelige:

Opstart pr. adresse, kr. 950,- ekskl. moms
Pris pr. m² vi renser, kr. 145,- ekskl. moms

Sandmaster ApS Ring gerne eller send en mail

4034 5875. vo@sandmaster.dk
www.sandmaster.dk

Biomekanisk rensning **SANDMASTER**

Uborgerligt ikke at tage vare på klima og miljø

Connie Hedegaard, formand for Concito og KR Fonden, fhv. klimakommisær skriver i Berlingske 28.12.2018:

„Jeg har aldrig forstået at det skulle være specielt venstreorienteret at tage vare på miljø- og klimaudfordringerne. Tværtimod må det at sikre gode livsbetingelser også for dem der kommer efter os være en borgerlig kerneopgave. Jeg forstår heller ikke dem der tilsyneladende stadig tror at den borgerlige tilgang udelukkende består i at forlade sig på markedet mens det er 'venstreorienteret' at tale om regulering. Hvis der var ubegrænset tid til at håndtere klimaforandringerne, kunne vi måske vente på at markedet af sig selv kom med løsningerne, men det er der ikke. Jo længere vi udskyder handling, des større en regning sender vi ifølge videnskaben videre til næste generation. Det er uborgerligt. Derfor er kunsten at finde balancen mellem regulering, marked og personligt ansvar.“

Bør betragte ulven som en art som alle andre

Peter Sunde er seniorforsker ved Aarhus Universitets Institut for Bioscience hvor han har fulgt ulvens levevilkår i Danmark siden 2012. Han siger til Altinget 23.1.2019:

„Ulven kan godt leve i Danmark, men den politiske bæreevne, altså vores samfunds vilje til at rumme ulven, ser ud til at være en del lavere end naturens kapacitet. Det er et vilkår som vi er nødt til at forholde os til når vi skal vurdere ulvens fremtidige biologiske effekt på den øvrige natur.“

„Jeg holder mig langt væk fra at tage politisk stilling ligesom politikerne skal holde sig fra at stille spørgsmålstegn ved faglige fakta. Jeg konstaterer bare at der er mange følelser og meninger i debatten, og der tror jeg at det kunne være godt for alle hvis vi betragtede ulven som en art som alle andre.“

Hvem bygges der for? At det ikke nødvendigvis er byens borgere, men f.eks. turister og developere, er Aarhus Ø et eksempel på, skriver Danske Landskabsarkitekters formand Susanne Renée Grunkin.

„Ulven er selvfølgelig bøvlet i forhold til husdyr; den er stor, folk er bange for den, og så er der også potentielle risici, hvis man ikke tager sine forholdsregler. Men med henblik på hvad den kommer til at betyde for naturen, så har sådan et dyr som den almindelige huskat nok større betydning.“

Tømrere der ikke kender forskel på ret og vrang

Forstkandidat Claus Buhl Sørensen skriver i Skoven 1/2019 om hvordan det spiller en stor rolle for et bræddehegns holdbarhed at de enkelte brædder vender rigtigt:

„Det bør mane til eftertanke at - uanset træsort - vil den forventede levetid være stærkt påvirket af om håndværkeren nu vender brættets ret- eller vrangside frem. Efter min erfaring er det de færreste tømrere der kender forskel på ret og vrang. Desuden laves en række produkter, f.eks. klinkbrædder, konsekvent så hver andet bræt vil vende forkert. Vi har altså en byggeindustri der ikke forvalter vores materiale optimalt.“

Det bliver en usund by, når vi bygger for tæt

Hvis vi skal kunne leve i byen, skal der gøres plads til bynatur, skriver Danske Landskabsarkitekters formand Susanne Renée Grunkin i en kronik i Information 28.1.2019:

„Åbenlyse økonomiske incitamenter står i vejen for at

plads til natur i byen prioriteres. Men det er en kortsigtet tænkning hvis arealernes værdi alene gøres op i etagekvadratmeter til boliger og erhverv (...) Der er ingen tvivl om at byen kræver boliger. Men der er heller ikke tvivl om at hvis vi alle sammen vil have en by som vi også kan holde ud at være i om 20 år, er vi nødt til at sørge for at byggeri og bynatur er i bedre balance. Det bliver en usund by når vi bygger for tæt uden også at prioritere grønne områder der naturligt kan ruste os mod klimaforandringer og samtidig kan give os borgere et sundere byliv. Det bliver en usund by når vi ikke prioriterer langsigtede løsninger og ser udfordringerne i en helhed.“

Havemænd eller have- og ejendomsservice

Rie Birk Lauridsen giver i Haven, februar 2019, gode råd til at hyre havehjælp:

„I lokalviserne og på nettet er der ofte opslag fra 'havemænd' eller 'have- og ejendomsservice' og lignende. De er ofte uuddannede, og man kan ikke forvente at de kan kende forskel på velkomne planter og ukrudt i bedet. Til gengæld er deres timepris ofte lav, og hvis man selv kan styre arbejdet og ved hvad der skal laves, så kan det være fint at hyre dem. Det kan være helt simple opgaver som at slå græs, rive blade sammen og graveopgaver. Hvis opgaverne

er mere komplicerede som at beskære træer, købe, plante og passe planter og luge i stauedebede - uden at hive det forkerte op - så er det en fordel at hyre en uddannet gartner som har et vist plantekendskab og som kender til planternes udvikling.“

Byen udvikles ikke for de som bor der

Prestigefyldte bygninger, byrum og parker er til for turister og developere, ikke borgerne, skriver Susanne Renée Grunkin, formand for Danske Landskabsarkitekter, i Politiken Byrum 6.2.2019:

„Er det ikke slående at det er en engelsk avis - The Independent - der udråber Aarhus Ø til at være et af de steder i Europa man skal besøge hvis man er til hippe bydele - mens borgerne i Aarhus i debatindlæg spørger om ikke nok de kan få flere grønne parker på Øen? Det er også tankevækkende at det er politikere der kalder Søerne i København for 'slidte anlæg' som de vil 'omdanne til et grønt åndehul med en langt højere herligheds-, attraktions- og anvendelsesværdi for hele hovedstaden' mens de lokale borgere er bekymrede ved tanken om store pumpeanlæg til klimasikring i en kommende designet bypark langs bredden af Sankt Jørgens Sø. Fællesnævneren for disse eksempler er at byen ikke er for de som bor der. Byen skal tilsyneladende

være for developere, turister og politikere med store ambitioner."

Landbrug og natur i tværpolitisk initiativ

Danmark Naturfredningsforening og Landbrug & Fødevarer har forslået en jordfordelingsplan der gavner både natur og landbrug. De to formænd, Maria Gjerding og Martin Merrild, skriver i Politiken 7.2.2019:

„Klimasikring, drikkevandsbeskyttelse og byudvikling øger presset på landbrugsarealerne ligesom der er et stigende behov for større områder hvor naturen får mere plads til at være vild og uberørt. I landbruget er der ligeledes en erkendelse af at det ikke er arealer som er attraktive at fortsætte med at dyrke. Mange politikere taler om jordfordeling, og der er gode initiativer i gang, ikke mindst Realdanias 'Colletive impact'. Men vi ønsker handling hurtigst muligt. Danmark Naturfredningsforening og Landbrug & Fødevarer foreslår der-

for at der iværksættes et tværpolitisk initiativ der kan være med til at sikre at op mod 100.000 ha omlægges eller tage helt ud af drift så naturen får mere plads."

Naturen tænkes ind i et begrænset område

Jakob Kirkeskov er ny direktør for Rambøll-koncernens miljøområde i Danmark. Han siger i en pressemeddelelse 5.2.2019:

„Fra et dansk perspektiv er det en udfordring at finde plads til naturen. 64 procent af Danmarks areal består af opdyrkede arealer. De sidste 36 procent skal byerne, vejnettet og naturen slås om. Så for vores kunder handler det ofte om at få så meget natur som muligt tænkt ind i et begrænset område, når f.eks. et byggeri skal bygges, ny infrastruktur skal anlægges eller noget helt tredje. Og vi kan blive endnu bedre til at tænke naturen ind i de eksisterende områder vi har - til glæde for dyre- og planteliv og ikke mindst os selv."sh

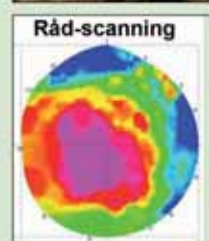
Det er ikke lige meget om et bræt er ret eller vrang ud mod den mest udsatte side. Her to brædder af lærk i det forsøg der er omtalt inde i blader. Det retvendte er brættet til venstre. Foto: Claus Buhl Sørensen.

Kurset gentages

Se evalueringen af 2018 kurset på skovbykon.dk

Beskæring af tykke grene **Stammeråd / Risikotræer**

- **HVOR TYKKE GRENE MÅ BESKÆRES?**
- **BIOLOGIEN: INDKAPSLING AF RÅD**
- **FORSKELLE MELLEM TRÆARTER**
- **NY METODE TIL TYKKE GRENE:**
- **2-TRINS BESKÆRING - HVORDAN?**
- **BESKÆRING OG STAMMERÅD**
- **RISIKOTRÆER OG METODER (DEMO)**

2019:

Greve (Købh.): 5. marts, 9-15

Midtjylland: 7. marts, 9-15

Pris: 1975 kr. Info og tilmelding på www.skovbykon.dk (eller til cnn@skovbykon.dk)

Kurset afholdes af dr. agro Christian Nørgård Nielsen fra SkovByKon

Nye 50cc Husqvarna-save løfter barren

Husqvarna har lanceret to nye 50 cm³-save der ifølge den svenske producent ikke bare er nye modeller, men en helt ny generation der „i den grad løfter barren for skæreevne“ og er „skabt til at matche professionelle skovhuggere og arboristers høje krav.“

De to nye save hedder 545 Mark II og 550 XP Mark II. De har i forhold til Husqvarnas tidligere 50 cc-save flere nyheder: En bedre luftstrøm cirkulerer luften rundt og optimerer kølingen. Flere køleflader afleder cylindervarmen. Et isolerende varmeskjold holder varmen ude af karburatorrummet så maskinen lettere kan varmestarte. Og lyddæmperen er gjort større så modtrykket - og dermed temperaturen - re-

duceres. Det giver tilsammen 13% større skæreevne. Skæreevnen er den hastighed som hele systemet af sværd, kæde og savkrop samarbejder om at skabe for at skære træ med det optimale omdrejningstal.

De to nye save er på henholdsvis 2,7 og 3,0 kW med en kædehastighed på 25,4 og 26,1 m/s. De har begge opvarmede håndtag og er - ud over nyhederne - forsynet med velkendt Husqvarna-teknik (Low Vib, Air Injection, X-Torq, AutoTune) samt ergonomiske håndtag. Savene er udstyret med X-Cut-kæden SP33G og X-force sværd. Savene har også fået et nyt luftfilter der skulle forlænge udholdenheden. Savene vejer 5,3-5,5 kg. Vejledende pris er 5.499 kr.

Naturråd til Grønt Danmarkskort

Med Kommunernes Landsfor- enings rapport 'Naturråd og Grønt Danmarkskort' kan man på 388 sider se hvad de 20 lokale og bredt sammensatte naturråd anbefaler hvad man kan gøre for at få et grønnere Danmark. Det er sigtet at kom- muner og organisationer her kan få inspiration til det frem- tidige arbejde med det grønne Danmarkskort.

Baggrunden er den nye planlov der blev vedtaget 1. juni 2017. Her blev det fast- holdt at kommunerne skal ar- bejde med et 'Grønt Dan- markskort'. Her indgår det hid- tidige naturarbejde, men det er meningen at der sker en forstærket indsats for at få større og mere sammenhæn- gende naturområder og der- med understøtte FN's og EU's mål for biodiversitet i 2020.

Skov skal fældes fordi råger larmer

En fredsskov skal fældes for at naboerne kan blive fri for lar- men fra de råger der yngler i skovens træer. Den lille skov, der ligger i Viby i Roskilde Kommune, har i mindst seks år været hjemsted for en råge- koloni på 35-40 reder.

Beboerne i området har iføl- ge sn.dk 14.1.2019 ikke kun- net være i deres haver for larm fra fuglene og vil derfor fælde skoven. Kommunens forvalt- ning har forsøgt at regulere kolonien ved at fjerne reder, fælde redetræer, opsætte elektronisk fugleskræmsel og rovfuglevimpel. Men uden det store held. Forvaltningen har derfor nu indstillet til byrådet „at fælde skoven og i stedet plante en blanding af buske og træer i en mere åben og lav bevoksning som rågerne ikke vil bo i.“

Jordbund undersøges med magnetfelt

Jordbund kan undersøges på mange måder, også elektro- magnetisk. Metoden, der kal- des tTEM, er hurtig, detaljeret og kan nå 60 meter ned. Re- gion Midtjylland brugte meto- den i samarbejde med Niras i en sag hvor der var foruren- et med pesticider nær et grund- vandsmagasin ved Malling.

Metoden fungerer ved, at en MTV trækker to slæder ef- ter sig mens den kører hen- over jorden. På første slæde er der en senderspole som dan- ner et elektromagnetisk felt der sendes ned i jorden. Den anden slæde bærer en mod- tagerspole der måler om det elektromagnetiske signal, som senderen har sendt i jorden, er stærkt eller svagt. Er signalet er stærkt, er der ler i jorden. Hvis signalet er svagt er der sand. Det skyldes at ler bedre leder strøm end sand gør.

Region Midtjylland kunne derefter konkludere at grund- vandet foreløbig ikke var i fare fordi der er et tykt lag ler mel- lem forureningen og grund- vandsmagasinet.

Ifølge Søren Bjørn, specialist i geofysiske undersøgelser i Niras, forklarer om tTEM: „En så detaljeret kortlægning af geologien kan de andre land- baserede metoder ikke levere lige så hurtigt.“

Metoden er god til at kort- lægge grundvand, dæklag, rå- stoffer, forureninger og til at se de dybere jordarter ved bygge- og anlægsarbejde. Me- toden er ikke mindst et godt alternativ til den såkaldte WalkTEM-metode hvor man lægger et kabel med en mod- tagerspole i midten. Det er meget langsommere end tTEM, men man kan til gen- gæld nå dybere ned. sh

Grønt Miljø retter og tilføjer

Langt de fleste foretrækker det trykte blad

I kommentaren 'Det trykte medie' i Grønt Miljø 1/2019 s. 3 blev det bl.a. hævdet at „læ- serne foretrækker det trykte blad.“ Det er dog ikke oplyst hvad udsagnet er baseret på.

Det er bl.a. baseret på de kommentarer vi løbende får fra bladets læsere. Hvis man kommer ind på spørgsmålet om bladet skal være trykt eller digitalt, siger alle at det skal være trykt. Ingen har ytret ønske om en digital udgivelse. Og det er simpelt hen alle og ingen. Spørgsmålet indgår dog ikke i en systematisk erfarings- opsamling, og indgik heller ikke i den læserundersøgelse Grønt Miljø fik lavet i 2014.

Megafoon og BjergK har til gengæld i 2017 undersøgt den faglige formidling i digitale tekster. I rapporten 'Faglig for-

midling af digitale tekster' (bjergk.dk) kan man også læse at 77% af danskerne foretræk- ker at læse længere faglige tekster på papir fremfor skærm. Det gælder faktisk især de unge. Gruppen på 18- 29 år er den hvor flest fore- trækker papir, nemlig 83%. Blandt de 60-69-årige er det 73%. 85% af kvinderne og 71% af mændene foretrækker papir. Folk med lang uddan- nelse foretrækker papir i hø- jere grad end folk med kort uddannelse.

Bladet Trafik & Veje, der ud- kommer både trykt og elektro- nisk, har desuden fastslået at 62% udelukkende læser bla- dets trykte udgave mens 13% kun læser den elektroniske.

Andre undersøgelser har endvidere peget på at man bedre kan tilegne sig stof læst på papir frem for skærm. sh

GAMLE NYHEDER

75 år siden MÆND AF DET RETTE FORMAT

„I en eller anden Fremtid, om 50 eller 100 Aar, vil det vistnok være rimeligt at give Frederiksberg Have og Søndermarken en ny Form. Haver udvikles og forandres, og naar Vedligeholdelsen, som her, ikke har været lagt fast med bestemte Maal, saa vil der komme en Tid, da en grundig Revision er næsten nødvendig. Det maa da haabes, at det ikke bliver Folk af Slotsgartner P. Petersens kunstneriske Habitus, som Opgaven bliver betroet. Hans Aand lever endnu, den har lige manifesteret sig i Frederiksberg Kommunes forfærdelige Forslag om en Vejforlægning ind i Søndermarken. Vi maa ønske, at der til den Tid vil være en Mand af Scheels og Kriegers Format, og at Tiden vil være saaledes, at man forstaar at vurdere saadanne Mænd.“ (C.Th. Sørensen, Havekunst 1944).

50 år siden FORMAND OM UDDANNELSE

„Uddannelse af lærlinge indtager hvert år en meget vigtig plads i virksomhedsplanen, men samtidig må vi erkende, at det er et ømtåleligt punkt. Såfremt vi var i stand til at fremskaffe og engagere de nødvendige kvalificerede lærerkræfter, havde økonomisk mulighed for mere og bedre undervisningsmateriale og til oprettelse og drift af en anlægsgartnerskole, var problemet til at løse. Nu må vi - antallet af lærlinge også taget i betragtning - forsøge at løse opgaverne enkeltvis på bedste måde.“ (J. Schou-Nielsen, Anlægsgartneren, februar 1969)

Grønt Miljø, februar 2009:
„Rødderne undersøges. Sigtet er nu at igangsætte flere små projekter i prisklassen fra 50.000 til 100.000 kr.“

10 år siden PARTNERLANDSKAB

„En praksisnær forskning hvor der er kort fra idé til handling. Og faglige netværk der styrker samarbejdet mellem den grønne sektors brancheorganisationer, virksomheder, offentlige foyaltninger og forskermiljøet ved Skov & Landskab. Det er sigtet med initiativet Partner Landskab fra Skov & Landskab, Københavns Universitet, “ (sh, Grønt Miljø, februar 2009).

25 år siden FÆLLEDGRÆS OG BLOMSTERGRÆS

„Højt og halvhøjt græs er på vej frem. Omkring bebyggelse erstatter det tit plæner, fordi det er billigere i drift og tilfører et naturpræg med flere plantearter og et rigere dyreliv. I landskabet er det 'langhårede' græs naturligt på fredede arealer, braklagt landbrugsjord, i vejrabatter og ved fortidsminder og åbredder. Inspirationen kommer fra det ældre landbrug hvor græsmarker, enge og overdrev blev udnyttet ved græsning og høslæt. Mål og midler er de samme i dag, men når græsset skal klippes og slå, er teknikken mere avanceret. At registrere og vurdere denne teknik er netop meningen med Carsten Hougs Linds rapport...“ (sh, Grønt Miljø, februar 1994).

DM 2019 i træklating

26.-27. april i Ledreborg Slotspark ved Roskilde

■ 26.-27. april holder Dansk Træplejeforening DM 2019 i træklating for mænd og kvinder i Ledreborg Slotspark - for enden af Ledreborg Allé i Lejre. Her vil nogle af Danmarks dygtigste træklattere dyste i fem discipliner om at blive danmarksmester.

■ Titlen giver adgang til at deltage i EM 2019 hvor Danmark kan stille op til tre mandlige deltagere og to kvindelige. EM 2019 foregår i år i Stralsund i Nordtyskland 21.-23. juni.

■ Titlen som danmarksmester giver også adgang til VM 2019 hvor hvert land eller afdeling kan stille med deres mester. VM 2019 foregår i år i Knoxville i USA 9.-11. august.

■ I DM dystes i fem discipliner: arbejdsklating, redning, hurtigklating, kasteline og ascent/footlock. De 4-5 bedst placerede går i finalen hvor den endelige danmarksmester findes.

■ Der kan deltage højst 25 klattere hvor det er først til mølle der tæller. Er der ikke danske deltagere nok, vil der blive fyldt op med udenlandske klattere.

■ Fra den 24. april gør hjælpere og dommere klar. Den 26. april ankommer deltagerne. Først gennemgås grej og discipliner.

■ Herefter er der konkurrence resten af dagen. Den 27. april starter konkurrencerne kl. 8 og ventes færdige omkring kl. 16 hvor der er præmieoverrækkelse.

■ Se og tal med klattere, hjælpere og dommere. Træmænd der elsker at klatre i og arbejde med træer.

Dansk Træplejeforening

Dansk Træplejeforening er en afdeling under ISA (International Society of Arboriculture) som arbejder målrettet for at fremme forståelsen for bytræers vækst, plantning og pleje i Danmark.

Løftegrej til kraner af alle slags fra BSV

BSV Krantilbehør A/S har specialiseret sig i udvikling, fremstilling og salg af løftegrej til kraner. Virksomheden tilbyder et stort udvalg til bl.a. entreprenører og udfører også eftersyn og service på grejet. Endvidere tilbydes specifikke kundetilpassede løsninger både med store og små opgaver. Bsv-vejen.dk.

Prins Henriks rose i orange nuancer

I år kommer rosen Rosa 'Prins Henrik' i handlen herhjemme. Det er en rigt blomstrende, remonterende og selvrensende Floribunda rose i serien 'Plant n' relax' af nye, sunde og nemme roser. Blomsterne changerer i orange nuancer med en varm abrikos midte omgivet af lysere laksefarvede kronblade. Den er velegnet at plante flere sammen i bede, anlæg eller i krukker og plantekasser.

Rosen er forædlet af Rosa Eskelund og er personligt udvalgt af H.K.H. Prins Henrik, mens han stadig levede. Rosen blev sidste sommer navngivet på Fredensborg Slot af Ghita Nørby ved den 18. World Rose Convention. I dag produceres og forhandles den nye, farverige rosen sort af Buddes Planteskole. J. Thyssen.

Lav, dekorativ star med fartstriber

Majland Stauder lancerer nu en ny, dekorativ og lav variant af japansk star, Carex 'Feather Fall'. Den udmærker sig ved sin overhængende vækst med let buede, smalle blade og gulhvid striber langs bladkanten. Først på sommeren sætter den små lyse aks. Selve græsset er lille, tæt og velegnet som et lavt bunddække i flader forrest i bedet eller i grupper sammen med stauder som storkenæb eller over et enkelt, stedsegrønt bunddække som storbladet efeu. 'Feather Fall' bliver cirka 30 cm høj, mens aksene hæver sig 50 cm over græstuen. Den trives især godt i halvskygge, men er som andre carex ret tolerant overfor forskellige lys- og jordforhold Majland.dk. J. Thyssen.

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

FEBRUAR

Kampen om pladsen. Park- og Naturforvalterenes Vintermøde. Odense 26/2. Park- og naturforvalterne. byplanlab.dk.

Introkursus. København 28/2. Danske Anlægsgartnere. Dag.dk.

MARTS

Grønne dage 2019. Roskilde 5/3, Kolding 6/3, Ålborg 7/3. DLF. Dlf.dk.

Miljø- og klimatilpasset vejafvanding. Middelfart 27/3. Vejsektorens Efteruddan. Vej-eu.dk.

Fremtidsseminar for rekruttering. Middelfart 28-29/3. Grønt Partnerskab. dag.dk.

SENERE

Jord, bundsikring og stabilgrus. Hvidovre 9/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Regler for parkering. Vejle 11/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Belægnings med granitsten og fliser. Nyborg 11/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

DM i Træklating 2019.

Ledreborg Slotspark 26-27/4. Dansk Træplejeforening. dansk-traeplejeforening.dk.

Vejvand, byrum og klimatilpassning 2019. Kolding 2/5. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Åben Land Dagene: Konflikter i kystlandskabet. Middelfart 2-3/5. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.

Cykeltrafik - Få styr på cykelplanlægningen. Middelfart 7/5. Vejsektorens Efteruddan. Vej-eu.dk.

Tilgængelighedsrevision. Odense 7/5. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

ETW-certificering. Skovskolen 11/5. Dansk Træplejefor. og Skovskolen. dansk-traeplejeforening.dk

Nye cykelstier? - Husk detaljerne! Aarhus 14/5. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Belægnings med betonsten. Nyborg 30/9. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Byplanmøde 2019. Køge 3-4/10 2019. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.

UDSTILLINGER

Rørcenterdage. Tåstrup 19-20/6 2019. Teknologisk.dk/rcdage. Pib@teknologisk.dk.

CPH Garden. Ballerup 20-23/6 2019. Haveselskabet. Haveselskabet.dk.

Have & Landskab '19. Slagelse 28-30/8 2019. Haveoglandskab.dk.

ANNONCØRER

I GRØNT MILJØ 2/2019

MASKINER

Brdr. Holst-Sørensen, 21
Engcon, 33
HCP, 33
Helms TMT-centret, 39
Kärcher, 48
Sønderup Maskinhandel, 35

PLANTER & JORD

Barenbrug Linds, 25
DSV Transport, 41
Holdens Planteskole, 2
Leopolds Rullegræs, 3
Lynge Naturgødning, 2
Nygaards Planteskole, 27
P. Kortegaards Planteskole, 2
Sitas, 37
Vognmand Kold, 3

INVENTAR & BELÆGNING

Vestre, 13

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Asbjørn Nyholt, 37
Grøn Vækst, 2
K&S Treecare, 47
Zinco, 2
Plantefokus Sv. Andersen, 47
Sandmaster, 41
SkovByKon.dk, 43, 47
Sven Bech, 47

FAG & UDDANNELSE

Dansk Træplejeforening, 45
Erhvervsakademi Aarhus, 15
Danske Anlægsgartnere, 35
Grønt Partnerskab, 35
Skovskolen, skovbrugskonf., 21

STILLINGER

MøllerLøkkegaard, 7

Isuzu er mere end bare en pick-up

Falck Assistance har købt ni Isuzu D-Max pickups ombygget til bjergningskøretøjer til tæt bymiljø (billedet). Men den chance har f.eks. anlægsgartnere også. Isuzu Danmark, der er et datterselskab i Nelmann-koncernen, tilbyder nemlig at tilpasse pick-up'en til præcis de arbejdsopgaver den skal løse og får også køretøjet synet og godkendt bag efter. Den firehjulstrukne Isuzu D-Max må trække op til 3,5 ton. Den er lillebror til Isuzus mellemklasse-lastbiler og lavet lige så stærk, meddeler den danske importør der også fremhæver komfort, rummelighed, praktisk betjening af bilens funktioner mv. Isuzu.dk.

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

Din direkte vej til faglig sparring og udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolerings.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeforing.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

DANSKEHLOAKMESTRE.DK
30 miljø - mest sikker - med garanti

Danske Anlægsgartnere
Garanti- og ankenævn

Sven Bech A/s
LANDSKABSENTREPRENØRER

Anlægsgartnerfirma
- siden 1921

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

"FARLIGE TRÆER"
RÅDSCANNING
HULE TRÆER
RØDDER / STABILITET
RÅDGIVNING
UNDERVISNING / KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cenn@skovbykon.dk

Træ
-beskæring
-plantning
-fældning
-flytning
rodfræsning og rådgivning

Intern flytning af store træer i Botanisk Have

KS Tree Care ApS
Lunikvej 9, 2670 Greve
www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk
Kim Poulsen. Tlf.: 43 45 11 90

Lange, Barrymore & de grå havers forfald

King Kong svingede med skuespilleren Jessica Lange i 1976-genindspilningen om monsteraben. I de følgende år havde hun svært ved at få en ny rolle, for casterne kunne ikke slippe billedet af Lange og Kong. Men til sidst lykkedes det hende at få et par filmroller, og en af dem er en havefilm: Grey Gardens fra 2009.

Her spiller hun 'Store Edie' som er mor til filmens hovedperson, Edith Bouvier Beale, spillet af Drew Barrymore. Hun er aldrig snuppet af en abe, men blev til gengæld gode venner med et rumvæsen i E.T.

I Grey Gardens, som er base-

ret på virkelige begivenheder, er Store Edie kusine til Jackie Kennedy, men har trukket sig tilbage fra det celebre liv i New York og passer i stedet et landsted på Long Island kaldet Grey Gardens. Lille Edie (Drew Barrymore) har også haft et par mislykkede eventyr i storbyen og vender tilbage til haven og sin mors selskab.

Haven forfalder og bliver nærmere en løbegård for bortløbne dyr (selv vaskebørne) som Edie'erne tager til sig. Til sidst lukker sundhedsmyndighederne ejendommen. Moralens må være at man skal huske at passe haven. *It*

Al regnvandet skal fordampes bort

At regnvandet fordampes bort fra planter og åbne vandflader har altid været en mindre del af lokal afledning af regnvand, LAR. Men fordampning kan også få hovedrollen, f.eks. hvor højt grundvand hindrer nedsivning. Det er meningen med det nye projekt Damp der indbefatter verdens første 'fordampningspavilion'.

Bag projektet står Gladsaxe Kommune, Realdania, forsyningsselskabet Novafo, Teknologisk Institut og Køben-

havns Universitet. I projektet skal regnvandet fra boligafdelingen Pileparken 6 under Arbejdernes Boligselskab i Gladsaxe med 117 boliger dampes bort lokalt. Fordampningsanlægget skal samtidig være et rekreativt landskab og et teknisk laboratorium hvor man undersøger æstetiske og hydrauliske principper, udvikler fordampningsegne overflader og ser nærmere på bevoksningens fordampningspotentiale. *sh*

Sådan kan fordampningspavilionen se ud. Visualisering af Damp.

Alt henvendelse: rs@teknovation.dk.

REDSKABSBÆREREN TIL ALLE ÅRSTIDER

NYHED. MIC 35 er en nyudviklet maskine på en helt ny platform med nye og fremtidssikrede motoralternativer. Det bedste fra de tidligere modeller er blevet videreført og suppleret med ny teknologi. MIC 35 er en multimaskine til helårsbrug med enkel udskiftning af redskaber. Den kan udstyres med multikobling, der med et håndtag af- og påmonteres op til seks lynkoblinger på én gang. Maskinen fås med to forskellige motorer, hvoraf den ene er STAGE V-klassificeret. Maskinen er den eneste i sin klasse, som har en bruttovægt på 2.500 kg.

Find nærmeste forhandler på www.karcher.dk, eller ring og hør nærmere på 70 20 66 67.

Joystick

Markant forbedret betjening og komfort med joystick.

Multikobling

A-ramme med hurtigskifte, takket være multikoblingsblok, der skifter op til seks lynkoblinger på én gang!

LED-arbejdslys

Arbejd nemt og sikkert ved hjælp af de nye LED-arbejdslygter.

KÄRCHER

makes a difference